

SKAPA FÖRTROENDE

Skydda barnet

GUIDE OM SAMARBETE FÖR PERSONER SOM
MÖTER BARN OCH FAMILJER I SITT ARBETE

SKAPA FÖRTROENDE

Skydda barnet

Guide om samarbete för personer som
möter barn och familjer i sitt arbete

INSTITUTET FÖR
HÄLSA OCH VÄLFÄRD

© Författarna och Institutet för hälsa och välfärd

Omslagsbild: Tero Sivula/Rodeo Oy

ISBN (webbversion) 978-952-343-096-9

ISSN (webbversion) 1798-0100

Helsingfors, 21.9.2017

Varje barn har rätt till ett bra och lyckligt liv.
För att få det behöver de oss vuxna.
De behöver de vuxnas stöd och någon
som verkligen lyssnar
och agerar.

Vi vuxna kan i vår tur hjälpa varandra att hjälpa,
tillsammans.
Genom gemensamt arbete. Samarbete.

Ingen bär ensam ansvaret. Vi är alla ansvariga.
Jag är ansvarig. Du också.

TILL LÄSAREN

Guiden ”Skapa förtroende – skydda barnet” är avsedd för alla yrkesutbildade personer som bemöter barn, ungdomar och familjer i sitt arbete. Guiden är främst riktad till anställda och föreståndare som arbetar med barn inom kommunernas och landskapens tjänster för barn, unga och familjer, inom organisationer och församlingar. Den andra delen av guiden, det vill säga lagstiftningsdelen, riktas till en bredare grupp läsare, det vill säga till alla som är skyldiga att göra barnskyddsanmälan (se s. 41). Guiden stödjer genomförandet av det barn- och familjecentrerade samarbetet i praktiken och ett respektfullt bemötande av barnet och familjen. Guiden har inte skrivits så att den riktar sig specifikt till en viss yrkesgrupp, tjänst eller aktör utan till alla som omfattas av de gemensamma lagbundenheterna. Det lönar sig att läsa guiden med följande fråga i åtanke: ”Vad innebär det här för mitt arbete och vårt samarbete med olika aktörer?” Guiden innehåller alltså inte en övergripande beskrivning av de faktorer eller verksamhetsätt som definierar verksamheten inom olika tjänster för barn och familjer, utan den bidrar med frågor att fundera på och färdkost för att utveckla samarbetet till förmån för barnet och familjen.

I den första delen av guiden behandlas principerna för samarbete kring barn och familjer. Innehållet i guiden betonar *bemötandet av barnet och familjen, ett arbetssätt som utgår från barnets och familjens behov* och ett smidigt och respektfullt samarbete mellan alla aktörer. I guiden behandlas multiprofessionellt samarbete som utgår från barnets och familjens behov. Yrkesutbildade personer som har en koppling till barnets och familjens liv och nätverk av närstående är med i samarbetet.

I den andra delen av guiden finns en sammanställning av lagar och andra bestämmelser som styr samarbetet och inbördes utlämnande av information. Den här delen kan mycket väl fungera som uppslagsverk för personer som arbetar inom tjänster och verksamhet för barn och barnfamiljer.

Tillsammans med webbutbildningen Skapa förtroende – skydda barnet bildar guiden en solid helhet. Webbutbildningen bidrar till att tillämpa innehållet i guiden i det praktiska arbetet samt ge verktyg för att utveckla samarbetet enligt barnens och familjernas behov. Den innehåller bland annat reflexionsuppgifter, videor och praktiska exempel. Webbutbildningen är till störst nytta om den behandlas tillsammans med exempelvis den egna arbetsgemenskapen eller aktörer i samsarbetsnätverket. Den innehåller en separat ledarskapsdel som riktas särskilt till personer som leder eller beslutar om tjänster och samarbete (t.ex. beslutsfattare och chefer för landskapens, kommunernas och organisationers tjänster). Webbutbildningen är avgiftsfri för användarna.

Den här guiden har ursprungligen kommit till utifrån ett behov av att utveckla tjänsterna för barn och familjer som uppstått på grund av flera tragiska händelser, till exempel den 8-åriga Erikas död. Till följd av händelserna inleddes utredningar¹, som visade att centrala riskfaktorer har varit problem i samarbetet och utbytet av information mellan myndigheter och andra yrkesutbildade personer *och problem vad gäller kännedomen om andras arbete och hörande av barnet på lämpligt sätt*.

Guiden och den webbutbildning som kopplas till den är en del av programmet för utveckling av barn- och familjetjänster (LAPE). Syftet med guiden och webbutbildningen är att svara mot följande mål:

- beslutsfattare och yrkesutbildade personer kan bemöta barn och unga bättre än i nuläget
- beslutsfattare och yrkesutbildade personer känner bättre än tidigare till barnets rättigheter
- yrkesutbildade personer samarbetar bättre än i nuläget
- vuxna tar barns och ungdomars åsikter i beaktande inom småbarnspedagogiken, i skolan, inom ungdomsarbetet, inom hälsotjänster och barnskyddet och övrig socialservice
- beslutsfattare utreder hur deras beslut påverkar barnen innan besluten fattas

1 <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1370865930372.html>
<https://www.julkari.fi/handle/10024/126183>

INNEHÅLL

Information till läsaren	5
--------------------------------	---

DEL I Principer för barn- och familjecentrerat samarbete

1 INLEDNING	10
Barn- och familjecentrerat multiprofessionellt samarbete.....	11
Ledning av barn- och familjecentrerat samarbete.....	14
2 SKAPA FÖRTROENDE	15
Skapa förtroende för vårdnadshavarna och familjen	15
Skapa förtroende och lita på barnet.....	16
Verksamhets sätt som skapar förtroende i arbetet med barn och unga	19
Bevara förtroendet – för saker på tal på ett respektfullt sätt	21
Lita på dig själv och bekanta dig med andras arbete – skapa ett underlag för samarbete	23
3 I RIKTNING MOT SAMARBETE	25
Stöd och vård med låg tröskel för barn och familjer	25
Rådgivningens omfattande hälsoundersökning är en lagstadgad tjänst för alla barnfamiljer	26
När det uppstår oro	27
Socialvården erbjuder tidigt stöd.....	30
Stöd och vård enligt behov för barn och familjer genom samarbete mellan basservicen och specialtjänster.....	30
Barnskydd som stöd för barnet och familjen.....	31
Ibland blir det kris.....	32
4 NÄR DU MISSTÄNKER ATT ETT BARN MISSHANDLAS OCH FÖRSUMMAS.....	33
Olika former av misshandel och försummelse av barn	33
Hur agera vid misstanke om att ett barn misshandlas eller utsätts för sexualbrott?.....	36

DEL II Lagar och andra författningar

5	LAGAR OCH ANDRA FÖRFATTNINGAR OM SAMARBETE FÖR ATT SKYDDA BARN OCH INBÖRDES UTLÄMNANDE AV INFORMATION.....	42
5.1	Tabell över bestämmelser för olika aktörer om utlämnande av information	42
5.2	Barnets rättigheter och barnets bästa	64
5.3	Lagar och författningar	70
	♦ GRUNDLAGEN	70
	♦ LAGEN OM OFFENTLIGHET I MYNDIGHETERNAS VERKSAMHET.....	71
	♦ KONTAKT MED SOCIALVÅRDEN FÖR BEDÖMNING AV STÖDBEHOVET	74
	♦ SAMORDNING AV KLIENTPLANER	75
	♦ SOCIALARBETARENS MEDDELANDE TILL ANDRA MYNDIGHETER OM KLIENTENS BEHOV AV STÖD.....	76
	♦ MULTIPROFESSIONELLT SAMARBETE.....	76
	♦ BARNSKYDDSANMÄLAN	77
	♦ FÖREGRIPANDE BARNSKYDDSANMÄLAN	81
	♦ POLISANMÄLAN OM MISSTANKE OM ATT BARN UTSÄTTS FÖR MISSHANDEL ELLER SEXUALBROTT.....	82
	♦ SKYLDIGHET ATT ANMÄLA FÖRELIGGANDE BROTT	86
	♦ PRÄSTER OCH BIKTHEMLIGHETEN.....	86
	♦ BARNSKYDDSMYNDIGHETENS SKYLDIGHET ATT MEDDELA EN ANNAN KOMMUN.....	87
	♦ BARNSKYDDETS MULTIPROFESSIONELLA EXPERTGRUPP.....	88
	♦ SKYLDIGHET ATT GE UTLÅTANDEN PÅ BEGÄRAN AV DEN SOCIALARBETARE SOM ANSVARAR FÖR BARNETS ANGELÄGENHETER.....	88
	♦ RÄTT ATT POLISANMÄLA ALLVARLIGT HOT OM VÅLD.....	89
	♦ DEN SOM ORDNAR ELLER PRODUCERAR SOCIALVÅRDS TYSTNADSPLIKT OCH UTLÄMNANDE AV UPPGIFTER	91
	♦ SEKRETESSBELAGDA UPPGIFTER I JOURNALHANDLINGAR	97
	♦ YRKESUTBILDADE PERSONER INOM HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN SOM VITTNEN I EN FÖRUNDERSÖKNING	99
	♦ SAMARBETE I ORDNANDET AV SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSTJÄNSTER	99
	♦ PLACERADE BARN RÄTT ATT FÅ HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSTJÄNSTER UTANFÖR SIN HEMLIGHET	100
	♦ BEAKTANDE AV BARN I SERVICE SOM RIKTAR SIG TILL VUXNA	100
	♦ UTREDNING AV SEXUAL- OCH MISSHANDELSBROTT MOT BARN.....	101
	♦ HEMLIGHÅLLANDE OCH BEHANDLING AV PERSONUPPGIFTER SAMT UTLÄMNANDE AV SEKRETESSBELAGDA UPPGIFTER I FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN OCH DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN	101

♦ UTLÄMNANDE OCH MOTTAGANDE AV UPPGIFTER I GYMNASIER	103
♦ RÄTTEN ANORDNARE AV YRKESUTBILDNING HAR ATT LÄMNA UT NÖDVÄNDIGA UPPGIFTER.	103
♦ UTLÄMNANDE AV UPPGIFTER INOM ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN.	104
♦ UTLÄMNANDE AV UPPGIFTER TILL UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE	107
♦ POLISENS RÄTT ATT FÅ UPPGIFTER AV EN ANNAN MYNDIGHET	107
♦ POLISENS RÄTT OCH SKYLDIGHET ATT LÄMNA UT UPPGIFTER	108
♦ HANDRÄCKNING AV POLISEN	108
♦ NÖDCENTRALSVERKETS RÄTT ATT FÅ UPPGIFTER	109
♦ RÄDDNINGSVÄSENDETS SEKRETESS OCH AVVIKANDE FRÅN DEN.	109
♦ TYSTNADSPLIKT FÖR MEDLARE I FAMILJEÄRENDEN	109
♦ SKYLDIGHET ATT LÄMNA UT OCH RÄTT ATT FÅ UPPGIFTER FÖR ATT ORDNA INTEGRATION	110
♦ BESÖKSFÖRBUD OCH ANSÖKAN OM DET	110
5.4 Centrala begrepp i kapitel 5	111
BILAGA 1. Mödra- och barnrådgivning	118
BILAGA 2. Småbarnspedagogik och förskoleundervisning	122
BILAGA 3. Elevhälsa	126
BILAGA 4. Kontrollista för ett barnvänligt bemötande	131
Intressentgrupper och experter som varit med och producerat och skrivit guiden	133
Skydda barnet -webbutbildning	135
THL:s handböcker och teman	135

DEL I

PRINCIPER FÖR DET BARN- OCH FAMILJECENTRERADE SAMARBETET

1 INLEDNING

Varje barn har rätt till ett bra liv, en trygg uppväxtmiljö och en balanserad utveckling. Det är i första hand barnets vårdnadshavare som bär ansvaret för att detta uppfylls. De mest centrala uppväxtmiljöerna i barnets liv är utöver hemmet småbarnspedagogiken, skolan och läroanstalten. Med barn avses här alla barn under 18 år. Det är bra att hålla i minnet att begreppet barn i denna guide även inbegriper ungdomar som står på tröskeln till vuxenlivet.

Utgångspunkten är att de universella social- och hälsovårdstjänsterna riktade till alla barn och familjer och aktörerna i barnets uppväxt- och lärmiljöer inom småbarnspedagogiken, i skolan och vid läroanstalten på andra stadiet och inom ungdoms- och fritidssektorn på bästa möjliga sätt ska verka för att stödja barnets välfärd, hälsa, inlärning och utveckling i enlighet med den egna basuppgiften. Alla barn och familjer behöver stöd i något skede av livet och under olika lång tid.

I de fall där den universella basservicen inte har tillräckliga möjligheter att erbjuda stöd, behövs riktat stöd, såsom stöd med låg tröskel inom socialservicen (t.ex. familjearbete och hemhjälp) och det stöd som erbjuds inom specialtjänsterna (t.ex. barnskydd och barnpsykiatri). Det är viktigt att tjänsterna stödjer barnets och familjens vardag utgående från behovet och i ett så *tidigt* skede som möjligt. Friktionsfritt samarbete mellan olika tjänster förenar yrkesutbildades olika kompetenser till en gemensam resurs som stödjer barnet och familjen.

Vad avses med tidigt?

- När det finns många möjligheter att agera – dvs. redan i det skedet *då det inte finns någon anledning till oro, men senast i det skedet då oron väcks*.
- Tidigt – redan vid mödrarådgivningen.
- Det är också möjligt att agera tidigt i fråga om sådana barn och familjer som redan länge varit klienter (t.ex. inom barnskyddet) – det är därför möjligt att ibland betrakta agerandet som tidigt också i det fallet att det sker förhållandevis sent i klientrelationen.
- Tidigt stöd kan ges med hjälp av tjänster med låg tröskel, men ibland är man dock tvungen att direkt vidta kraftiga åtgärder. De åtgärder som vidtas genast kan då betraktas som tidigt agerande.

En viktig utgångspunkt i guiden är att *förtroende är grunden för allt samarbete*. Genom att värdesätta, lyssna och respektera barnet, vårdnadshavarna och andra aktörer säkerställer man att olika synvinklar förenas på ett sätt som främjar barnets och familjens bästa. Ett gott och förtroendefullt samarbete behövs varje dag i olika situationer med barnet och familjen och andra yrkesutbildade. Ett exempel är det samtal som förs då barnet övergår från förskoleundervisningen till den grundläggande utbildningen. Många kommuner har en praxis där barnets vårdnadshavare, förskolläraren och barnets blivande lärare i skolan tillsammans diskuterar övergången till skolan. Syftet med samtalet är att garantera barnet den bästa möjliga skolstarten. Genom att beakta alla berörda parter synpunkter, genuint lyssna på varandra och respektera andras synpunkter i situationen skapas förutsättningar för att detta ska lyckas.

Förtroendefullt samarbete ända från början underlättar också i det fallet att en anställd börjar oro sig för barnet eller familjen. Då ska den anställda på ett öppet och respektfullt sätt ta upp oron med barnet och vårdnadshavaren i ett tidigt skede. Genom att diskutera tillsammans funderar den anställda på om oron är befogad och om barnet eller familjen eventuellt behöver stöd och vilket stöd som skulle hjälpa bäst. Det är viktigt att alltid säkerställa att vårdnadshavarna verkligen får delta och får sin röst hörd. Om den anställdas egna resurser eller möjligheter att agera inte är tillräckliga för att erbjuda stöd, ska även andra anställda och/eller familjens närstående begäras med. En stark oro kräver

omedelbara åtgärder av den anställda, och ofta behövs även ett samarbetsnätverk och omfattande stöd-åtgärder för barnet och familjen. Centrala principer för samarbetet är barnets bästa och att barnets och vårdnadshavarens delaktighet. *Det enda sättet att bilda en heltäckande uppfattning om barnets och familjens situation är att lyssna på klienten och smidigt och respektfullt samarbeta med olika aktörer.*

För att kunna säkerställa ett öppet och friktionsfritt samarbete som stödjer barnet och familjen måste olika aktörer ha kunskap om varandras arbete och verksamhetssätt. De anställda måste också känna till lagar och andra författningar som berör samarbetet och inbördes utlämnande av information. För att kunna ingripa i de allvarligaste fallen måste de anställda kunna observera tecken på eventuell misshandel, försummelse, sexuellt utnyttjande eller annan vanvård som riktas mot barn.

Barn- och familjecentrerat multiprofessionellt samarbete

Inom det multiprofessionella samarbetet samlas ett nätverk som omfattar såväl barnet, vårdnadshavarna och anställda inom olika områden som barnets och vårdnadshavarnas närmaste nätverk, aktörer inom tredje sektorn eller andra personer som är viktiga i barnets och familjens liv. Utgångspunkten är alltid ett samtal med föräldrarna och först därefter sammansätts det nätverk som behövs. Det är emellertid bra att observera att alla situationer där det uppstår oro för ett barn eller en familj inte kräver ett nätverk. Ofta räcker det att samarbeta med barnet och vårdnadshavarna. Det finns också situationer där det inte finns någon oro, men där det ändå behövs kunskap av olika yrkesutbildade. *Därför är det viktigt att överväga varför och i vilka sammanhang nätverk behövs och hur det multiprofessionella samarbetet ska genomföras på ett barn- och familjevänligt sätt.*

Vårt servicesystem har delats in i fack och specialområden. Specialiseringen har gett olika experter gedigna kunskaper, men sakkunskapen stannar ofta kvar inom de olika facken. Det går ganska smärtfritt att få stöd och hjälp för tydligt avgränsade problem. Ibland är dock svårigheterna i livet komplicerade och oklara, vilket innebär att ett barn och en familj samtidigt kan vara föremål för flera olika åtgärder som fastställts i separata handlingsplaner. I dessa fall finns det inte nödvändigtvis någon som har kontroll över helheten och ansvaret kan vara splittrat. I värsta fall går det så att tjänsterna överlappar varandra, samtidigt som barn och familjer faller mellan dem, vilket belastar både klienterna, de anställda och tjänsterna. I sådana situationer är det särskilt viktigt med integrerade tjänster och högklassigt samarbete.

Ett smidigt samarbete gagnar framför allt barnet och familjen. Samarbete är nödvändigt för att öka olika aktörers samförstånd vad gäller barnets och familjens situation.

.....
 ”Och sen var alla på plats, också min sons lärare var där. Hon fick genast höra att den här familjen nu får hjälp. När läraren får veta att en tant från familjearbetet kommer till oss nästa vecka, påverkar det genast hur läraren förhåller sig till barnet” (Mamma, erfarenhet från nätverksmöte)

Ett samarbete där varje aktör framför sin egen synpunkt och expertis gör det lättare att hitta lösningar än i en verksamhet där olika yrkesgruppers roller framhävs. Det är viktigt att vara lyhörd för barnets, vårdnadshavarnas och de närståendes synpunkter och behov. Om barnet och dess vårdnadshavare deltar i samarbetet och är närvarande då deras angelägenheter behandlas, är det möjligt att tillsammans skapa mål som barnet, vårdnadshavarna och alla andra aktörer kan förbinda sig till. Samtidigt undanröjs, eller åtminstone underlättas, problemen kring sekretess och utlämnande av information.

Arbetsgruppen Ett barn, en plan

Det finns många olika aktörer som ansvarar för tjänster för barn, ungdomar och familjer. Tjänster produceras bland annat inom småbarnspedagogiken och undervisningsväsendet, social- och hälsovården och idrotts- och kulturverksamheten. Även ungdomsarbetet och arbetskraftstjänsterna är viktiga för ungdomar medan mottagnings- och integrationstjänsterna är viktiga för personer som flyttat till Finland från andra länder. Tjänsterna kan produceras av såväl offentliga instanser som av privata aktörer och organisationer, och de produceras på basnivå och specialiserad nivå. Dessutom ordnar organisationer och församlingar själva många tjänster som riktas till barn, ungdomar och familjer.

Ofta kan det vara svårt för barnet, den unga och familjen att själv skapa sig en övergripande bild av tjänsterna och arbetsfördelningen mellan olika yrkesutbildade. Inom många tjänster utarbetas separata, branschspecifika individuella planer som innehåller viktig information om barnet, den unga och familjen. Om tjänsterna är spridda finns det en risk att den övergripande bilden av barnets, den ungas och familjens situation är ofullständig, vilket leder till att rätt hjälp och stöd inte kan erbjudas i rätt tid. De olika branschspecifika individuella planerna och de mål som fastställts i dem har inte nödvändigtvis samordnats och i värsta fall innehåller de motstridiga uppgifter och mål.

Som en del av ett stödprojekt för elektroniska tjänster tillsatte undervisningsminister Sanni Grahn-Laasonen och familje- och omsorgsminister Juha Rehula den 17 mars 2017 en arbetsgrupp för att utreda nuläget och utvecklingsbehoven vad gäller informationshantering inom det yrkesövergripande samarbetet inom tjänsterna för barn, ungdomar och familjer. Arbetsgruppens mål blev att kartlägga nuläget och utvecklingsbehoven och att utifrån kartläggningen komma med förslag om hur användningen av klientuppgifter kan utvecklas inom samarbetet.

Arbetsgruppen har haft i uppgift att inom ramen för programmet för utveckling av barn- och familjetjänster (LAPE) på ett omfattande sätt fundera på hur **en plan som utarbetats gemensamt av olika aktörer** kan främja och stödja en enhetlig barn- och familjecentrerad servicehelhet för barn, unga och familjer och skötseln av ärenden.

Enligt arbetsgruppen leder en gemensam plan som utarbetats på ett omfattande och yrkesövergripande sätt tillsammans med barnet, den unga och familjen till att barnet, den unga och familjen får högklassigare hjälp och stöd som fungerar bättre.

Ett öppet samarbete förutsätter att de anställda respekterar och visar uppskattning mot barnet, vårdnadshavarna och andra aktörer. *Barnets och familjens behov står i centrum för samarbetet.* Utgångspunkten är alltså att barnet och vårdnadshavarna själva ska vara med när ärenden som berör dem behandlas. Dessutom ska barnet och vårdnadshavarna få veta hur situationen framskrider och vad som bestäms om fortsättningen, förutom i situationer där barnets säkerhet eller en eventuell polisutredning äventyras¹.

Det är viktigt att agera genast om det uppstår oro för ett barns eller en familjs situation – i det skedet finns det fler möjligheter att agera. Stöd i rätt tid och ett smidigt multiprofessionellt samarbete redan i ett tidigt skede minskar till exempel behovet av barn- och familjeinriktat barnskydd eller

¹ Till exempel i situationer där det är nödvändigt att göra en anmälan till polisen om misshandel och försummelse som riktats mot ett barn (barnskyddslagen, 25 § 3 mom.).

psykiatrisk vård. Det räcker ändå inte med att bara samla ihop ett team bestående av många olika aktörer eller en expertgrupp inom elevhälsan för att lösa en utmanande situation, utan det viktiga är *hur* teamet eller gruppen samarbetar. Det är avgörande att situationen behandlas på ett mångsidigt sätt med barnet och vårdnadshavarna och att en trygg och förtroendefull atmosfär skapas. En förutsättning för ett lyckat samarbete är att ingen av dem som deltar i samarbetet har beslutat om en lösning på förhand, utan att alla är genuint nyfikna på att höra andras synpunkter och intresserade av att hitta den gemensamma *lösning som är bäst för klienten*. Genom att ta olika synpunkter i beaktande ökar respekten och förtroendet för de andra parterna. Då många olika aktörer samarbetar behövs praxis, färdigheter och strukturer som främjar resurserna, delaktigheten och tjänster som utgår från klienten.

I en samarbetsituation måste atmosfären vittna om inbördes förtroende och respekt mellan alla aktörer. Även om aktörerna är av olika åsikt om någonting, får det inte leda till en inbördes tävlan om vem som har rätt och vem som har fel. Det finns inte bara en sanning utan helhetsbilden består av en gemensam förståelse för olika synvinklar. Ett barn, precis som den övriga familjen, känner mycket lätt av om det råder osämja, finns maktkonstellationer eller råder oenighet mellan de yrkesutbildade. Då uppstår misstroende.

En utmaning i samarbetet är göra bemötandet högklassigare, förbättra experternas förmåga att styra och leda samarbetet och främja att deltagarna får positiva erfarenheter av samarbetsmöten som varit till nytta och gett styrka. Det bästa för alla aktörer är att alla som behöver få information om barnets och familjens situation och möjlighet att stödja barnet och familjen deltar i samarbetet.

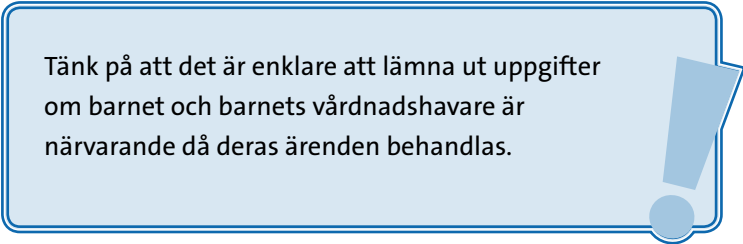
Exempel:

I ett daghem har vissa saker i arbetet med föräldrarna utvecklats på ett sådant sätt att barnträdgårdsläraren har beslutat att göra en barnskyddsanmälan. Vad gäller anmälan är det bästa alternativet att göra den tillsammans med vårdnadshavarna eller åtminstone så att ärendet diskuteras med dem.² En socialarbetare inom barnskyddet tar emot anmälan och vidtar åtgärder i enlighet med barnskyddslagen. Det ligger i allas intresse att den barnträdgårdslärare som gjort anmälan tillsammans med familjen är med och utreder barnets ärende eftersom barnträdgårdsläraren har information om barnet och barnets situation som är väsentlig i ärendet. På detta sätt kan det också säkerställas att barnträdgårdsläraren och andra personer på daghemmet i fortsättningen kan stödja barnet på det sätt som behövs. Det är viktigt att alla som arbetar med barnet och familjen har tillräckligt med information. Aktörerna ska i varje situation fundera på vilken information andra behöver och hur den ska förmedlas.

Det rekommenderas att barnskyddet informerar den aktör som gjort anmälan om att barnskyddsanmälan tagits emot och uppger namn på och kontaktuppgifter till den byrå eller anställd som sköter ärendet.³ Det är också vanligtvis bra att delge centrala samarbetspartner om att en klientrelation eller stödåtgärder inom barnskyddet avslutats. För att kunna göra detta krävs dock vårdnadshavarens och/eller barnets samtycke eller en i lag separat föreskriven grund (se del II i guiden).

² Med undantag för situationer där barnets säkerhet eller polisens brottsutredning äventyras.

³ Kvalitetsrekommendation för barnskyddet (på finska) (<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>)

Tänk på att det är enklare att lämna ut uppgifter om barnet och barnets vårdnadshavare är närvarande då deras ärenden behandlas.

Ledning av barn- och familjecentrerat samarbete

Att leda barn- och familjecentrerat samarbete innebär att utveckla och styra tjänsterna i sin helhet på ett sätt som utgår från klienten. En sådan utveckling främjar barns och familjers möjlighet att flexibelt få tillgång till tjänster och stöd utgående från behovet, i synnerhet i situationer där klienterna utnyttjar flera tjänster samtidigt. *För att hantera helheten behövs en grupp som förenar olika aktörer, överskrider förvaltningsgränserna och har tillräckliga befogenheter att agera, till exempel i form av en ledningsgrupp.* Gruppen har i uppgift att koordinera utarbetandet av planer, komma överens om gemensamma mål, resurser (t.ex. vem som betalar de kostnader som samarbetet medför, såsom resekostnader) och verksamhetssätt (t.ex. registreringspraxis) med olika aktörer. Gruppen drar upp riktlinjer och möjliggör smidig samspraxis mellan olika tjänster/aktörer, även i fråga om klientarbete.

Ledningen har i uppgift att se till att tjänster för barn och familjer har tillräckliga resurser – hjälp ska finnas tillgänglig när den behövs – och att alla som behöver får hjälp. Detta kräver att såväl tjänsternas verksamhetssätt som verksamhetssätten hos de anställda som arbetar inom tjänsterna samordnas. Det att tjänsterna för barn och familjer bildar en helhet som leds på ett bra sätt gynnar såväl barn och familjer som de aktörer inom olika branscher som arbetar med dem, de chefer som ansvarar för deras tjänster och andra beslutsfattare och samarbetspartner.

När den övergripande bilden av tjänsterna för barn och familjer och deras behov förbättras, kan ledningen och allokeringen av resurserna förbättras. Till exempel kan kommunerna göra kostnadsinbesparingar genom att förenhetliga uppföljningen av och rapporteringen om tjänsterna och förutspå klienternas behov. För att kunna göra inbesparingar är det särskilt viktigt att klienterna får tjänster och stöd i rätt tid och enligt behov. Dessutom kan anställda inom den privata sektorn, tredje sektorn och församlingar bättre hitta sin plats i arbetet för att stödja tjänsterna för barn och familjer och utveckla den egna verksamheten.

I webbutbildningen Skapa förtroende – skydda barnet behandlas ledningen av tjänster för barn och familjer som en helhet och verktyg för att leda barn- och familjecentrerade verksamhetsätt presenteras.

2 SKAPA FÖRTROENDE

Vid arbete med barn och familjer är inbördes förtroende mellan alla aktörer en grundläggande förutsättning för en högklassig verksamhet. Genom att skapa förtroende hos barnet, vårdnadshavarna och hela familjen skapas en grund för ett bra samarbete och för att samarbetet ska fortsätta. Förtroendefulla relationer stödjer samarbete i alla dagliga situationer, men är särskilt viktiga om det uppstår oro för ett barns eller en familjs situation.

I samarbetet behövs också förtroende mellan olika anställda. De anställda måste i samarbetet lita på varandra och på varandras expertis för att barnet och familjen ska kunna få stöd och hjälp på ett övergripande sätt. Dessutom ska den anställda lita på sig själv som yrkesutbildad för att kunna fungera både som yrkesutbildad och medmänniska.

”Den egna inställningen och dialogen spelar en nyckelroll för att skapa förtroende, vilket inte får glömmas bort.” (Hanna Heinonen, Centralförbundet för Barnskydd)

Med dialog avses en öppen och direkt diskussion där samförstånd eftersträvas. Vid en dialog skapas ett tillstånd där situationen utreds tillsammans. Alla som medverkar i en dialog får ha sin egen verklighet och verkligheten ska intressera de andra. Om parterna endast för en monolog med varandra eller en yrkesutbildad person använder fackspråk med en klient är diskussionen inte nödvändigtvis sådan att parterna lyssnar på varandra.

Skapa förtroende hos vårdnadshavarna och familjen

Förtroende hos vårdnadshavarna och familjen skapas genom respekt och respektfullt bemötande. Alla som möter barn och familjer i sitt arbete måste vara medvetna om sitt eget ansvar för att skapa förtroende och upprätthålla vårdnadshavarnas förtroende. Förtroende är ömsesidigt; den anställdas förtroende för en vårdnadshavare ökar vårdnadshavarens förtroende för den anställda.

Sättet på vilket en anställd förhåller sig till vårdnadshavarna syns och känns både i den verbala och icke-verbala interaktionen. Det att vårdnadshavaren upplever sig bli hörd och ha möjligheter att påverka i ärenden som berör den egna familjen och vårdnadshavaren själv skapar förtroende.

När ett barn eller en familj har ett behov av stöd, främjar en förtroendefull relation vårdnadshavarnas *engagemang* för de gemensamma målen och de stödåtgärder som överenskommit gemensamt. De gemensamma målen ska utgå från barnets och familjens situation, mål och behov. Barnet får inte ges för mycket ansvar, men barnet och barnets behov ska beaktas individuellt. Det bör även tas i beaktande att barnets och vårdnadshavarnas behov inte nödvändigtvis är desamma, men att de ändå påverkar varandra. Förtroende och engagemang går hand i hand: visat förtroende sporrar till engagemang medan visat engagemang skapar förtroende.

Vid möten med vårdnadshavare är det bra att fundera på hur ens egna värderingar eventuellt påverkar tankesättet: ”Tänker jag att min egen familjeuppfattning är den som gäller och bör eftersträvas eller förhåller jag mig öppet till olika familjer och livsstilar?”

Förtroendet ökar genom respektfullt bemötande (se figur 1), där det mest centrala är hur man förhåller sig till en annan människa.

FIGUR 1. Förutsättningar för ett respektfullt bemötande (bearbetning av: Kauko Haarakangas – Parantava puhe)

Skapa förtroende och lita på barnet

”Det märks naturligtvis på närvaron på mötena – att när det frågas något av dig så tittar de på dig i stället för i pappren.”

Barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i ärenden som berör dem själva. Barn ska ges möjlighet att bli hörda. Vuxna är skyldiga att ta varje barns åsikter i beaktande. Barns, och även vuxnas, upplevelser av att bli hörda och vara delaktiga skapar förtroende. De första stunderna och mötena är viktiga för förtroendet. Det är särskilt viktigt att lyssna på barnet och förstå barnets känslor och att visa genuint intresse. Barnet kan inte automatiskt antas lita på den anställda, utan den anställda ska genom sina handlingar och sitt förhållningssätt förtjäna förtroendet. *Förtroendet stärks i takt med att upplevelsorna av lyckad interaktion ökar och personerna lär känna varandra bättre.*

Det är viktigt att betrakta barnet som en individ, en egen person, som den anställda är genuint intresserad av. Dessutom finns det en koppling mellan förtroende och hopp: bemötandet måste stärka hoppet och tron på framtiden, på att man vid behov får hjälp och att det går att klara sig ur problem och svåra situationer.

En viktig princip inom tjänster för barn och familjer är att **barnets bästa ska komma i första hand i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter**. För att kunna agera i enlighet med barnets bästa är det nödvändigt att vuxna som möter och hjälper barn vet hur barnet upplever sitt liv, vad just det här barnet blir glad eller skrämmd av, vilka människor och saker som är viktiga för barnet och vad barnet önskar.

Arbete med barn ska utgå från en genuin strävan efter att få grepp om barnets upplevelser och ta barnets önskemål i beaktande. För att ett barn tryggt ska kunna delta i samtal och beslut som berör barnet själv, behövs stöd av pålitliga vuxna. Yrkesutbildade personer och vuxna som lever nära barnet har den viktiga uppgiften att kontrollera vilka personer i barnets nätverk som kan stödja och hjälpa barnet att vara delaktigt. Detta bör övervägas tillsammans med barnet.

Barns tankar: Hurdan är en pålitlig vuxen?

”En vuxen som tänker positivt, lyssnar på saker så som de sägs.”

”Nedvärderar inte. Tar på allvar.”

”Tittar på dig och tar sig tid att lyssna.
Gör inget annat samtidigt, utan bara lyssnar.”

Principer som stärker förtroendet**1. En förtroendefull relation mellan barnet och den vuxna**

Ett barn behöver känna förtroende för de vuxna i sin närhet för att känna sig trygg. Förtroende är nödvändigt för att en anställd tillsammans med barnet ska kunna skapa en gemensam förståelse för barnets liv. Ur barnets synvinkel visar en pålitlig vuxen intresse och godkännande samtidigt som personen respekterar barnet som en aktör. När en vuxen tillsammans med ett barn funderar på barnets liv, är den vuxnas uppgift att hjälpa barnet att sätta ord på sina upplevelser och känslor.

Barnet kan få förtroende för en vuxen med en gång, men för detta krävs att barnet upplever att den vuxna har tid och vilja att lyssna på de olika saker barnet har att berätta. Det är viktigt att lyssna på barnets önskemål om hur samarbetet ska genomföras. Med hjälp av en förtroendefull relation får barnet vara med och bedöma sin egen situation.

.....
 ”En pålitlig lärare lyssnar, ser oss som människor och inte bara som elever.”
 (14-årig pojke)

En förtroendefull relation med ett barn är ömsesidig: den vuxna ska vara värd barnets förtroende. Vuxna måste hålla det de lovat, och får inte lova sådant som inte kan förverkligas. Vuxna måste också på ett sätt barnet förstår berätta vilka saker som inte kan stanna dem emellan utan som anställda är skyldiga att meddela till exempel barnskyddet eller polisen, och varför de måste göra så.

2. Stärkande av barnet och direkt hjälp

Att lyssna på och stärka barnet är principer som styr bemötandet av barn. I arbete med barn gäller en etisk strävan efter att mötena på något sätt ska vara positiva händelser som medför något bra för barnet. Genom att ta barnets styrkor i beaktande stärks barnet och förtroende skapas. Också barnets vårdnadshavare och andra närstående i barnets livsmiljö ska respekteras och bemötas på ett respektfullt sätt. Barnet kan stärkas av att märka att övriga vuxna respekterar vårdnadshavarna.

.....
 ”Det märks på att man lyssnar på de som är närvarande vid möten. Alla är intresserade av det jag säger. Ingen håller på och klottrar medan jag pratar och ingen avbryter mig för att påstå någonting. Först lyssnar de och säger mmmm, jo, ja och jag får en känsla av de lyssnar på mig och att vi är på samma linje”. (En mammas kommentar om ett nätverksmöte)

3. Barncentrerat samarbete där barnet är en samarbetspartner

Samarbetet mellan barnet, vårdnadshavaren och olika aktörer består ofta av samtal och nätverksmöten. Om barnet deltar i samtalen ska hen få särskild uppmärksamhet, barnet får inte lämnas ensam i situationen. Det är bra om barnet kan ta med sig en närstående person till mötet. Personen i fråga kan se till att det vid mötet pratas på ett sätt som barnet förstår eller så kan personen omformulera de vuxnas språk så att barnet förstår det.

Respekten för barnets unika liv ska vara rättesnöre vid samtalen. Det ska kunna motiveras varför varje person som närvarar är med vid samtalet. Varje deltagare ska också ansvara för att interaktionen framskrider i en bra, positiv, respektfull och trygg atmosfär. Det är bra att fundera på hur många olika anställda som ska vara på plats vid samtalet. Det kan kännas svårt eller till och med hotfullt för barnet och vårdnadshavaren om en stor grupp anställda är med.

4. Händelsernas förutsägbarhet

Barnets känsla av trygghet ökar om barnet kan förutse olika aktörers arbete. Det betyder att aktörerna berättar för barnet vad som kommer att behandlas vid ett möte mellan barnet och en anställd och varför, när nästa möte sker och vilka som kommer att vara med då.

Allmänna principer i konventionen om barnets rättigheter

Kommittén för barnets rättigheter har fastställt fyra artiklar i konventionen som så kallade allmänna principer. Dessa principer ska tas i beaktande i tolkningen av alla artiklar i konventionen. De allmänna principerna är

Artikel 2: skyldighet att respektera och tillförsäkra varje barn de rättigheter som anges i konventionen utan åtskillnad av något slag (förbud mot diskriminering)

Artikel 3, punkt 1: Vid alla åtgärder som rör barn ska barnets bästa komma i främsta rummet (prioritering av barnets bästa)

Artikel 6: barnets rätt till livet och konventionsstaternas skyldighet att säkerställa bästa möjliga förutsättningar för barnets överlevnad och utveckling (barnets rätt till utveckling)

Artikel 12: barnets rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom/henne och barnets åsikter ska beaktas (barnets rätt att bli hörd, hänsyn till barnets åsikter)

De fyra allmänna principerna i konventionen har sin egen betydelse, och därtill styr de tolkningen av de övriga rättigheter som tryggats i konventionen. Det är bra att komma ihåg att barnets rättigheter har en stark koppling till varandra i konventionen om barnets rättigheter. Till exempel är det förenligt med barnets bästa (artikel 3) att barnets åsikter tas i beaktande (artikel 12) utan diskriminering (artikel 2), vilket i sin tur stödjer barnets utveckling (artikel 6).

Verksamhetssätt som skapar förtroende i arbetet med barn och unga

Att möta ett barn eller en ung person

- Träffa barnet eller den unga på en lämplig plats. Ett kontor, ett klassrum eller föreståndarens rum är inte det bästa alternativet.
- Berätta för barnet eller den unga vem du är och varför ni träffas. Berätta också varför du är intresserad av att lyssna på barnet eller den unga och vad du kommer att göra åt de saker hen berättar. Berätta om sekretesskyldigheten och gränserna för konfidentiella ärenden.
- Öka barnets eller den ungas trygghet och förtroende genom att visa genuint intresse gentemot barnet eller den unga.
- Ge barnet eller den unga möjlighet att uttrycka sina åsikter till exempel om hur hen upplever sin vardag och trygghet. Ge barnet eller den unga möjlighet att uttrycka sig på olika sätt; genom att använda sitt eget språk, rita eller leka. Behandla barnets liv i sin helhet, inte endast frågor som väcker oro. Lyft fram styrkor och resurser.
- Prata på ett respektfullt sätt med barnet om barnets vårdnadshavare och andra närstående.

Nedan berättas om framgångsrika metoder för att bemöta ett barn och att arbeta med barnet så att hen kan få stöd och vård på ett sätt som stärker delaktigheten och resurserna. Verksamhetssätten är inte ett egenvärde utan har utvecklats som verktyg som stödjer ett ökat förtroende, delaktighet, respekt och samverkan.

Barn och unga delaktiga i samarbetsamtal

När ett barn är med vid ett samarbetsamtal är det viktigt att på förhand förbereda barnet för mötet. Barnet måste informeras om varför samtalet ordnas och vilka ärenden som kommer att behandlas. Före samtalet ska det utredas om barnet vill vara med, vad barnet vill berätta vid mötet och vilket stöd barnet vill ha av en vuxen för att berätta det barnet har att berätta. Dessutom är det viktigt att fråga barnet vilka ärenden som ska behandlas vid nästa möte och vilka av barnets närstående och anställda det är bra att ha med vid mötet. Både under förberedelserna inför samtalet och under själva samtalet är det bra att komma ihåg att varje barn och ung person beroende på ålder, utveckling, person och behov har sitt eget sätt att förstå saker, diskutera och föra fram sin egen åsikt. Samarbetet och samtalen utgår från barnets behov och önskemål. Alla som deltar i ett möte ska förklara för barnet varför hen är med och vad hen gör för att hjälpa barnet. Den som ansvarar för att ordna samtalet ska i planeringsskedet fundera på vad varje deltagare har att ge barnet och familjen. Ett barn kan ha svårt att skapa sig en bild av vilken roll olika anställda har i situationen. Det ska också bestämmas vilken vuxen som ser till att barnet inte åsidosätts i situationen.

Det ska finnas tydliga ramar för samtalssituationen. En anställd berättar hur mycket tid som reserverats och frågar hur mycket tid barnet, den unga eller vårdnadshavaren har. Tillsammans kommer deltagarna överens om tidtabellen och pauser i samtalet. Också barnets åsikt ska efterfrågas. I början av samtalet ska sådana spelregler och principer för samtalet som är viktiga med tanke på barnet gås igenom, till exempel barnets rätt att framföra sina tankar och att det alltid är frivilligt för barnet att delta.

Efter bra förberedelser förlöper själva samtalet i en så trygg atmosfär som möjligt för varje deltagare. Under samtalet har alla deltagare rätt att bli hörda och höra andras åsikter och tankar. Barnet, vårdnadshavaren och andra närstående beaktas alltid först i överenskommen ordning. Barnet intervjuas på lämpligt sätt och barnets åsikter tas i beaktande i de olika skedena av samtalet.

.....
 ”Men där frågades av barnet vad hen vill. Det frågades vad barnet menar, vad barnet skulle kunna göra, om barnet har några tankar” *(En mammas kommentar om ett nätverksmöte)*

I slutet av samtalet görs en konkret plan upp. I planen antecknas tydligt vem som gör vad, när och med vilka samt vem som koordinerar verksamheten och fungerar som barnets och familjens kontaktperson i fortsättningen (jfr socialvårdslagen). Aktörerna kommer dessutom överens om hur arbetet ska fortsätta och hur genomförandet av planen ska följas upp. Det skrivs ett PM om samtalet som delas ut till alla deltagare.

Beaktande av barnet och den unga i det långsiktiga arbetet

Det kan krävas långsiktigt arbete för att stödja ett barn och en familj. Barnets erfarenheter av det tidigare arbetet/de anställda påverkar såväl klientrelationen som arbetet med att skapa förtroende.

I långa processer är det synnerligen viktigt att informera barnet om en anställd byts. Verkligheten är sådan att anställda byts. Detta är inte avgörande, utan avgörande är hur personbytena behandlas med barnet och den unga. Det är viktigt att på förhand informera barnet om vad som händer därnäst: vad som kommer att behandlas vid nästa möte och varför, när nästa möte sker och vem som kommer att vara med då. Barnet ska i regel alltid få vara med vid de möten som ordnas i olika skeden av arbetet om barnets angelägenheter behandlas tillsammans med barnet, vårdnadshavaren, närstående och olika aktörer. Det ska emellertid alltid vara frivilligt för barnet att vara med. Det finns undantag från principen om att barnet ska vara med, nämligen situationer där barnets säkerhet inte kan garanteras om barnet är med eller om tillfället är av sådan karaktär att det kan vara förbryllande för barnet. Också eventuella avvikande åsikter och konfliktsituationer mellan vuxna ska lösas mellan de vuxna och inte så att barnet hör det.

Det är bra att ordna möten på tu man hand med barnet också då arbetet i övrigt främst består av samtal med samarbetsaktörer. Barnet ska i alla skeden av arbetet ha möjlighet att uttrycka sina tankar, men får inte tvingas eller pressas att delta. Det är viktigt att barnet vid behov får stöd att uttrycka sig också på andra sätt än verbalt.

De som funderar på barnets situation och söker olika lösningar ska alltid fråga vad barnet eller den unga själv har för tankar om sitt eget liv och hur hen önskar att närstående och anställda ska agera. Det är viktigt att fråga vilka handlingar eller förändringar barnet föreställer sig medföra bra saker i hens liv. Dessa faktorer ska alltid också antecknas i barnets eventuella plan i enlighet med varje branschs egen praxis. Barnets egna önskemål ska framgå av planen. Planen kan också hjälpa barnet att förstå vad som eftersträvas genom det gemensamma arbetet och vilken roll varje aktör har för att hjälpa barnet. Om de aspekter som barnet önskat inte lyckas eller kan förverkligas ska orsaken motiveras för barnet.

Då beslut fattas i barnets och vårdnadshavarens ärende ska det på ett sätt som barnet förstår förklaras vad besluten konkret kommer att innebära i barnets och vårdnadshavarens vardag. Barnet ska informeras om vad som beslutats i hans ärende och hur ärendet kommer att framskrida. Det här är särskilt viktigt om barnet inte själv är med vid det möte där besluten i fråga fattats. De beslut som fattats ska också motiveras för barnet. Det är viktigt att under arbetet och då arbetet avslutas fråga barnet om hans vardag och de förändringar som skett i den och om hur barnet upplevt arbetet.

Var hela tiden medveten om att även barn är mycket känsliga för den anställdas icke-verbala signaler. Barnet överväger för sig själv om den vuxna är äkta, intresserad och värd barnets förtroende. Om dina ord och din icke-verbala kommunikation strider mot varandra uppstår misstro.

Bevara förtroendet – för saker på tal på ett respektfullt sätt

För att bevara en förtroendefull relation till barnet och familjen ska orosmoment och observationer föras på tal med barnet och vårdnadshavarna på ett öppet och respektfullt sätt i ett tidigt skede. Oro uppstår ofta utifrån olika observationer och känslor: det här känns konstigt, annorlunda. Det lönar sig att lyssna på sina oroskänslor – även om de är vaga – och vidta konkreta åtgärder för att utreda situationen. Oro är en subjektiv upplevelse som uppstår när en anställd arbetar med ett barn eller en ung person. Den anställda granskar observationerna i förhållande till det hen känner till sedan tidigare, sina erfarenheter och kunskaper. På så sätt bildar sig den anställda en överblick av en situation som kan ge upphov till olika grader av oro. Oron kan ändra karaktär, öka eller avta, i takt med att aktören får bättre eller sämre möjligheter att agera.

När en anställd börjar oroa sig för ett barn eller ett barns situation ber hen barnet och vårdnadshavarna att tillsammans med den anställda fundera på situationen och utreda källan till oro. Då den anställda för saken på tal är det viktigt att hen beskriver sin oro och sina observationer på ett konkret och mångsidigt sätt. För detta behövs barnets och vårdnadshavarnas hjälp. Samarbetet främjas av att den anställda öppet ställer frågor och funderar på saker tillsammans med barnet och vårdnadshavarna. Det är viktigt att lyfta fram barnets och familjens resurser i diskussionen. Allmänt ”orosprat” om familjens situation eller till exempel fackspråkliga termer förstås inte som sådana av barnet och vårdnadshavarna.

Att lyfta fram oron innebär ett löfte om att tillsammans göra något åt saken. Dessutom kan den anställda mer medvetet förutspå vilka följder de egna handlingarna medför för barnet och samarbetet med familjen. Det väsentliga är att samarbetet kan fortsätta och att man tillsammans kan komma överens om konkreta stödåtgärder för att trygga barnets uppväxt och utveckling.

Förfaringssättet är enkelt, men omvälvande. I stället för att en anställd meddelar vilka problem ett barn eller en familj har och uppmanar dem att agera på något annat sätt, berättar den anställda om sin konkreta oro och ber barnet och vårdnadshavaren att vara med och utreda situationen. Erfarenhet har visat att både klienter och anställda upplever att samarbetet är positivare på det här sättet, även i svåra frågor. Genom att genast föra saker på tal på ett respektfullt, öppet och modigt sätt skapas förtroende och samarbete.

En klasslärarens berättelse om att föra ett problem på tal: Förändring i lämpliga doser

”Jag hade en ny elev i årskurs 5 som kom från en utmanande familj som tidigare lärare hade haft svårt att få kontakt med. Det fanns dock skäl att oroa sig för pojken. Jag ville träffa familjen ansikte mot ansikte och i början höll inte heller jag på att få kontakt. Det lyckades första gången när jag skrev ett meddelade där jag berättade att det skulle vara viktigt att få träffa vårdnadshavarna och frågade när de ville träffas. Jag föreslog alltså ingen tid, utan frågade när det passade dem. Det här ledde till en förändring. Jag ville förmedla att ärendet är så viktigt att de bara kan säga en tid så passar det mig.

Jag minns att jag själv bestämde att jag ska närma mig den här mamman med värme och godhet eftersom jag hade förstått att det säkert försiggår tunga saker även i hemmet. Jag tänkte att jag bara frågar hur det är. Jag tyckte att det var mycket viktigt att inte börja berätta om alla mina åsikter och oron från skolans sida, utan att visa att det var synnerligen viktigt för mig att hon kom och att jag var intresserad av hur det gick för henne. Och så visade jag förstås att det viktigaste är att vi tillsammans arbetar för pojkens bästa.

Det var viktigt att mamman och jag strävade i samma riktning i stället för att motarbeta varandra så jag frågade vad vi kunde göra tillsammans, hur hon som mamma skulle vilja hjälpa. Jag berättade hur jag som lärare skulle vilja hjälpa och hur viktiga båda våra roller var. Jag minns att mamman började gråta när jag frågade på vilket sätt hon ville hjälpa.

Mamman blev inte direkt jätteaktiv efter det här heller, men hon började meddela om frånvaron, vilket hon tidigare inte gjort.

Det viktiga var säkert att jag frågade på vilket sätt mamman skulle vilja eller orka eller kunna stödja där hemma, hur hon skulle vilja vara delaktig. Då en sådan fråga ställs finns det ingen mamma som svarar att hon inte alls vill vara med. Det andra resultatet av samtalet var kanske att vi nu håller kontakt och jag meddelade henne att hon kan ringa när som helst.

Jag har i hög grad fått bekräftelse på hur jag ska bemöta en människa och skapa förtroende – jag värdesätter helt enkelt närvaron väldigt högt. Jag oroar mig aldrig någonsin längre för ett möte med vårdnadshavare. Jag lärde mig att vårdnadshavaren och jag tillsammans har all visdom och kunskap. När vi pratar om saken tillsammans så hittar vi rätt svar”

Tidigt:

I det skede då det ännu finns många olika möjligheter att agera. Följ inte med från sidan – såvida det inte är ett yrkesmässigt val.

Öppet:

Värna om förtroendet. Gör inget bakom ryggen även om det lockar att behandla ärendet experter emellan.

I samarbete:

Samla resurserna – glöm inte de viktigaste resurserna och nätverket av närstående.

Lita på dig själv och bekanta dig med andras arbete – skapa ett underlag för samarbete

När olika aktörer är förtrogna med varandras arbete och litar på varandra blir samarbetet smidigare och effektivare. Då får också barnet och familjen stöd och vård på ett ändamålsenligt sätt och i rätt tid. Förtroendet mellan olika samsarbetsaktörer främjas genom insikter om de andras verksamhet, deras grunduppgift och förhållande till samarbete med andra aktörer. Det är viktigt att veta i vilka situationer anställda inom olika tjänster möter, stödjer och vårdar barnet och familjen. Dessutom är det bra att känna till lagstiftning som rör en annan aktörs arbete. Vad gäller kännedom om andras arbete är det också viktigt att förstå att även bekanta begrepp kan definieras på olika sätt inom olika tjänster. Till exempel kan en anställd tala om bedömning medan en annan talar om identifiering av stödbehov. Ett annat bra exempel på olika tolkningar och definitioner är vad olika tjänster avser med särskilt stöd.

Vad vet du om tjänsterna för barn och familjer i din kommun eller ditt område?

Hur väl känner du till vad arbetet inom tjänsterna för barn och familjer omfattar, de metoder och verksamhetsätt som tillämpas, rättigheter och skyldigheter?

Vet du till exempel...

- Vad som sker vid en omfattande hälsoundersökning?
- Hur rådgivningen eller skolhälsovården kan stödja ett barn och en familj?
- Hur ofta och i vilka situationer anställda inom småbarnspedagogiken träffar barnets föräldrar?
- Hur lärare samarbetar med barnet, föräldrarna och skolans övriga personal eller andra yrkesutbildade personer?
- Hur man kontaktar socialvården för att bedöma stödbehovet?
- Hur elevhälsan agerar om det uppstår oro för en elev i årskurs ett?
- Vad som händer efter att skolan har kontaktat socialvården eller gjort en barnskyddsanmälan?
- Vilken verksamhet med låg tröskel ungdomsväsendet ordnar?
- Vilka specialtjänster det finns inom hälso- och sjukvården i ert område?
- Vilka mentalvårds- och missbrukartjänster finns tillgängliga?
- Hur förverkligas handikappservicen för barn och familjer?
- Hur utreds behovet av stöd hos ett barn som sköts av en klient inom det sociala arbetet för vuxna?
- Vad är en föregripande barnskyddsanmälan?

Kännedom om andras arbete och tilltro till den egna och andras yrkesfärdigheter gör det möjligt att ge barnet och familjen hjälp enligt behov och i rätt tid. Genom samarbete skapas en enhetlig bild av barnets och familjens situation, utifrån vilken en *gemensamt överenskommen* plan för samarbetet upprättas för ett barn, en ung person och en familj. Den här planen avskaffar inte de separata planer som de enskilda tjänsterna gjort upp och i vilka anteckningar görs enligt gällande praxis och lagstiftning. Syftet med den gemensamt överenskomna planen är att svara mot det helhetsbehov som bar-

net, den unga och familjen har för närvarande och att förtydliga olika aktörers roller. En gemensamt överenskommen plan är en samarbetsplan som utgår från barnet, den unga och familjen och som alla berörda parter i regel är med och gör upp.

Varje aktör som arbetar med barnet och familjen kan ansvara för att tillhandahålla stöd i enlighet med sin egen kompetens och grunduppgift. På så sätt kan också överlappande arbete undvikas. Kännedom om andras arbete och ett målinriktat samarbete kan därmed skapa synergifördelar framför allt för barnet och familjen, men även för alla aktörer.

.....

”Det är alltid vi föräldrar som organiserar att barnen får stöd. Det kan komma stöd från många olika håll och man kan ha fyra barn som behöver stöd. Under mötet var vi noga med att inte få för mycket stöd. Och att familjearbetet kom hem till oss, ingen av oss behövde gå någonstans.”
(Mamma, erfarenhet av nätverksmöte)

.....

Om du litar på dig själv som yrkesutbildad, kan du bemöta barn och familjer som medmänniskor och använda dina kunskaper för att hjälpa utan att behöva betona din yrkesroll.

.....

”Jag var ju ändå där i egenskap av en annan vuxen. Vi skulle kunna tänka att vi alla är där som vuxna och lämna bort titlarna även om de hänger på dörren då vi går in.” (Mamma, erfarenhet av nätverksmöte)

.....

Kännedom om och tilltro till andras arbete är grunden och en förutsättning för multiprofessionellt samarbete. Tydliga verksamhetsanvisningar och strukturer ger möjlighet till ökad dialog mellan olika aktörer. Att skapa en samarbetskultur är en lång process som endast kan utvecklas genom dialog. Förtroende mellan aktörer inom olika tjänster bygger på att aktörerna upplever sig vara delaktiga och ha möjlighet att påverka.

När aktörerna känner till vilka tjänster för barn och familjer som erbjuds i det egna landskapet och den egna kommunen, kan vården och stödet bättre riktas dit behovet finns. De anställda vet hur andra aktörer stödjer ett barn och en familj och kan därmed genom sin verksamhet erbjuda det stöd som är allra mest meningsfullt med tanke på det egna basarbetet och som sedan kompletteras av andra stödformer för barnet och familjen. Därigenom bildas en helhet där resurser allokeras på ett ändamålsenligt sätt och barnen och familjerna upplever att de får hjälp.

3 I RIKTNING MOT SAMARBETE

Yrkesutbildade personer som arbetar med barn och ungdomar observerar olika saker kring barn, unga och deras närmiljö. Främjandet av barnets och familjens välfärd och identifiering av oro är alla aktörers *gemensamma uppgift*. Ett barn och en familj ska få hjälp och stöd i utmaningar i vardagen i ett så tidigt skede som möjligt. Genom stöd i rätt tid och med låg tröskel kan barn och familjer oftast få hjälp redan innan problemen blir värre. Därigenom minskar också behovet av specialtjänster.

”Jag sa precis till den nya psykologen att vi som skola inte är någon fristående aktör när det gäller barnets angelägenheter – varför fick vi ingen kallelse till mötet om barnet? Det är inte så att en del arbetar här och andra där. Barnet kommer snabbare vidare och får stöd, om vi vet vilka aktörer som finns och hur de arbetar. Vem som gör vad. Var och en har sitt eget område, men alla samarbetar. Och när alla sedan sitter runt samma bord går vi igenom ärendena och gör upp en plan, och om det dyker upp något så stannar vi upp och funderar på hur vi ska agera och vad som syns var”. (Lärare)

Början på varje möte är viktigt. Alla aktörer har sin egen praxis för hur ett samarbete inleds, och det är viktigt att säkerställa att barnet och familjen är delaktiga och blir hörda och, å andra sidan, att ge tillräckligt med information om tjänsterna och möjligheterna till stöd.

Om en anställd märker att hen inte har tillräckliga möjligheter att agera eller att situationen känns oklar, kan den anställda *vid behov konsultera kollegor eller andra yrkesutbildade personer utan att uppgå barnets personuppgifter*. Det är viktigt att den anställda inte lämnas ensam i en situation som känns svår. Den anställda kan till exempel tillsammans med sitt arbetspar fundera på i vilka situationer oron kan föras på tal. Ett samtal med chefen eller till exempel arbetsledningen kan ge mod att föra ett ämne på tal. Arbetsgivaren är skyldig att till exempel genom utbildning se till att de anställda kan föra orosmoment på tal på ett respektfullt sätt så att det finns möjlighet till fortsatt samarbete.

Stöd och vård med låg tröskel för barn och familjer

Rådgivningen, småbarnspedagogiken, elevhälsan, den grundläggande utbildningen, ungdomsarbetet, fritidstjänster och andra tjänster och aktörer stödjer genom sitt grundläggande arbete barns välfärd och familjers dagliga liv. Också genom att i allt större utsträckning samla tjänster i enlighet med familjecentralmodellen stöds barnet och familjen på ett heltäckande sätt. En förtroendefull relation mellan personalen, barnen och vårdnadshavarna och skraddarsytt stöd enligt behov gör att vardagen löper smidigare i alla barnets utvecklingsmiljöer (hemma, inom småbarnspedagogiken, i grundskolan, vid läroanstalten). Olika tjänster främjar barnets övergripande välfärd, identifierar eventuella stödbehov och erbjuder barn och familjer stöd och vård redan i ett tidigt skede.

Nästan alla familjer som väntar barn besöker mödrarådgivningen. Barnrådgivningen träffar i praktiken alla barn under skolåldern flera gånger före skolåldern. Regelbundna träffar på mödra- och barnrådgivningen gör det möjligt att bygga och upprätthålla en förtroendefull relation med

familjen. Inom rådgivningsverksamheten grundar sig en bra relation till barnet och vårdnadshavarna på genuint intresse, naturlig interaktion och den bekantskap som uppstår tack vare regelbundna hälsoundersökningar. Om en anställd eller förälder börjar känna oro för ett barns eller en familjs situation är det lättare att lyfta fram ärendet om personen känner klienten och relationen är öppen och förtroendefull. Inom rådgivningsverksamheten fästs i första hand uppmärksamhet vid att stärka faktorer och andra resurser som skyddar välfärden. Dessutom har rådgivningen i uppgift att i ett tidigt skede identifiera eventuella problem och bekymmer, i synnerhet riskfaktorer, och att erbjuda eller ordna det inriktade stöd, den vård och hjälp som behövs. Mödra- och barnrådgivningarna har ett lagenligt multiprofessionellt samarbete (THL 1326/2010, statsrådets förordning 338/2011) med olika kommunala aktörer, till exempel småbarnspedagogiken, hemservicen, familjearbetet, barnskyddet, elevhälsan, den specialiserade sjukvården och andra aktörer i syfte att identifiera behov av särskilt stöd och ordna stöd (mer om rådgivningsverksamheten i bilaga 1 till guiden).

Småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet är vid sidan av hemmet utvecklingsmiljöer där barnet vistas dagligen. Då personalen arbetar med ett barn och samarbetar med föräldrarna kan den lära känna barnet och märker därmed också om det finns något oroväckande i barnets eller familjens situation. Ett fungerande samarbete med vårdnadshavarna är en av hörnstenarna i verksamheten. I bästa fall är samarbetet en jämlik dialog där personalen och vårdnadshavarna tryggt kan prata om olika orosmoment som berör barnet, blir hörda och kan dela med sig av sina tankar i en öppen och positiv atmosfär. Yrkesutbildade personer enligt lagen om elev- och studerandevård inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet är med i vardagen för barn och unga som går i skolan eller studerar. Den främsta verksamhetsformen inom elevhälsan är generellt inriktad elevhälsa, med vilken avses en verksamhetskultur och åtgärder som innebär att man inom hela förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen eller utbildningen på andra stadiet främjar de studerandes inläring, välbefinnande, hälsa, sociala ansvarstagande, växelverkan och delaktighet samt en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö. Den individuellt inriktade elevhälsan verkar både förebyggande (t.ex. undersökningar hos skolhälsovårdaren eller -läkare) och erbjuder vid behov även barnet skraddarsytt stöd (mer om elevhälsa i bilaga 3 till guiden).

Rådgivningens omfattande hälsoundersökning är en lagstadgad tjänst för alla barnfamiljer¹

En omfattande hälsoundersökning är bedömning av hela familjens hälsa och välbefinnande i syfte att utreda barnens och föräldrarnas resurser och rikta stöd till dem som behöver det. Hälsoundersökningen genomförs i samarbete med familjen och olika yrkesutbildade personer. De omfattande hälsoundersökningarna spelar, precis som de övriga regelbundna hälsoundersökningarna, en viktig roll i främjandet av hälsa och välfärd och förebyggandet av sjukdomar eftersom de når nästan alla barnfamiljer. Behovet av stöd bör utredas i fråga om familjer som inte utnyttjar tjänsterna (0,5 %). I dessa fall kontaktar rådgivningen familjen till exempel per telefon, brev eller genom ett hembesök.

En omfattande hälsoundersökning ger möjlighet att identifiera ett barns eller en familjs behov av stöd och att tidigare än förut rikta stödet till dem som behöver det. På det här sättet *stärks barnets och föräldrarnas resurser*. Undersökningar har visat att även den yrkesutbildade personalens resurser ökar när den märker att barnets och föräldrarnas resurser stärks och att de egna metoderna effektivt stödjer familjerna.

¹ Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (338/2011).

Föräldrarna får information om en omfattande hälsoundersökning på förhand så att de är medvetna om syftet med undersökningen och vad som kommer att diskuteras under den. Undersökningen sker kring barnets födelsedag och det reserveras ungefär en timme för den. Båda föräldrarna kallas till den omfattande undersökningen och i bästa fall kan föräldrarna, rådgivningshälsovårdaren och läkaren tillsammans diskutera observationer kring barnets hälsa och välbefinnande och faktorer som påverkar dessa. Om barnet deltar i småbarnspedagogik ska dessutom en anställd inom småbarnspedagogiken i samband med ett samtal med föräldrarna fylla i en blankett som med föräldrarnas tillstånd skickas till rådgivningen före barnets omfattande hälsoundersökning. På så sätt får rådgivningen reda på hur småbarnspedagogiken anser att barnet klarar sig och betar sig i sin grupp inom småbarnspedagogiken. Vid behov kan uppgifterna med tillstånd av klientfamiljen begäras också av andra samarbetspartner. Om det finns behov av stöd erbjuds familjen extra besök på rådgivningen eller så ordnas en multiprofessionell träff i syfte att stödja barnet och familjen eller annan hjälp som barnet eller familjen behöver.

För att den omfattande hälsoundersökningen ska vara till bästa möjliga nytta är det viktigt att

- sträva efter att träffa barnet och båda föräldrarna
- reservera tillräckligt med tid för undersökningen.

En nationell anvisning har utarbetats som stöd för en lyckad omfattande hälsoundersökning.

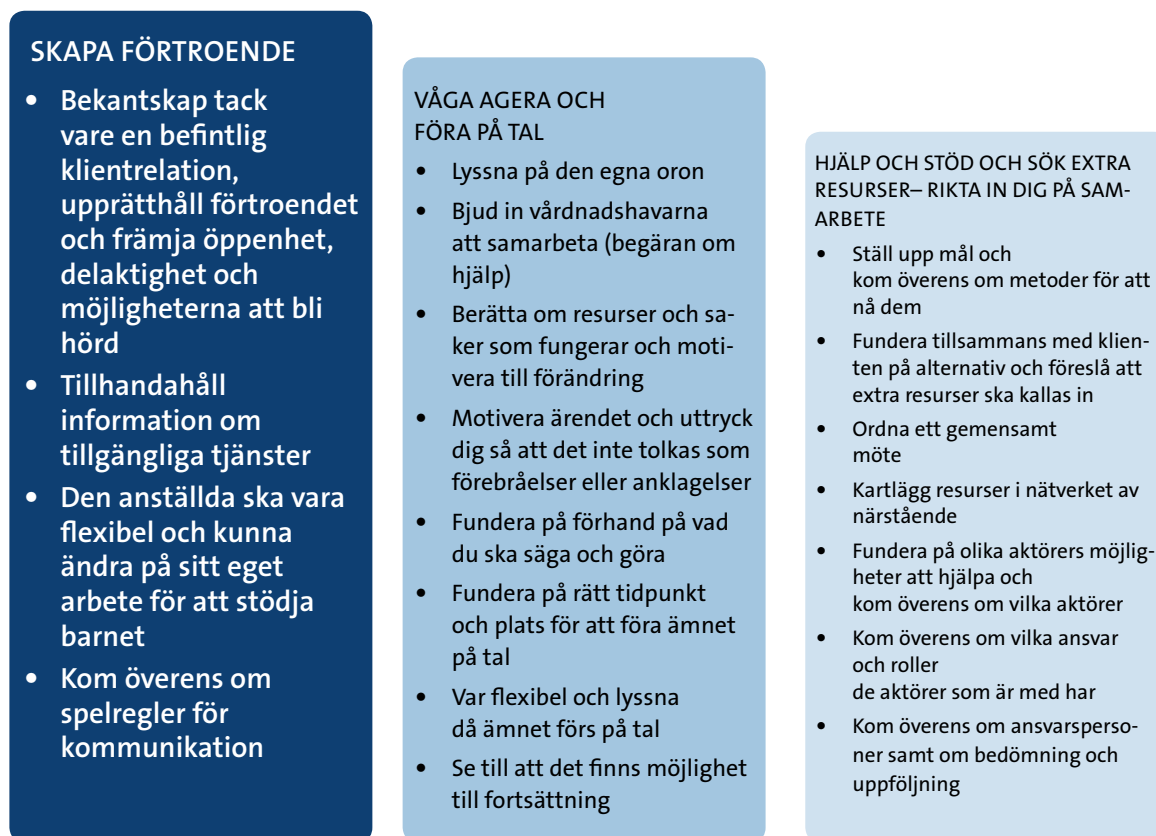
När det uppstår oro

Om en anställd ens lite oroar sig för ett barn, en familj eller för att samarbetet inte fungerar ska den anställda genast ta tag i saken. Inte heller för en anställd är det alltid lätt att lyfta fram oro och prata om saker. Den anställda kan vara nervös inför situationen eller känna sig osäker på sin egen kompetens. Den anställda kan också vara rädd för hur barnet och vårdnadshavaren ska förhålla sig till att ämnet i fråga förs på tal. Ibland kan det kännas som att det skulle vara lättare att undvika att diskutera ärendet eller att skjuta upp det. Även om det kan kännas svårt att föra ett ämne på tal så har den anställda en moralisk skyldighet att agera om han eller hon är orolig för ett barn eller en familj. Den anställda måste modigt lyfta fram ärendet: på så sätt hjälper den anställda barnet och familjen att få den hjälp och det stöd de behöver. Osäkerhet eller rädsla får inte vara ett hinder för att agera.

Att lyfta fram oro är alltid en känslig sak som kan locka till att definiera andra människors tankar. Det är viktigt att förutom att föra oron på tal även lyfta fram barnets och familjens resurser och tillsammans komma överens om mål och metoder för att nå målen. Det är viktigt att den anställda funderar på hur hen kan ändra på sitt förfarande för att göra barnets/familjens situation bättre. Vid behov kan den anställda också konsultera andra anställda, men ska undvika att prata bakom barnets och familjens rygg. Det är viktigt att den som känner oro på ett respektfullt sätt för oron på tal med barnet och familjen. Målet med att föra oron på tal är att förena resurser i syfte att förbättra och trygga barnets och familjens situation och att sörja för att samarbetet kan fortsätta.

Ibland räcker det inte ens med ett bra samarbete där klientens och den anställdas resurser förenas, utan fler aktörer behöver kopplas in. Det är viktigt att tillsammans med klienten fundera på vem som kan begäras med för att stärka tillgången till stöd och hjälp. Efter det kallas de överenskomna aktörerna till en gemensam träff. Under träffen funderar alla tillsammans på vilka möjligheter varje aktör har att hjälpa och kommer överens om arbetsfördelning, roller och uppföljning. Det är också viktigt att komma överens om en kontaktperson. Kontaktpersonen har i uppgift att finnas vid klientens sida under processen och att koordinera nätverkets verksamhet. Om den gemensamma planen och de åtgärder som vidtagits enligt denna inte hjälper, bedöms verksamheten tillsammans med barnet och familjen och vid behov kallas specialtjänster in.

I figur 2 åskådliggörs förfarandet inom basservicen i fall där det uppstår oro för ett barns eller en familjs situation.

FIGUR 2. Process för att stödja ett barn och en familj då oro uppstår.

EXEMPEL på samarbete inom elevhälsan**Förstaklassaren Helmi**

Helmi är en ivrig förstaklassare som har lätt att lära sig. Hon har gjort sina läxor noggrant och är inte mer glömsk än någon annan vad gäller böcker och annat material. Det går också bra med de nya klasskamraterna.

Redan i början av höstterminen lägger läraren emellertid märke till att Helmi tidvis är mycket trött i skolan. Att gå i årskurs ett är visserligen tungt för alla nya skolelever, men Helmi är trött redan under förmiddagens lektioner. Dessutom har läraren märkt att Helmis kläder ibland ser ovårdade ut. Vid höstens första föräldrakvart lyfter läraren fram Helmis trötthet med mamman och läraren har även skickat några meddelanden om saken i Wilma. Mamman gissar att skolstarten och en långdragen förkylning gjort flickan trött.

Läraren blir orolig

Veckan efter höstlovet somnar Helmi mitt i en lektion och läraren ringer mamman. Nu låter också mamman mycket trött och dessutom gråtmild. Hon berättar för läraren att familjen är i en svår situation och att hon misstänker att hennes krafter snart tar slut. Mamman tror att de gräl som försiggår hemma varje kväll hindrar Helmi från att somna i tid. Läraren föreslår att de ska träffas för att diskutera Helmis och familjens situation och tillsammans fundera på vad de kan göra åt saken och för att hjälpa Helmi. Dessutom kommer de överens om att läraren för säkerhets skull också skickar Helmi till skolhälsovårdarens mottagning på grund av tröttheten.

Hälsovårdaren träffar Helmi

Hälsovårdaren har träffat mamman och Helmi i samband med skolstartsundersökningen på sommaren innan skolan började. Då framkom ingen anledning till oro. Även nu ser Helmi ut som en frisk flicka som tycker om att gå i skolan och som har fått många nya kompisar. Helmi oroar sig för saker som försiggår

hemma, hon är orolig för sin pappa och också lite för sin mamma, som "alltid är trött". Helmi är rädd för att hennes föräldrar ska skiljas. Fysiskt sett mår Helmi bra, hon växer och utvecklas enligt sin ålder och alla undersökningar var normala. Hennes hälsovanor verkar också bra, men hon har svårt att somna både på grund av högljudda gräl och den oro som snurrar i huvudet. Hon har emellertid fortfarande många roliga och positiva saker i sitt liv, både hemma och i synnerhet i skolan. Hälsovårdaren ringer mamman och går igenom sina iakttagelser kring Helmis välbefinnande.

Den sektorsövergripande expertgruppens första möte

Redan efter tre dagar ordnas det första mötet i skolan. I ett telefonsamtal med mamman har man kommit överens om att utöver mamman och Helmi ska även läraren, skolhälsovårdaren och kuratorn samt ledaren för eftermiddagsklubben, som är en särskilt viktig person för Helmi i skolan, delta i mötet. Också pappan har bjudits in, men han vill inte delta. I början av mötet begärs ett skriftligt samtycke av mamman till att gruppen kan inleda sitt arbete och till den överenskomna sammansättningen. Läraren har redan per telefon berättat för mamman att medlemmarna i den expertgrupp som samlas trots sekretessen har rätt att sinsemellan utbyta information som behövs för att sköta Helmis angelägenheter och att det som överenskoms i gruppen antecknas i elevhälsojournalen i skolan. Den här informationen finns också på den blankett för samtycke som mamman undertecknar och som hon får en kopia av.

Under samtalet kommer det fram att familjens största bekymmer är pappans riktiga alkoholanvändning och de upprepade gräl som denna orsakar hemma. Problemen har blivit värre under hösten. Grälen är mycket högljudda, men mamman har inte upplevt våld eller direkta hot i dessa situationer. Mamman lyfter fram att pappans arbete och därigenom också familjens ekonomi har börjat bli lidande. Han har redan många frånvarodagar utan lön och hotas av att förlora sitt jobb. Mamman sköter i praktiken ensam om barnen och ser till att familjens vardag rullar. Helmi har två äldre syskon. Mamman är orolig för deras välbefinnande och ork också.

I slutet av mötet är alla eniga om att familjen snabbt behöver hjälp, även utanför skolan, för att klara av den belastande situationen. För att ordna hjälpen bestäms att alla inom kort ska träffas på nytt och att gruppen denna gång kompletteras med en representant för socialvårdstjänsterna. Det bestäms att ledaren för eftermiddagsklubben uteblir från gruppen. Ledaren kommer dock att stödja och observera Helmi i klubben och vid behov kontakta de andra. Vad gäller de äldre syskonen bestäms att kuratorn träffar storasyster som går i årskurs tre och att hälsovårdaren under nästa vecka kallar storebror till hälsoundersökningen för elever i årskurs sex och att familjens angelägenheter lyfts fram vid dessa tillfällen.

Den sektorsövergripande expertgruppens andra möte

Vid det andra mötet ansluter sig en socialarbetare, och mamman bekräftar skriftligen sitt samtycke till ändringen i gruppens sammansättning. Fokus i samtalet ligger på hur varje medlem i gruppen kan stödja familjen och vilken annan hjälp som finns tillgänglig via dem. Läraren föreslår att minska Helmis läxbörda tillfälligt medan kuratorn berättar om en ny verksamhet för de lägre klasserna i syfte att stödja känslö- och interaktionsfärdigheterna, i vilken även Helmis klass skulle kunna delta. Socialarbetaren berättar om vilka tjänster som erbjuds och kommer överens med mamman om att en socialhandledare och familjearbetare ska göra ett hembesök i syfte att noggrannare och tillsammans med hela familjen planera lämpliga stödformer. Både mammans och pappans företagshälsovård ses som viktiga aktörer för att erbjuda hjälp. Mamman planerar att kontakta sin egen företagshälsovårdare och funderar på om hon behöver sjukledigt. Alla funderar på hur de ska få pappan att söka vård och hjälp och kommer överens om att ämnet ska diskuteras närmare med pappan under hembesöket. Till sist försäkrar aktörerna sig om att mamman och Helmi tycker att rätt saker har diskuterats under mötet och frågar om det ännu finns något de vill ta upp.

Överenskommelse om uppföljning

I slutet av mötet kommer gruppen överens om att hålla ett uppföljningsmöte om cirka två månader. Samma personer deltar i mötet. Vid behov får deltagarna naturligtvis ta kontakt före det också. Aktörerna ser till att mamman har kontaktuppgifterna till alla inblandade och upprepar för Helmi att hon när som helst kan berätta för läraren, ledaren för eftermiddagsklubben eller hälsovårdaren om det är något som tynger henne eller om hur det går.

Socialvården erbjuder tidigt stöd

”Då man tar kontakt är det allra viktigaste att detta görs i samarbete med vårdnadshavarna och i mån av möjlighet även med barnet eller den unga. I bästa fall tillsammans med hela familjen”. (Medlem i ett team för bedömning av servicebehovet för barnfamiljer)

Det viktigaste målet för socialvården vad gäller tjänster för barn och familjer är att garantera alla barn och familjer stöd i rätt tid och enligt behov. Vid behov görs en bedömning av barnets och familjens servicebehov i enlighet med socialvårdslagen. Bedömningen görs i samarbete mellan olika aktörer för att säkerställa tillräcklig expertis och kompetens. I socialvårdslagen föreskrivs om flera skyldigheter vad gäller samarbete mellan anställda inom olika tjänster i en enskild klients ärende. För barnets och familjens del är det viktigt att det stöd och den vård som basservicen tillhandahåller enligt socialvårdslagen bildar en helhet som är förenlig med klientens behov. De olika aktörerna kommer tillsammans överens om vem som i fortsättningen ska koordinera barnets och familjens stödnätverk eller fungera som kontaktperson. Det här är viktigt för att ärendet ska kunna behandlas som en helhet.

Tillsammans med barnet och familjen funderar aktörerna på hur barnet och familjen själva ser på situationen och sitt eventuella behov av stöd. En hänvisning ska vid behov gå till så att klienten ledsagas till en tjänst, inte bara skickas vidare. Den anställda ska öppet berätta vad hen anser om situationen.

Ett barn eller en familjemedlem blir klient inom socialvården antingen genom att själv uppsöka service, genom att en annan aktör anmäler ett behov av socialvård eller när personen börjar sköta ett ärende inom en socialservice.

Kommunen ska som socialservice ordna till exempel familjearbete, hemservice, rådgivning i uppfostrings- och familjefrågor, övervakning av umgänge mellan barn och förälder och annan socialservice som tillgodoser klientens behov. Dessutom ska semesterservice tillhandahållas och stöd för semesterarrangemang ges med hänsyn till familjeförhållanden, långvarig sjukdom, skada eller något annat motsvarande skäl. I socialvårdslagen definieras vad som avses med barn som behöver särskilt stöd, och dessa barn har dessutom rätt till kamratgruppsverksamhet samt en stödperson eller stödfamilj.

Bestämmelserna i socialvårdslagen tas upp närmare i del 2 i denna guide.

Stöd och vård enligt behov för barn och familjer genom samarbete mellan basservicen och specialtjänster

För barnet och familjen är det viktigt att tjänsterna är friktionsfria och att de får hjälp i rätt tid. Barn och familjer ska smidigt och flexibelt kunna röra sig mellan basservicen och specialtjänster. Tjänsterna strävar efter att stödja klienterna genom att leda dem mellan olika tjänster och slopar därmed det verksamhets sätt där klienten hänvisas eller får remiss från en tjänst till en annan. Samarbetet mellan olika tjänster ska fungera oberoende av förvaltningsområde. Barnet och familjen och deras behov ska alltid stå i centrum.

Tjänster på specialiserad nivå kan finnas tillgängliga i anslutning till basservicen eller tillämpas som stöd för basservicen. På detta sätt förenas den kompetens som olika yrkesutbildade har till en gemensam resurs som stödjer barnet och familjen. Barnet och familjen står i centrum då en tjänst som berör dem planeras och genomförs. Målet är samordnade och flexibla servicehelheter som utgår

från klienten. Det är viktigt att säkerställa enhetliga och jämlika tjänster även för de barn och familjer som behöver den allra mest krävande specialkompetensen och tjänster som kräver specialisering.

Barnskydd som stöd för barnet och familjen

Enligt barnskyddslagen är syftet med barnskydd att trygga barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö, en harmonisk och mångsidig utveckling samt till särskilt skydd.

Barn- och familjeinriktat barnskydd genomförs genom att en klientplan görs upp tillsammans och stödåtgärder inom öppenvården ordnas. Det barn- och familjeinriktade barnskyddet består också av brådskaande placering och omhändertagande av barn samt därtill ansluten vård utom hemmet och eftervård.

Arbetet inom barnskyddets öppenvård innebär arbete i barnets eller familjens vardag och nätverket av närstående i situationer där det har konstaterats finnas ett behov av barnskyddets tjänster. Målet med socialarbete inom öppenvården är att stödja och stärka välfärden och resurserna hos barnet och föräldern eller en annan person som tar hand om denne. Det innebär arbete med barnet och stöd för barnets närstående i deras uppgift som fostrare. Då är det viktigt att ha ett nära samarbete med andra tjänster för barnfamiljer. Mödra- och barnrådgivningens och den övriga hälso- och sjukvårdens, småbarnspedagogikens, den allmänna socialservicens, skolans och ungdomsarbetets möjligheter att främja och trygga barnets uppväxt och utveckling betonas särskilt.

Öppenvårdens arbete grundar sig på barnets och/eller vårdnadshavarens samtycke. Det finns möjlighet att undanbe sig öppenvårdens tjänster. *En klientrelation inom barnskyddet undanröjer eller ersätter inte barnets behov av övrigt stöd och övrig vård.* Stödformer som är lämpliga med tanke på barnets och familjens situation ska ordnas så att de svarar mot barnets behov och beaktar den individuella situationen.

Konsultation av barnskyddet

Olika aktörer kan konsultera anställda inom barnskyddet om de oroar sig för ett barn och inte vet hur de ska agera. Konsultationen kan bestå av till exempel ett samtal om de stödformer som barnskyddet erbjuder eller en begäran om råd gällande ett visst barns situation utan att avslöja barnets personuppgifter.

Barnskyddet ska ha ett jourtelefonnummer som andra kan ringa för konsultation under och utanför tjänstetid. Numret är inte detsamma som socialarbetarnas egentliga telefonnummer.

Kommunen eller barnskyddet ska informera aktörer med anmälningskyldighet om möjligheten att få konsultation.

Ibland blir det kris

Inom barnskyddet utförs vid sidan om det systematiska arbetet också så kallat krisarbete, som innebär att barnskyddet reagerar på plötsliga och oförutsägbara förändringar i ett barns och en familjs situation. Krisarbetet kan bestå av till exempel hembesök av akut natur i syfte att utreda en barnskyddsanmälan eller utredning av ett barns och en familjs krissituation tillsammans med barnet och familjen.

Ibland kan det uppstå en plötslig kris i ett barns och en familjs situation så att barnets situation omedelbart måste tryggas med hjälp av brådskande placering. Ett barn kan placeras i brådskande ordning om barnet befinner sig i omedelbar fara, om brister i omsorgen om barnet eller andra uppväxtförhållanden hotar att allvarligt äventyra barnets hälsa eller utveckling eller om barnet själv allvarligt äventyrar sin hälsa eller utveckling genom att använda alkohol och droger eller genom en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig eller genom annat därmed jämställbart beteende.² En brådskande placering är ett allvarligt ingripande i en människas liv och integritet, så det är en åtgärd som vidtas i sista hand då det inte längre finns några andra möjligheter att trygga situationen för barnet.

Omhändertagande av ett barn är den sista utvägen att trygga ett barns uppväxt och utveckling. Ett barn ska omhändertas om

- brister i omsorgen om barnet eller andra uppväxtförhållanden hotar att allvarligt äventyra barnets hälsa eller utveckling eller
- barnet allvarligt äventyrar sin hälsa eller utveckling genom att använda alkohol och droger, genom en brottslig gärning som inte kan anses obetydlig eller genom annat därmed jämställbart beteende.

Omhändertagande och vård utom hemmet kan dock tillgripas endast om

- öppenvårdens stödåtgärder inte är lämpliga eller möjliga för en omsorg i enlighet med barnets bästa eller om de har visat sig vara otillräckliga och
- vården utom hemmet bedöms motsvara barnets bästa.

En socialarbetare har rätt att få experthjälp av andra myndigheter och experter vid beredningen av ett omhändertagande och vård utom hemmet. Största delen av omhändertagandena sker med barnets och föräldrarnas samtycke, och i dessa fall fattas beslutet av en ledande tjänsteinnehavare. Endast en liten del sker mot barnets och föräldrarnas vilja och i dessa fall fattar förvaltningsdomstolen ett beslut i ärendet.

Du kan läsa mer om barnskydd och praxis och lagstiftning med anknytning till barnskydd i delen Kännedom om lagar i webbutbildningen Skapa förtroende – skydda barnet.

LÄS MER

om mödra- och barnrådgivning, småbarnspedagogik, förskoleundervisning och studerandevård i guidens bilagor

² Barnskyddslagen, 38 §.

4 NÄR DU MISSTÄNKER ATT ETT BARN MISSHANDLAS OCH FÖRSUMMAS

Ett barn kan misshandlas och försummas på många sätt: barnet kan misshandlas fysiskt eller psykiskt, utnyttjas sexuellt för att tillfredsställa en vuxen persons behov och/eller så kan barnets vård försummas. Att uppfostra ett barn genom smärta och rädsla eller genom att barnet tvingas bevittna till exempel våld mellan vuxna betraktas också som misshandel och försummelse. Alla sådana saker kränker på ett grundläggande sätt barnets mänskliga rättigheter och utgör en allvarlig risk för barnets utveckling. De hotar barnets fysiska och psykiska hälsa samt sociala och kognitiva färdigheter.

Ett misstanke om att ett barn misshandlas eller försummas kan uppstå till exempel utifrån yttre signaler som barnet visar, barnets karaktär och beteende eller synliga tecken på att barnet misshandlats. Det är bra att komma ihåg att inte heller fysisk misshandel alltid lämnar synliga spår. Oftast uppstår en misstanke om att ett barn misshandlas utifrån det barnet berättar. Då är det mycket viktigt att öppet lyssna på barnet, låta bli att ställa ledande frågor om detaljer och att ordagrant anteckna vad barnet har sagt och vad den vuxna har frågat och svarat. För att barnet ska kunna återhämta sig är det viktigt att barnet upplever att hen blir hörd.

Det är oerhört viktigt att identifiera om ett barn misshandlas och försummas och ingripa i det. Yrkesutbildade personer som möter barn och familjer ska ha tillräcklig utbildning i hur tecken på misshandel och försummelse identifieras. Det är i själva verket överraskande svårt att identifiera misshandel och försummelse eftersom de flesta tecknen kan tolkas på flera sätt. Därför behövs också ständig utbildning som stöd för såväl identifiering som ingripande.

För att barnet ska kunna återhämta sig är det viktigt att barnet upplever att hen blir hörd

De känsloreaktioner som barn visar då de berättar om sina upplevelser har inte alltid någon koppling till hur tillförlitlig deras berättelse kan anses vara. Barn visar inte nödvändigtvis några känslor då de berättar om misshandel eller sexuellt utnyttjande som pågått länge. Ett litet barn förstår kanske inte ens vad som har hänt.

Olika former av misshandel och försummelse av barn

Barn misshandlas och försummas i alla typer av familjer, oavsett samhällelig bakgrund, bostadsområde eller familjeform. Med misshandel och försummelse av barn avses alla handlingar eller uteblivna handlingar av föräldrar eller andra vuxna eller till exempel andra barn, som skadar ett barn. Såsom konstaterades i inledningen, kan misshandel och försummelse bestå av fysisk eller psykisk misshandel, sexuellt utnyttjande eller försummelse av vård. En vanlig form av misshandel och försummelse

är att barn tvingas bevittna våld eller sex mellan vuxna. Att växa upp i en våldsamt miljö har konstaterats vara lika skadligt för ett barn som att barnet själv utsätts för våld. Det har också konstaterats att olika former av våld i nära relationer och familjevåld ofta förekommer samtidigt. Om det i en familj förekommer våld i parförhållandet, löper också barnen stor risk för misshandel.

Det finns många riskfaktorer för misshandel och försummelse av barn. En del anknyter till föräldrarnas situation och föräldraskapet, en del till barnet. Ett gemensamt drag för dessa är att föräldrarna upplever att de egna resurserna inte räcker till och att det inte finns någon hjälp att få. Det är en naturlig del av föräldraskapet att behöva och få hjälp. Om föräldrarnas situation även i övrigt är belastande, kan det särskilda engagemang som barnet kräver vara för mycket och föräldern kan ty sig till vanvårdande uppfostringsmetoder. Därför ökar ensamhet bland föräldrar, mentala problem och problem med alkohol och droger risken för att barnet misshandlas eller försummas. Likaså ökar risken om barnet har en kronisk sjukdom, funktionsnedsättning eller mentala svårigheter, till exempel beteendestörningar. Små barn löper särskilt stor risk att bli misshandlade. Kroppslig och mental misshandel är förvånansvärt vanlig eftersom den oftast är ett uttryck för att föräldern är överbelastad. Risken för sexuellt utnyttjade kopplas däremot till den vuxnas egenskaper. Biologiska föräldrar utnyttjar sina barn sexuellt betydligt mer sällan än andra vuxna, men en frisk vuxen utnyttjar aldrig någonsin ett barn för att tillfredsställa sina egna sexuella behov.

Fysisk misshandel

Fysisk misshandel av ett barn innebär fysiska handlingar som en förälder, andra vuxna eller barn utsätter ett barn för och som skadar barnets hälsa eller medför smärta för barnet. Exempel på fysisk misshandel är att slå, sparka, skaka, bränna (med tobak) eller droga ett barn med kemiska ämnen, oftast alkohol. Typiska tecken på fysisk misshandel är blåmärken, brännskador, benbrott och skador på huvudet eller i bukområdet. Blåmärken ger skäl att misstänka misshandel i synnerhet om de är olika gamla eller upptäcks hos ett litet barn. De finns vanligtvis på barnets kinder, lår, överarmar eller rumpa. Inom hälso- och sjukvården fästs särskild uppmärksamhet vid barnets ålder och vilken skademekanism som uppvisas. Ju yngre barn som skadats, desto mer sannolikt är det att skadan har uppstått på grund av misshandel. Det är bra att komma ihåg att fysisk misshandel av barn kan leda till att barnet avlider.

Att skaka en baby

Att ruska om en baby är fysiskt våld eftersom babyns huvud skakas fram och tillbaka mycket snabbt och med stor kraft. Babyns huvud är stort och tungt i förhållande till den övriga kroppen och nackmuskulerna är ännu svaga. En baby som skakas kan få allvarliga skador på hjärnan, ögonen och halskotpelaren. Direkta följder av skakandet är till exempel att babyn kräks, gråter, äter dåligt, får störningar i medvetandenivån, andningsuppehåll och kramper. Långvariga följder är exempelvis synskador, inlärningssvårigheter och epileptiska anfall. Skakande av en baby kan leda till att babyen avlider.

Disciplinärt våld

Våld där en vuxen genom att orsaka ett barn smärta eller obehag eller rädsla för detta försöker bestraffa ett barn eller reglera barnets beteende har börjat kallas för disciplinärt våld. Disciplinärt våld är till exempel att lugga, ge smisk, smälla eller klappa till, knuffa, riva, släpa, knäppa till med fingret och knipa ett barn. Disciplinärt våld – fysisk bestraffning – har i Finland varit förbjudet i lag sedan 1983.

Psykisk misshandel

Psykisk misshandel kan vara aktiv eller passiv, och bägge formerna kan i betydande grad skada barnets psykiska utveckling. Aktiv misshandel innebär till exempel att hota att överge eller isolera ett barn eller hota att utsätta ett barn för våld. Också då en vuxen upprepade gånger skriker så att barnet blir rädd att den vuxna ska förlora fattningen eller att nedvärdera barnet eller kalla barnet vid nedsättande öknamn är exempel på aktiv psykisk misshandel. Passiv misshandel innebär att barnet upprepade gånger lämnas utan uppsyn eller inte behandlas jämlikt. Enligt konventionen om barnets rättigheter har barn rätt till en omhändertagande och uppmuntrande miljö som stödjer barnets uppväxt och utveckling. Psykisk misshandel innebär att barnet inte får leva i sådana förhållanden.

Kemisk misshandel

Kemisk misshandel innebär till exempel att ett barn ges ett bedövande läkemedel eller alkohol. Till exempel kan en gråtande baby ha lugnats med sömnmedicin eller öl. Om ett barn av okänd orsak är dåsig eller förvirrad, ska barnet omedelbart föras till en jourenhet inom hälso- eller sjukvården.

Sexuellt utnyttjande

Sexuellt utnyttjande av barn innebär att en vuxen utnyttjar ett barn för att tillfredsställa sina egna sexuella behov. Utnyttjandet kränker barnets rätt till kroppslig integritet och skadar allvarligt barnets sexuella och emotionella utveckling. Barnet kan till exempel lockas att utföra sexuella handlingar med en vuxen eller att posera på sexuellt färgade bilder. Den vuxna kan röra vid barnets könsorgan eller andra intima områden eller så kan barnet utsättas för sexuella handlingar mellan vuxna eller bildmaterial till exempel på internet. Misstankar om sexuellt utnyttjande kan väckas till exempel utifrån det barnet berättar, symtom eller fynd.

Försummelse av de grundläggande behoven

Försummelse av barnets grundläggande behov kan uppdagas till exempel genom att anvisningar om hälso- och sjukvård inte iakttas (t.ex. att barnet inte får de läkemedel barnet behöver), föräldern försummar att uppsöka lämplig hälso- och sjukvård för barnet (t.ex. upprepat frånvaro från barnrådgivningen), barnet har dålig hygien (t.ex. att babysnällblöja inte byts tillräckligt ofta eller försummelse att tvätta barnet och barnets kläder), den kost barnet får inte är lämplig eller barnet får för lite mat (t.ex. att barnet inte får någon mat under ett helt veckoslut) och barnets emotionella behov försummas (t.ex. att ingen bryr sig om barnet och att barnet inte får någon som helst positiv uppmärksamhet). Försummelse av de grundläggande behoven innebär också att den vuxna är likgiltig vad gäller att garantera barnet skydd och trygghet (t.ex. är barnet tvungen att kontinuerligt vara ensam hemma), att vägra låta barnet gå i skolan eller att den vuxna är likgiltig till att barnet utsätts för droger och faror i omgivningen. Enligt statistiken är försummelse av barn mycket vanlig, vanligare än till exempel fysiskt våld. Kontinuerlig försummelse är mycket skadlig för barnets utveckling.

Exponering för våld

Ett barn som lever i en familj där någon av familjemedlemmarna betar sig våldsamt utsätter barnet för alla skadliga följder som våld medför. Även om våldet inte riktas direkt mot barnet, är det lika traumatiserande för barnet som om barnet själv utsätts för våld. En våldsamt atmosfär gör att barnet blir rädd och otrygg och kan, om det är fråga om ett upprepat fenomen, utgöra en risk för många sjukdomar. Dessutom lär sig barnet också ofta själv att lösa konflikter med våld. För att trygga barnets utveckling är det nödvändigt att snabbt ingripa i en situation där ett barn lever i en våldsamt uppväxtmiljö.

Hur agera vid misstanke om att ett barn misshandlas eller utsätts för sexualbrott?

En misstanke om misshandel och sexualbrott mot barn kräver alltid multiprofessionellt samarbete. Det är mycket viktigt att samarbetet mellan bland annat polisen, hälso- och sjukvården och barnskyddet löper smidigt. För att samarbetet ska fungera bra ska ansvarspersoner utses genast då ett ärende börjar utredas. Dessutom är det bra att tillsammans med polisen och/eller barnskyddet komma överens om vad olika aktörer gör för att stödja barnet under utredningen och när vårdnadshavaren informeras om saken.

Om barnets vårdnadshavare av utredningstekniska skäl inte genast kan informeras om att ett brott misstänks eller att en anmälan har gjorts, ska barnskyddet tillsammans med polisen utreda hur barnets säkerhet och välfärd säkerställs. Barnskyddet har en skyldighet att informera barnet och vårdnadshavarna om de barnskyddsåtgärder som kommer att vidtas utifrån en barnskyddsanmälan som gäller barnet, men också här är det bra att först komma överens om detta med den polis som utreder ärendet så att polisen hinner vidta nödvändiga förundersökningsåtgärder (t.ex. beslagtagande av dator) i tid.

- **Om du misstänker att ett barn utsätts för lindrig misshandel,**
 - bedöm vilket stöd barnet och familjen behöver
 - be vid behov andra yrkesutbildade om råd
 - konsultera vid behov barnskyddet (du kan göra det utan att avslöja barnets personuppgifter)
 - gör vid behov en barnskyddsanmälan så att barnskyddet kan utreda behovet av barnskyddsåtgärder.
- Observera! Även lindrig misshandel är ett brott, men du har ingen skyldighet att göra en polisanmälan. Konsultera polisen om du är osäker.
- **Om du misstänker något annat än lindrig misshandel,**
 - gör en polisanmälan om misstanke om brott mot barn
 - gör också en barnskyddsanmälan.
 - Konsultera polisen (utan att avslöja personuppgifter) innan du gör en anmälan om du till exempel inte vet om brottsbeskrivningen för misshandel uppfylls eller om du behöver andra råd.
 - Konsultera polisen gällande hur, när och vem som berättar för vårdnadshavaren och barnet att en anmälan gjorts.
 - Du kan också konsultera barnskyddet (utan att avslöja barnets personuppgifter) om du inte vet hur du ska gå till väga.
 - Kom ihåg att alltid säkerställa barnets säkerhet.

Titta på videon i paketet Våga agera i avsnittet I riktning mot samarbete i webbutbildningen. I videon berättar en polis om förundersökningen efter en misstanke om ett brott mot barn.

Vid misstanke om att ett barn misshandlas eller utnyttjas sexuellt

En misstanke om misshandel eller sexuellt utnyttjande av ett barn kan väckas utifrån det barnet eller en vuxen berättar, barnets beteende, fysiska symtom eller fynd. Misstankar kan också uppstå utifrån andra bevis, till exempel fotografier eller andra upptagningar, barnets dagbok eller andra anteckningar eller kommunikation på internet.

Berättelser som tyder på att ett barn misshandlas eller utnyttjas sexuellt ska alltid tas på allvar. För att barnet ska kunna återhämta sig är det viktigt att barnet upplever att hen blir hörd. De känsloreaktioner som barn visar då de berättar om sina upplevelser säger inget om hur tillförlitlig barnens berättelser är. I synnerhet barn som berättar om misshandel eller sexuellt utnyttjande som pågått länge visar inte nödvändigtvis några känslor. Ju yngre barnet är, desto mindre kan barnet förstå att det som hänt inte är normalt eller naturligt.

Misshandel och försummelse är traumatiserande för barn, men olika barn (och barn i olika åldrar) kan uppvisa väldigt olika tecken. Det finns inte ett naturligt sätt att reagera på misshandel och försummelse. Både misshandel och, i synnerhet, sexuellt utnyttjande gör ofta att barnet känner skam, som är svår att berätta om. Barn anser också vanligtvis att de på ett eller annat sätt själva är skyldiga till det som hänt. Skam och skuld kan hindra barnet från att prata om saken och gör det svårare att bearbeta trauman på grund av misshandel och försummelse.

HJÄLP FÖR DOKUMENTERING

Vad lönar det sig att anteckna då en misstanke om misshandel eller sexuellt utnyttjande uppstår?

- Anteckna en noggrann beskrivning av
 - ◆ vem som berättade om saken
 - ◆ vad personen berättade
 - ◆ vem personen berättade det för
 - ◆ hur personen berättade det
 - ◆ var personen berättade det och
 - ◆ när misstanken uppstått.
- Anteckna en så noggrann beskrivning som möjligt av
 - ◆ vem som har frågat barnet om saken
 - ◆ hur många gånger barnet utfrågats om saken
 - ◆ vilka frågor barnet har fått om saken och
 - ◆ vad barnet har svarat och berättat.
- Då du gör anteckningar, använd exakt de ord som personerna i fråga använt. Gör inga tolkningar. All information ska förmedlas till polisen i så ursprunglig form som möjligt.
- Anteckna dessutom
 - ◆ vilka olika faktorer som har bidragit till att misstankar uppstått och saken förts på tal
 - ◆ vilka konkreta observationer som sammanhänger med att misstankar uppstått
 - ◆ huruvida det framkommer andra eventuella förklaringar som kan ha lett till att misstankar uppstått och saken förts på tal.

(Källa: bearbetad rekommendation ur God medicinsk praxis)

Hur agera då ett barn berättar om misshandel eller sexuellt utnyttjande?

- Var lugn och lyssna.
- Ta barnet på allvar, ifrågasätt inte.
- Visa barnet att hen tryggt kan berätta om sina upplevelser för en vuxen.
- Låt barnet prata i lugn och ro, ge barnet tid.
- Ta inte upp saker som barnet inte själv har nämnt.
- Intervjua inte barnet genom att aktivt ställa frågor om saken. Om barnet däremot spontant berättar om saken kan du uppmuntra barnet att fortsätta genom att upprepa det hen sagt eller till exempel genom att säga "Berätta mer" och "Vad hände sen?". För många direkta frågor kan ha en negativ inverkan på straffprocessen.
- För att barnet tillförlitligt ska kunna berätta om saken i en rättsprocess krävs att ärendet inte har diskuterats för mycket med barnet och att inga direkta frågor har ställts.
- Moraliserar inte. Lyft inte fram dina egna åsikter om det barnet berättat, utan var neutral.
- Anteckna och dokumentera noggrant barnets berättelse.
- Pressa inte barnet att berätta utan acceptera om barnet inte spontant vill prata.
- Påminn barnet om att hen inte är skyldig till misshandeln eller det sexuella utnyttjandet.
- Förklara för barnet (enligt barnets ålder och utvecklingsnivå) vad som händer därnäst och berätta att barnet kan få hjälp. Berätta också (om situationen så kräver) att du är skyldig att anmäla saken vidare.
- Diskutera och bedöm barnets behov av stöd tillsammans med barnet (enligt barnets ålder och utvecklingsnivå).
- Bedöm och säkerställ barnets säkerhet.
- Konsultera vid behov polisen och/eller barnskyddet.

Om en vårdnadshavare berättar...

- Om en vårdnadshavare eller annan vuxen berättar om en misstanke om misshandel eller sexuellt utnyttjande då barnet inte är närvarande, be personen berätta om vad som väckt misstankar. En vårdnadshavare eller annan vuxen kan ha mycket starka misstankar och ändå kan de visa sig vara felaktiga. Misstankarna ska dock utredas.
- Om en vårdnadshavare eller annan vuxen berättar om en misstanke då barnet är på plats, avbryt personen och ordna så att barnet inte hör diskussionen. Vårdnadshavaren eller den vuxna som fört misstankarna på tal ska anvisas att i fortsättningen inte prata om saken så att barnet hör.
- Om barnet däremot själv berättar om saken eller är på plats, ställ inga specificerande frågor.
- Ge också vårdnadshavaren eller den vuxna som fört misstankarna på tal rådet att anteckna det som barnet spontant berättar och att undvika att fråga barnet om saken.

(Källor: bearbetad rekommendation ur God medicinsk praxis) och Joki-Erkkilä & Korkman 2015)

Barnet behöver olika aktörers stöd också under en eventuell brottsutredning

Brottsmisstankar som anknyter till misshandel eller sexuellt utnyttjande av barn får igång många olika myndighetsprocesser som en person eller familj inte kan kontrollera eller oftast ens förutse. Det här kan göra att både de vuxna och barnet har sämre förutsättningar att agera. I värsta fall kan myndighetsprocesserna i sig förvärra barnets situation. Å andra sidan är ett välgjort utredningsarbete för- enligt med barnets bästa. Ett lyckat arbete utförs så att myndighetsprocesserna alltid strävar efter att stärka de faktorer som skyddar barnet.

Det viktigaste för barnet är att se till att barnets vardag kan fortsätta på ett tryggt och så förut- sägbart sätt som möjligt. Därför kan det vara nödvändigt att stödja personer som är viktiga i barnets vardag och hjälpa dem att förklara för barnet vad som händer och varför på ett sätt som är lämpligt med tanke på barnets ålder och som inte äventyrar förundersökningen. En anställd kan konsultera polisen om hur dylika saker berättas för barnet i olika situationer. Det väsentliga är att barnet inte lämnas ensam i sitt kaos. Om misstankar riktas till en familjemedlem, är barnets vardag särskilt hotad.

I detta fall är ett sätt att se till att barnet har en trygg vuxen som stödjer barnets vardag att skaffa en intressebevakare inom barnskyddet vid sidan om intressebevakaren för straffprocessen. Bland annat i Sydöstra Finland finns en fungerande modell för koordinerad intressebevakning.

Funktionsnedsättning ökar barnets risk för misshandel och försummelse

Merparten av alla barn med funktionsnedsättning bor med sina föräldrar. En del barn med funktionsnedsättning har emellertid placerats utom hemmet av orsaker som anknyter såväl till barnskydd som till funktionsnedsättningen. En del barn med funktionsnedsättning är i familjevård eller bor på anstalt och i olika boendeenheter, till exempel grupphem. Dessa barn har vanligtvis dåliga möjligheter att berätta om och få hjälp för våld eller annan misshandel eller försummelse de eventuellt utsatts för vid dessa enheter.

Därför är det bra om personer som arbetar med barn med funktionsnedsättning kontaktar till exempel barnets boendeenhet, barnskyddet eller handikappservicen om de misstänker att ett barn vanvårdas vid sin boendeenhet.

DEL II

LAGAR OCH ANDRA FÖRFATTNINGAR

5 LAGAR OCH ANDRA FÖRFATTNINGAR OM SAMARBETE FÖR ATT SKYDDA BARN OCH INBÖRDES UTLÄMNANDE AV INFORMATION

Det här kapitlet tar upp centrala lagar och författningar om dem som möter barn och familjer i sitt arbete, samarbete för att skydda barn, utlämnande av information och sekretess. Dessutom tas centrala frågor upp om tillämpningen av lagar och författningar. Kapitlet fokuserar inte på tystnadsplikt eller behandling av känsliga uppgifter. Kapitlet tar inte upp parternas (barnet och vårdnadshavarens) rätt att få tillgång till sina egna uppgifter, utan begränsas till den grupp människor som avses i 25 § i barnskyddslagen.

5.1 Tabell över bestämmelser för olika aktörer om utlämnande av information

I följande tabell sammanställs bestämmelserna som gäller anmälningsskyldiga som möter barn och familjer i sitt arbete och barnskyddsmyndigheternas bestämmelser om inbördes utlämnande av information för olika aktörer. Tabellen innehåller inte närmare förutsättningar, kriterier, undantag m.m. för ett ärende eller en bestämmelse, utan de tas upp i kapitel 8.2 och 8.3. Om den grupp som nämns i den andra kolumnen är en annan än den som nämns i den första, har gruppen satts inom parentes efter författningen.

Innehållsförteckning för tabellen	sida
GÄLLER ALLA	59
PERSONER ANSTÄLLDA AV STATEN OCH KOMMUNERNA Sammanslutningar, inrättningar, stiftelser och enskilda personer som utför ett offentligt uppdrag när de utövar offentlig makt.	59
SOCIALVÅRDENS anställda, personer med förtroendeuppdrag, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande, personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare ANSTÄLLDA HOS DEN SOM PRODUCERAR socialservice, personer med förtroendeuppdrag, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande, personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare	60
ALLA YRKESUTBILDADE PERSONER INOM HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN Anställda inom hälso- och sjukvården, personer med förtroendeuppdrag, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande, personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare	62

ANSTÄLLDA INOM SMÅBARNSPEDAGOGIKEN, personer med förtroendeuppdrag, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande, personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare, gäller förskoleundervisning om den ordnas på en dagvårdsplats i enlighet med lagen om småbarnspedagogik. ANSTÄLLDA HOS DEN SOM PRODUCERAR småbarnspedagogiska tjänster, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande, personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare	64
ANSTÄLLDA inom undervisningsväsendet, personer med förtroendeuppdrag, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande, personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare ANSTÄLLDA HOS DEN SOM ANORDNAR undervisning eller utbildning, personer med förtroendeuppdrag, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande, personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare Gäller även förskoleundervisning (om inget annat nämns)	66
ELEVHÄLSA	67
ANSTÄLLDA inom ungdomsväsendet, personer med förtroendeuppdrag, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande	68
ANSTÄLLDA inom polisväsendet	69
ANSTÄLLDA hos Brottsförhållandenmyndigheten	70
ANSTÄLLDA inom brand- och räddningsväsendet, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande	71
FÖRSAMLINGSANSTÄLLDA ELLER PERSONER ANSTÄLLDA AV ETT ANNAT RELIGIÖST SAMFUND, , personer med förtroendeuppdrag	72
Anställda vid en förläggning eller flyktingluss som avses i 3 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd (746/2011)	73
ANSTÄLLDA vid en enhet som utövar nödcentralsverksamhet	74
ANSTÄLLDA vid en enhet som ordnar morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever, personer med förtroendeuppdrag, personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande, personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare	75
ANSTÄLLDA hos Tullen	76
ANSTÄLLDA hos Gränsbevakningsväsendet	77
ANSTÄLLDA hos utredningsmyndigheten	78
BARNSKYDDSMYNDIGHETERNA	79

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
GÄLLER ALLA räknas inte upp separat för varje person	6 § 3 mom. i grundlagen ("Barn ska bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva.") Skyldighet att polisanmäla föreliggande brott (strafflagen 15 kap. 10 §) FN:s konvention om barnets rättigheter
PERSONER ANSTÄLLDA AV STATEN OCH KOMMUNERNA Sammanslutningar, inrättningar, stiftelser och enskilda personer som utför ett offentligt uppdrag när de utövar offentlig makt.	Offentlighetslagen (621/1999) – offentlighetsprincipen – sekretess och tystnadsplikt och grunderna för utlämnande av sekretessbelagda handlingar till andra myndigheter
SOCIALVÅRDEN • anställda • personer med förtroendeuppdrag • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande • personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare	Rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld (den som ordnar eller lämnar privat eller offentlig socialvård; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 18 § 3 mom.) Multiprofessionellt samarbete: den socialvårdsmyndighet som ansvarar för socialvårdsåtgärden kan be en annan aktör delta i bedömningen av barnets servicebehov och i utarbetandet av klientplanen; andra aktörer har en skyldighet att delta (socialvårdslagen (1301/2014), 41 § 1 mom)
PRODUCENTER AV SOCIALSERVICE • anställda • personer med förtroendeuppdrag • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande • personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare	Beaktande av barn i service som riktar sig till vuxna (socialvårdslagen 1301/2014, 44 §; hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010, 70 § 2 mom.) Socialvårdsmyndighetens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (den som ordnar eller lämnar privat eller offentlig socialvård; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 18 § 1–3 mom.) Handräckning av polisen (till socialvårdsmyndigheten; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.) Skyldighet att lämna ut och rätt att få uppgifter för att ordna integration ("kommunala myndigheter"; lagen om främjande av integration 1386/2010, 87 § 1–3 mom.) Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.) Elevhälsans samarbetspartners rätt att delta i behandlingen av en studerandes ärende i en sektorsövergripande expertgrupp, om samtycke finns (lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), 19 § 2 mom.) Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning av andra myndigheter: skyldigheten den som ger handräckning har att röja de uppgifter som är nödvändiga; socialvårdsmyndighetens skyldighet att ge uppgifter som är nödvändiga för handräckning (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 22 §) Socialmyndighetens rätt att på begäran få sekretessbelagda uppgifter av statliga och kommunala myndigheter samt andra offentligt rättsliga samfund (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.) Skyldigheten att ge ett utlåtande på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen (417/2007) 41 § 2 mom.; jfr 20 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården: statliga och kommunala myndigheter samt andra offentligt rättsliga samfund)

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
	<p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p>
	<p>Rätten anordnare av grundläggande utbildning har att få uppgifter --> Skyldighet att på begäran lämna ut uppgifter som är nödvändiga för att ordna elevens undervisning till den som anordnar barnets undervisning (gäller socialmyndigheter och andra som producerar socialservice; lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 41 § 4 mom.)</p>
	<p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran (gäller statens och kommunens socialmyndigheter; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p>
	<p>Socialarbetarens meddelande till andra myndigheter om klientens behov av stöd (den yrkesutbildade person inom socialvården, den egna kontaktpersonen eller en annan arbetstagare som ansvarar för klientens service; socialvårdslagen 1301/2014, 40 § 1 mom.)</p>
	<p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (gäller anställda hos socialväsendet; socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p>
	<p>Utredning av situationen för ett barn som är klient inom socialvården (socialvårdslagen 1301/2014, 44 §)</p>
	<p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p>
	<p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p>
	<p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p>
	<p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet --> Skyldighet för myndigheter och sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift att på begäran lämna ut nödvändiga uppgifter till polisen (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>
	<p>Samordning av klientplaner (socialvårdslagen 1301/2014, 39 §)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
<ul style="list-style-type: none"> • ALLA YRKESUTBILDADE PERSONER INOM HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN 	<p>Rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld (en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården eller någon annan som arbetar vid en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård eller en person som utför uppdrag vid en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård; lagen om patientens ställning och rättigheter 785/1992, 13 § 4 mom.)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN <ul style="list-style-type: none"> • anställda • personer med förtroendeuppdrag • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande • personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare 	<p>Placerade barns rätt att få hälso- och sjukvårdstjänster utanför sin hemkommun: skyldighet att samarbeta mellan kommunen som placerat barnet och kommunen där barnet är placerat (lagen om hälso- och sjukvård 1362/2010, 69 §)</p> <p>Beaktande av barn i service som riktar sig till vuxna (socialvårdslagen 1301/2014, 44 §; hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010, 70 §)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • PRODUCENTER AV HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSTJÄNSTER <ul style="list-style-type: none"> • anställda • personer med förtroendeuppdrag • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande • personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare 	<p>Multiprofessionellt samarbete: skyldighet att på socialvårdsmyndighetens begäran delta i bedömningen av barnets servicebehov och utarbetandet av klientplanen (gäller yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som är anställd av kommunen eller samkommunen som ansvarar för hälso- och sjukvården; socialvårdslagen 1301/2014, 41 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna ut och rätt att få uppgifter för att ordna integration ("kommunala myndigheter"; lagen om främjande av integration 1386/2010, 87 § 1–3 mom.)</p>
	<p>Handräckning av polisen (hälso- och sjukvårdsmyndigheten; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p>
	<p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (till andra myndigheter och sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p>
	<p>Rätten anordnare av grundläggande utbildning har rätt att få uppgifter --> skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller hälso- och sjukvårdsmyndigheter, andra producenter av hälso- och sjukvårdstjänster samt yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården) (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 41 § 4 mom.)</p>
	<p>Elevhälsans samarbetspartners rätt att delta i behandlingen av en studerandes ärende i en sektorsövergripande expertgrupp, om samtycke har getts (lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), 19 § 2 mom.)</p>
	<p>Socialarbetarens meddelande till andra myndigheter om klientens behov av stöd --> andra myndigheters skyldighet att meddela socialvårdsmyndigheten om de åtgärder som vidtagits; med klientens samtycke (socialvårdslagen 1301/2014, 40 § 1–2 mom.)</p>
	<p>Socialvårdsmyndighetens rätt att lämna ut uppgifter (till en annan myndighet; till en privat verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård eller till en yrkesutbildad person; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 17 §)</p>
	<p>Yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården som vittnen i en förundersökning (förundersökningslagen 805/2011, 7 kap. 8 § 1 och 2 mom.; rättegångsbalken 4/1734, 17 kap. 14 §, 15 § 2 mom. och 22 § 1 och 2 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
	<p>Skyldigheten att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007 41 § 2 mom.; jfr 20 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården: "Statliga och kommunala myndigheter, [...] sammanslutningar och verksamhetsenheter som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet samt yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården")</p>
	<p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p>
	<p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (statliga och kommunala myndigheter, sammanslutningar och verksamhetsenheter som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet samt yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p>
	<p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran (gäller statliga och kommunala hälso- och sjukvårdsmyndigheter, sammanslutningar och verksamhetsenheter som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet samt yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p>
	<p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (gäller yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården; socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p>
	<p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p>
	<p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p>
	<p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p>
	<p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet --> Skyldighet för myndigheter och sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift att på begäran lämna ut nödvändiga uppgifter till polisen (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>
	<p>Samordning av klientplaner (socialvårdslagen 1301/2014, 39 §)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
<p>FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN</p> <ul style="list-style-type: none"> • anställda • personer med förtroendeuppdrag • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande • personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare • gäller förskoleundervisning om den ordnas på en dagvårdsplats i enlighet med lagen om småbarnspedagogik. 	<p>Rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld (småbarnspedagogiken: lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 18 § 3 mom.; förskoleundervisningen: lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 40 § 5 mom.)</p> <p>Multiprofessionellt samarbete: skyldighet att på socialvårdsmyndighetens begäran delta i bedömningen av barnets servicebehov och utarbetandet av klientplanen (socialvårdslagen 1301/2014, 41 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna ut och rätt att få uppgifter för att ordna integration ("kommunala myndigheter"; lagen om främjande av integration 1386/2010, 87 § 1–3 mom.)</p> <p>Handräckning av polisen (gäller myndigheter; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p>
<p>PRODUCENTER AV SMÅBARNSPEDAGOGISKA TJÄNSTER</p> <ul style="list-style-type: none"> • anställda • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande • personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare 	<p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter --> Rätt att få uppgifter av polisen (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Rätten anordnare av grundläggande utbildning har att få uppgifter (gäller förskoleundervisningen; lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 41 § 3–4 mom.)</p> <p>Utlämnande av uppgifter till en ny utbildningsanordnare och till kommunen där eleven bor (gäller förskoleundervisningen; lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 40 § 4 mom. och 41 § 3 mom.)</p> <p>Elevhälsans samarbetspartners rätt att delta i behandlingen av en studerandes ärende i en sektorsövergripande expertgrupp, om samtycke finns (lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), 19 § 2 mom.)</p> <p>Socialarbetarens meddelande till andra myndigheter om klientens behov av stöd --> andra myndigheters skyldighet att meddela socialvårdsmyndigheten om de åtgärder som vidtagits; med klientens samtycke (socialvårdslagen 1301/2014, 40 § 1–2 mom.)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007 41 § 2 mom.; jfr 20 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården: "statliga och kommunala myndigheter [...] och [...] utbildningsanordnare")</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (gäller statliga och kommunala myndigheter och andra offentligt-rättsliga samfund samt utbildningsanordnare; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran (gäller kommunala myndigheter; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (gäller anställda inom barndagvården; socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
	<p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Samordning av klientplaner (socialvårdslagen 1301/2014, 39 §)</p> <p>Kontakt för att anlita elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 16 §)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
<p>UNDERVISNINGSVÄSENDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • anställda • personer med förtroendeuppdrag • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande • personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare 	<p>Rätten anordnare av yrkesutbildning har att lämna ut nödvändiga uppgifter (lagen om grundläggande yrkesutbildning 630/1998; 43 § 4 mom., från och med den 1 januari 2018 lagen om yrkesutbildning 531/2017, 109 § 4 mom.)</p> <p>Rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld (personer som sköter uppgifter i enlighet med lagen om grundläggande utbildning, lagen om grundläggande konstundervisning, lagen om fritt bildningsarbete, lagen om yrkesutbildning, gymnasielagen, universitetslagen och yrkeshögskolelagen)</p>
<p>UNDERVISNINGS- ELLER UTBILDNINGSANORDNARE</p> <ul style="list-style-type: none"> • anställda • personer med förtroendeuppdrag • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande • personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare 	<p>Utlämnande och mottagande av uppgifter i gymnasier (gymnasielagen 629/1998), 32 § 2 mom.)</p> <p>Multiprofessionellt samarbete: den socialvårdsmyndighet som ansvarar för socialvårdsåtgärden kan be en annan aktör delta i bedömningen av barnets servicebehov och i utarbetandet av klientplanen; andra aktörer har en skyldighet att delta (socialvårdslagen (1301/2014), 41 § 1 mom)</p> <p>Skyldighet att lämna ut och rätt att få uppgifter för att ordna integration ("kommunala myndigheter"; lagen om främjande av integration 1386/2010, 87 § 1–3 mom.)</p>
<p>Gäller även förskoleundervisningen (om inget annat nämns)</p>	<p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Handräckning av polisen (gäller myndigheter; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Utlämnande av uppgifter till uppsökande ungdomsarbete (ungdomslagen 1285/2016, 11 §)</p> <p>Rätten anordnare av grundläggande utbildning har att få uppgifter (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 41 § 4 mom.)</p> <p>Utlämnande av uppgifter till en ny utbildningsanordnare och till kommunen där eleven bor (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 40 § 4 mom. och 41 § 3 mom.)</p> <p>Socialarbetarens meddelande till andra myndigheter om klientens behov av stöd --> andra myndigheters skyldighet att meddela socialvårdsmyndigheten om de åtgärder som vidtagits; med klientens samtycke (socialvårdslagen 1301/2014, 40 § 1–2 mom.)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt att lämna ut uppgifter (till en annan myndighet; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 17 §)</p> <p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen (417/2007) 41 § 2 mom.; jfr 20 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården: statliga och kommunala myndigheter samt andra offentliga rättsliga samfund och utbildningsanordnare)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (gäller statliga och kommunala myndigheter och andra offentliga rättsliga samfund samt utbildningsanordnare; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
	<p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran (gäller statens och kommunens myndigheter; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (anställda inom undervisningsväsendet; socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldigheten att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Kontakt för att anlita elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 16 §)</p>
ELEVHÄLSA	<p>Rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 23 § 4 mom.)</p> <p>Rätt att behandla en studerandes ärende i en sektorsövergripande expertgrupp, om samtycke har getts (lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), 19 § 1 mom.)</p> <p>Rätt att överföra nödvändiga uppgifter från elevhälsan till den nya utbildningsanordnaren; kräver samtycke (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 23 § 3 mom.)</p> <p>Rätten de som deltar i anordnandet och genomförandet av individuellt inriktad elevhälsa har att av varandra få och att till den myndighet som ansvarar för elevhälsan lämna ut nödvändiga uppgifter (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 23 § 2 mom.)</p> <p>Skyldigheten en anställd vid läroanstalten eller inom elevhälsan har att ta kontakt för att få psykolog- och kuratorstjänster (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 16 § 1 mom.)</p> <p>Rätten elevhälsans sektorsövergripande expertgrupp har att be experter om råd och lämna ut uppgifter om det är nödvändigt för att utföra uppgiften (lagen om elev- och studerandevård 1287/2013, 19 § 3 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
<p>UNGDOMSVÄSENDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • anställda • personer med förtroendeuppdrag • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande 	<p>Skyldighet att polisanmäla allvarligt hot om våld (personer vars arbete omfattar uppgifter som avses i ungdomslagen; ungdomslagen 1285/2016, 11 §)</p> <p>Multiprofessionellt samarbete: skyldighet att på socialvårdsmyndighetens begäran delta i bedömningen av barnets servicebehov och utarbetandet av klientplanen (socialvårdslagen 1301/2014, 41 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna ut och rätt att få uppgifter för att ordna integration ("kommunala myndigheter"; lagen om främjande av integration 1386/2010, 87 § 1–3 mom.)</p> <p>Handräckning av polisen (gäller myndigheter; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter --> Rätt att få uppgifter av polisen (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Elevhälsans samarbetspartners rätt att delta i behandlingen av en studerandes ärende i en sektorsövergripande expertgrupp, om samtycke har getts (lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), 19 § 2 mom.)</p> <p>Utlämnande av uppgifter till uppsökande ungdomsarbete (ungdomslagen 1285/2016, 11 §)</p> <p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge utlåtanden för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007, 41 § 2 mom.; skyldigheten gäller bl.a. kommunala myndigheter och andra offentligt rättsliga samfund)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (gäller statliga och kommunala myndigheter och andra offentligt rättsliga samfund; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran (gäller kommunala myndigheter; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
POLISVÄSENDET anställda	<p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Rättspsykiatriska enheters rätt att få handlingar av polisen (lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1–2 mom.)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens skyldighet att lämna ut uppgifter för att utreda brott --> Polisens rätt att på begäran få uppgifter av den som ordnar eller lämnar privat eller offentlig socialvård (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 18 § 2 mom.)</p> <p>Handräckning av polisen (polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning --> skyldigheten den som ger handräckning har att ge uppgifter som är nödvändiga för handräckning (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 22 §)</p> <p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007, 41 § 2 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretssbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p> <p>Beaktande av barn i service som riktar sig till vuxna --> Skyldighet att utreda klientens barns situation när klienten intas som häktad i fängelse eller börjar avtjäna ett fängelsestraff (socialvårdslagen 1301/2014, 44 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
BROTTPÅFÖLJDSMYNDIGHETEN anställda	<p>Handräckning av polisen (polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007, 41 § 2 mom.)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran (gäller statliga myndigheter; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p> <p>Beaktande av barn i service som riktar sig till vuxna --> Skyldighet att utreda klientens barns situation när klienten intas som häktad i fängelse eller börjar avtjäna ett fängelsestraff (socialvårdslagen 1301/2014, 44 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
<p>BRAND- OCH RÄDDNINGSVÄSENDET</p> <ul style="list-style-type: none"> • anställda • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande 	<p>Rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld (den som är anställd inom räddningsväsendet, deltar i räddningsverksamhet eller är medlem eller expert i en undersökningskommission; räddningslagen 379/2011, 86 § 2 mom.)</p> <p>Handräckning av polisen (gäller myndigheter; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Räddningsväsendets sekretess och avvikande från den --> rätten den som är anställd inom räddningsväsendet, deltar i räddningsverksamhet eller är medlem eller expert i en undersökningskommission har att lämna ut uppgifter som behövs för att skydda liv eller hälsa (räddningslagen 379/2011, 86 § 2 mom.)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning av andra myndigheter och skyldigheten den som ger handräckning har att lämna ut nödvändiga uppgifter (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 22 §)</p> <p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007 41 § 2 mom.; jfr 20 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården: statliga och kommunala myndigheter)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (gäller statliga och kommunala myndigheter och andra offentlig-rättsliga samfund samt utbildningsanordnare; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran (gäller statens och kommunens myndigheter; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (anställda inom räddningsväsendet; socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
FÖRSAMLINGAR eller andra RELIGIÖSA SAMFUND <ul style="list-style-type: none"> • anställda • personer med förtroendeuppdrag 	<p>Präster och bikthemligheten (kyrkolagen 1054/1993, 5 kap. 2 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 § 4 mom.)</p> <p>Skyldigheten att polisanmäla misstanke om att ett barn har utsatts för misshandel eller ett sexualbrott gäller inte sådant som har anförtrotts åt en präst vid privat bikt eller själavård (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldigheten att göra föregripande barnskyddsanmälan gäller inte sådant som har anförtrotts åt en präst vid privat bikt eller själavård (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldigheten att göra en barnskyddsanmälan gäller inte sådant som har anförtrotts åt en präst vid privat bikt eller själavård (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldigheten att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
ANSTÄLLDA VID EN FÖRLÄGGNING ELLER FLYKTINGSLUSS som avses i 3 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011).	<p>Skyldighet att lämna ut och rätt att få uppgifter för att ordna integration (lagen om främjande av integration 1386/2010, 87 § 1–3 mom.)</p> <p>Handräckning av polisen (gäller myndigheter; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt att lämna ut uppgifter (till en annan myndighet; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 17 §)</p> <p>Utlämnande av uppgifter inom mottagningstjänster för personer som söker internationellt skydd (lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel 746/2011, 6 kap.)</p> <p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007 41 § 2 mom.; jfr 20 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården: statliga och kommunala myndigheter)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (gäller statliga och kommunala myndigheter och andra offentlig-rättsliga samfund samt utbildningsanordnare; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran ("statliga myndigheter"; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
ANSTÄLLDA VID EN ENHET som utövar nödcentralsverksamhet	<p>Rätten en anställd vid nödcentralsverket har att få uppgifter (lagen om nödcentralsverksamhet 692/2010, 19 § 1 mom.)</p> <p>Rätten anställda hos Nödcentralsverket har att lämna ut uppgifter som behövs för att skydda liv och hälsa (lagen om nödcentralsverksamhet 692/2010, 20 § 5 mom.)</p> <p>Rätten att polisanmäla allvarligt hot om familjevåld (lagen om nödcentralsverksamhet 692/2010, 20 § 5 mom.)</p> <p>Handräckning av polisen (polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt att lämna ut uppgifter (till en annan myndighet; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 17 §)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning: skyldigheten den som ger handräckning har att röja de uppgifter som är nödvändiga; socialvårdsmyndighetens skyldighet att ge uppgifter som är nödvändiga för handräckning (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 22 §)</p> <p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007, 41 § 2 mom.)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (anställda hos nödcentralsverket, socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretssbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran ("statliga myndigheter"; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Skyldighet för myndigheter och sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift att på begäran lämna ut nödvändiga uppgifter till polisen (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
<p>ANSTÄLLDA VID enhet SOM BEDRIVER MORGON- OCH eftermiddagsverksamhet</p> <ul style="list-style-type: none"> • för skolelever • personer med förtroendeuppdrag • personer som arbetar med motsvarande uppgifter i ett uppdragsförhållande • personer som arbetar med motsvarande uppgifter som självständiga yrkesutövare 	<p>Rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 40 § 5 mom.)</p> <p>Multiprofessionellt samarbete: skyldighet att på socialvårdsmyndighetens begäran delta i bedömningen av barnets servicebehov och utarbetandet av klientplanen (socialvårdslagen 1301/2014, 41 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna ut och rätt att få uppgifter för att ordna integration ("kommunala myndigheter"; lagen om främjande av integration 1386/2010, 87 § 1–3 mom.)</p> <p>Handräckning av polisen (gäller myndigheter; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Rätten anordnare av grundläggande utbildning har att få uppgifter (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 41 § 4 mom.)</p> <p>Utlämnande av uppgifter till en ny utbildningsanordnare och till kommunen där eleven bor (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 40 § 4 mom. och 41 § 3 mom.)</p> <p>Sektorsövergripande individuell elevvård --> Elevhälsans samarbetspartners rätt att delta i behandlingen av en studerandes ärende i en sektorsövergripande expertgrupp, om samtycke har getts (lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), 19 § 2 mom.)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt att lämna ut uppgifter (till en annan myndighet; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 17 §)</p> <p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande ("statliga och kommunala myndigheter"; barnskyddslagen 417/2007, 41 § 2 mom.)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (gäller statliga och kommunala myndigheter och andra offentlig-rättsliga samfund samt utbildningsanordnare; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran (gäller kommunala myndigheter; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (anställda inom undervisningsväsendet; socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
TULLEN anställda	<p>Skyldighet att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen (417/2007) 41 § 2 mom.; jfr 20 § 1 mom. i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården: statliga och kommunala myndigheter samt andra offentligt rättsliga samfund)</p> <p>Handräckning av polisen (gäller myndigheter; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (gäller statliga och kommunala myndigheter och andra offentligt rättsliga samfund samt utbildningsanordnare; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran ("statliga myndigheter"; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
GRÄNSBEVAKNINGSVÄSENDET anställda	<p>Handräckning av polisen (gäller myndigheter; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Skyldigheten att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007, 41 § 2 mom.; statliga och kommunala myndigheter samt andra offentligrättsliga samfund och utbildningsanordnare)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (gäller statliga och kommunala myndigheter och andra offentlig-rättsliga samfund samt utbildningsanordnare; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran ("statliga myndigheter"; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
<p>UTSÖKNINGSMYNDIGHETEN anställda</p>	<p>Handräckning av polisen (gäller myndigheter; polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (gäller myndigheter eller sammanslutningar som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift; polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Skyldigheten att på begäran av den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter ge ett utlåtande för beredning av omhändertagande (barnskyddslagen 417/2007, 41 § 2 mom.; statliga och kommunala myndigheter samt andra offentligrättsliga samfund och utbildningsanordnare)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten (gäller statliga och kommunala myndigheter och andra offentligrättsliga samfund; lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran ("statliga myndigheter"; lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att göra föregripande barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 c §)</p> <p>Skyldighet att göra barnskyddsanmälan (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att göra en barnskyddsanmälan kan uppfyllas genom att tillsammans med barnet eller föräldern kontakta socialvården för bedömning av servicebehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 § och barnskyddslagen 417/2007, 25 a §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p>

PERSONER	BESTÄMMELSER (RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER)
BARNSKYDDSMYNDIGHETERNA	<p>Rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 18 § 3 mom.)</p> <p>Barnskyddsmyndighetens skyldighet att meddela en annan kommun (barnskyddslagen 417/2007, 25 d § 1 mom. och 78 §)</p> <p>Multiprofessionellt samarbete: den socialvårdsmyndighet som ansvarar för socialvårdsåtgärden kan be en annan aktör delta i bedömningen av barnets servicebehov och i utarbetandet av klientplanen; andra aktörer har en skyldighet att delta (socialvårdslagen (1301/2014), 41 § 1 mom)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 18 § 1–3 mom.)</p> <p>Rätt att lämna ut nödvändiga uppgifter till barnskyddets multiprofessionella expertgrupp (barnskyddslagen 417/2007, 14 § 1 mom.)</p> <p>Skyldighet att lämna ut och rätt att få uppgifter för att ordna integration (lagen om främjande av integration 1386/2010, 87 § 1–3 mom.)</p> <p>Rätt att få ett utlåtande för att bereda och fatta beslut om ett omhändertagande och ordna vård utom hemmet (barnskyddslagen 417/2007, 41 § 2 mom.)</p> <p>Elevhälsans samarbetspartners rätt att delta i behandlingen av en studerandes ärende i en sektorsövergripande expertgrupp, om samtycke har getts (lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), 19 § 2 mom.)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt att lämna ut uppgifter (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 17 §)</p> <p>Handräckning av polisen (polislagen 872/2011, 9 kap. 1 § 1 mom.)</p> <p>Polisens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter (polislagen 872/2011, 7 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning --> skyldigheten den som ger handräckning har att ge nödvändiga uppgifter (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 22 §)</p> <p>Skyldighet att polisanmäla misstanke om att barn utsätts för misshandel eller sexualbrott (barnskyddslagen 417/2007, 25 § 3 mom.)</p> <p>Rätt anordnare av grundläggande utbildning har att få uppgifter (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 41 § 4 mom.)</p> <p>Skyldighet att på begäran lämna ut sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten → socialvårdsmyndighetens rätt att få uppgifter och rätt att lämna ut uppgifter när det är nödvändigt för att den instans som lämnar ut uppgifterna ska kunna uppfylla sina förpliktelser (lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 20 § 1 mom.)</p> <p>Utredning av sexual- och misshandelsbrott mot barn --> Skyldighet att lämna ut nödvändiga uppgifter på en rättspsykiatrisk enhets begäran (lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn 1009/2008, 4 §)</p> <p>Skyldighet att kontakta socialvården för bedömning av stödbehovet (socialvårdslagen 1301/2014, 35 §)</p> <p>Polisens rätt att få uppgifter av en annan myndighet (polislagen 872/2011, 4 kap. 2 § 1 mom.)</p> <p>Samordning av klientplaner (socialvårdslagen 1301/2014, 39 §)</p>

5.2 Barnets rättigheter och barnets bästa

FN:s konvention om barnets rättigheter (FördrS 59–60/1991)

- Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, förvaltningsmyndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet. **Artikel 3.1**
- Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och ska för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder. **Artikel 3.2**
- Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. För detta ändamål ska barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.
Artikel 12
- Inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv, sitt hem eller sin korrespondens och inte heller för olagliga angrepp på sin heder och sitt anseende. Barnet har rätt till lagens skydd mot sådana ingripanden eller angrepp.
Artikel 16
- Båda föräldrarna har gemensamt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Föräldrar eller, i förekommande fall, vårdnadshavare har huvudansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa ska för dem komma i främsta rummet. För att garantera detta ska lämpligt bistånd ges till föräldrar och vårdnadshavare då de fullgör sitt ansvar för barnets uppfostran. Utvecklingen av institutioner, inrättningar och tjänster för vård av barn ska säkerställas. Det ska säkerställas att barn till förvärvsarbetande föräldrar har rätt att åtnjuta den barnomsorg som de är berättigade till. **Artikel 18**
- Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård. Sådana skyddsåtgärder bör, på det sätt som kan vara lämpligt, innefatta effektiva förfaranden för såväl upprättandet av sociala program som syftar till att ge barnet och dem som har hand om barnet nödvändigt stöd, som för andra former av förebyggande och för identifiering, rapportering, remittering, undersökning, behandling och uppföljning av fall av ovan beskrivna sätt att behandla barn illa samt, om så är lämpligt, förfaranden för rättsligt ingripande. **Artikel 19**
- Ett barn som tillfälligt eller varaktigt berövats sin familjemiljö eller som för sitt eget bästa inte kan tillåtas stanna kvar i denna miljö ska ha rätt till särskilt skydd och bistånd från statens sida. Konventionsstaterna ska i enlighet med sin nationella lagstiftning säkerställa alternativ omvårdnad för ett sådant barn. Sådan omvårdnad kan bland annat innefatta placering i fosterhem, adoption eller om nödvändigt, placering i lämpliga institutioner för omvårdnad om barn. Då lösningar övervägs ska vederbörlig hänsyn tas till önskvärdheten av kontinuitet i ett barns uppfostran och till barnets etniska, religiösa, kulturella och språkliga bakgrund. **Artikel 20**

Centrala principer för barnets rättigheter

Ett smidigt samarbete mellan yrkesutbildade i olika branscher som ser till barnets bästa förutsätter att de olika parterna har delad och gemensam information och uppfattning om de rättsliga grunderna för sin verksamhet. Dessa utgörs av bestämmelser om hurdan vård, omsorg och hurdant skydd barn har rätt till och vilka uppgifter och ansvar barnets vårdnadshavare har för att uppfylla dem samt det ansvar och de skyldigheter som myndigheter och andra samhällsaktörer har.

Fyra centrala rättsliga principer gäller för all verksamhet som syftar till att skydda barn och de framgår av Finlands barnlagstiftning och internationella människorättskonventioner som är bindande för Finland. De viktigaste lagarna är grundlagen, lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) och barnskyddslagen (417/2007). De viktigaste människorättskonventionerna för barnskyddet är FN:s konvention om barnets rättigheter (59–60/1991; *barnkonventionen*) och Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna (63/1999; *Europakonventionen*). Konventionerna har satts i kraft genom lag i Finland och är juridiskt bindande.

Utgångspunkten i ärenden som gäller barn är FN:s konvention om barnets rättigheter, som sattes i kraft genom lag i Finland 1991 och är juridiskt bindande. De centrala principerna i barnkonventionen införlivades i Finlands nationella barnlagstiftning från och med 1980-talet, redan innan konventionen trädde i kraft. De styr fortsättningsvis lagberedning och lagtolkning som gäller barn och ska beaktas i all myndighetsverksamhet som gäller barn.

De centrala principerna för barnets rättigheter är följande:

- 1) Barnet är ett självständigt subjekt med egna rättigheter. Barnets bästa och behov kan kollidera med föräldrarnas och andra vårdnadshavares eller den övriga familjens intressen. Vid en konflikt ska alltid barnets individuella bästa prioriteras i alla myndighetsbeslut och all verksamhet som gäller barnet.¹
- 2) Barnets föräldrar har primär rätt och skyldighet att vårda och fostra sitt barn utan att samhället obefogat lägger sig i. Det allmänna har däremot en skyldighet att stöda föräldrarna i deras uppgift. Om det behövs ska stöd i förebyggande syfte också tillhandahållas i andra tjänster än barnskyddets tjänster, till exempel i socialservicen för barnfamiljer, mödra- och barnrådgivningen och i annan hälso- och sjukvård, inom småbarnspedagogik, undervisning och ungdomsarbete, även när barnet och familjen inte är klienter inom barnskyddet. Rätten till skydd för familjelivet och privatlivet är en viktig grundläggande fri- och rättighet och mänsklig rättighet för barnet och vårdnadshavarna och myndigheterna får bara ingripa i den med stöd av lagen.²
- 3) Barnet har rätt till särskilt skydd om vårdnadshavaren eller någon annan som ansvarar för barnets omsorg saknar förutsättningar att trygga tillräcklig vård, omsorg och en trygg uppväxtmiljö, eller om barnet utsätts för psykiskt eller fysiskt våld eller försummelse eller likgiltig eller dålig behandling i sin uppväxtmiljö.³
- 4) Barnet ska behandlas som en individ. Barnet ska höras enligt ålder och utvecklingsnivå i all administrativ verksamhet och i alla juridiska processer, och barnet ska ges möjlighet att påverka beslut och åtgärder som rör barnet självt enligt ålder och utvecklingsnivå.⁴

1 Artikel 3 (1) i barnkonventionen, 4 § 1 mom. i barnskyddslagen (417/2007)

2 Artikel 5, 16 och 18 i barnkonventionen; 10 § i grundlagen; 4 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983)

3 Artikel 19 och 20 i barnkonventionen, 4 § 1 mom. i barnskyddslagen (417/2007)

4 Artikel 12 i barnkonventionen; 6 § 2 mom. i grundlagen; 4 § 2 mom. i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 361/1983 (361/1983)

EXEMPEL					
BARNETS EGNA ÅSIKTER	Barnets åsikter bör utredas	Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.			
BARNETS IDENTITET OCH BAKGRUND	Kön	Sexuell läggning	Nationellt ursprung	Religion	Personlighet
VÄRNANDE OM BARNETS FAMILJERELATIONER	Ska övervägas till exempel när man funderar på att separera barnet från sina föräldrar eller återförena barnet med sin biologiska familj				
BARNETS RÄTT ATT FÅ VÅRD, SKYDD OCH TRYGGHET	Skydd från fysiskt och psykiskt våld, sexuella trakasserier och sexuellt utnyttjande och annan misshandel och försummelse	Materiella behov	Fysiska behov	Kulturella behov	Behov av tillgivenhet
BARNETS SÅRBARA STÄLLNING	Barn i behov av särskilt stöd	Barn som ansöker om asyl	Offer för utnyttjande	Ungt barn	
BARNETS RÄTT TILL HÄLSA					
BARNETS RÄTT TILL UTBILDNING					

Principen om att barnets bästa ska prioriteras gäller alla som arbetar med barn. Barnets bästa ska bedömas från fall till fall enligt barnets särskilda situation. Barnets ålder och utvecklingsnivå inverkar till exempel på bedömningen: ju mer utvecklat ett barn är, desto mer vikt ska läggas vid barnets egna synpunkter. Allt kan inte tas i beaktande om brådskande beslut måste fattas.

I vår egen lagstiftning finns bestämmelser om barnets bästa bland annat i socialvårdslagen och barnskyddslagen. När barnskydd och annan socialservice genomförs ska barnets bästa avvägas i ljuset av lagarna, men även i andra sektorer kan kriterierna användas för att avväga vad som är det enskilda barnets bästa:

- balanserad utveckling och välfärd samt kartläggning av nödvändiga kunskaper och färdigheter
- stabilitet i barnets närstående och fortlöpande människorelationer
- möjlighet att få förståelse och ömhet samt tillsyn och omsorg enligt ålder och utvecklingsnivå
- utbildning som motsvarar läggning och önskemål
- trygg uppväxtmiljö
- kroppslig och psykisk integritet
- självständighetsprocessen och växandet till att känna ansvar
- barnets möjlighet att delta i och påverka sina egna ärenden
- beaktande av den språkliga, kulturella och religiösa bakgrunden

Barnets rättigheter och vårdnadshavarens skyldigheter

Med vårdnad om barn avses rättigheten och skyldigheten att ta hand om ett barn och fatta beslut i frågor som rör barnets person till de delar barnet själv inte har rätt att göra det. I lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) betonas vårdnadshavarens skyldigheter och uppgifter samt barnets rättigheter.

I 1 § i lagen definieras syftet med vårdnaden om barn och vad den omfattar på följande sätt:

Syftet med vårdnaden om barn är att trygga en balanserad utveckling och välfärd för barnet enligt dess individuella behov och önskemål. Vårdnaden bör trygga positiva och nära människokontakter i synnerhet mellan barnet och föräldrarna.

Barn ska ges en god vård och uppfostran samt ägnas en med hänsyn till barnets ålder och utveckling behövlig tillsyn och omsorg. Barnet bör såvitt möjligt ges en trygg och stimulerande uppväxtmiljö samt en utbildning som motsvarar dess anlag och önskemål.

Barn bör uppfostras så att det får förståelse, trygghet och ömhet. Barnet får inte undertryckas, agas eller utsättas för annan kränkande behandling. Barnet bör stödas och uppmuntras i sin utveckling till självständighet, ansvarsfullhet och vuxenhet.

Enligt 4 § i lagen är vårdnadshavarens uppgifter följande:

Vårdnadshavaren ska trygga barnets utveckling och välfärd på det sätt som stadgas i 1 §. I detta avseende har vårdnadshavaren rätt att fatta beslut som gäller barnets vård, uppfostran och boendeort och andra personliga frågor.

Innan en vårdnadshavare fattar beslut som gäller ett personligt ärende för ett barn, ska han eller hon diskutera ärendet med barnet, om detta är möjligt med avseende på barnets ålder och utvecklingsnivå och frågans karaktär. Vid beslutsfattandet ska vårdnadshavaren beakta barnets åsikter och önskemål.

Vårdnadshavaren företräder barnet i dess personliga angelägenheter, om inte i lag är annorlunda stadgat.

Barnkonventionen förutsätter dessutom att barnets bästa ska komma i främsta rummet för vårdnadshavarna⁵.

Av de ovan nämnda bestämmelserna framgår barnets och vårdnadshavarens ömsesidiga rättsliga ställning tydligt. Å ena sidan anförtros vårdnadshavaren stor bestämmanderätt i frågor som rör barnet. Å andra sidan får vårdnadshavaren enligt lagen bara använda denna bestämmanderätt i syfte att trygga barnets utveckling och välfärd i enlighet med barnets bästa. Dessutom förutsätts vårdnadshavaren diskutera de frågor som ska avgöras med barnet enligt barnets ålder och utvecklingsnivå och fatta beslut som tar barnets åsikt i beaktande.⁶

Vårdnadshavaren har också rätt att företräda barnet i dess personliga angelägenheter, om inget annat föreskrivs genom lag. Sådana särskilda bestämmelser om barnets själv- och medbestämmanderätt finns bland annat i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000), lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) och lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) (se kapitel 5.3 i guiden).

⁵ Artikel 18.1 i barnkonventionen

⁶ Centrala principer för barnets rättigheter

Myndigheternas ansvar för barnets välfärd

I socialvårdslagen⁷ ingår en skyldighet, enligt vilken föräldrarna, vårdnadshavarna och andra personer som svarar för barns vård och fostran ska få stöd då service avsedd för barn och barnfamiljer genomförs. Socialvårdens service ska stöda dem i fostran av och omsorgen om barnet⁸.

Barnskyddslagens (417/2007) syfte är att trygga barnets rätt till en trygg uppväxtmiljö, en harmonisk och mångsidig utveckling samt till särskilt skydd⁹. Definitionen av barnskydd är omfattande i barnskyddslagen: enligt lagen förebygger åtgärder för att främja barns och ungas välfärd ett faktiskt behov av barnskydd och genom förebyggande barnskydd erbjuds hjälp och stöd tillräckligt tidigt för att förhindra att problem uppstår eller förvärras.

Enligt barnskyddslagen ska föräldrar och andra vårdnadshavare – vid behov med samhällets stöd – trygga en harmonisk utveckling och välfärd för barnet enligt lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt. Myndigheter som arbetar med barn och familjer ska stödja föräldrar och vårdnadshavare i deras uppgift som fostrare samt sträva efter att erbjuda familjen nödvändig hjälp tillräckligt tidigt samt vid behov hänvisa barnet och familjen till barnskyddet.¹⁰ Socialservicen, rådgivningsbyrån, småbarnspedagogiken och skolan har en viktig uppgift i genomförandet av det förebyggande arbetet.

Socialvårdslagen och barnskyddslagen förutsätter att barnets och familjens situation granskas och att tjänsterna alltid genomförs barninriktat och beaktar just det aktuella barnets behov och bästa. Vid bedömningen av barnets bästa ska uppmärksamhet i detalj fästas vid hur olika åtgärdsalternativ garanterar just det barnets rätt till sådan vård, fostran och annan omsorg som barnet enligt 1 § i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt har rätt till.¹¹

Barnets ställning i barnskyddssituationer

För att utreda och uppfylla barnets bästa i barnskyddssituationer ska barnets helhetssituation utredas omsorgsfullt och individuellt på det sätt som avses i 4 § 2 mom. i barnskyddslagen. Bestämmelsen fastställer också kriterier för barnskyddets samarbetspartner. Kriterierna kan användas för att bedöma barnets situation, omständigheter och behov av skydd samt diskutera bekymmer med barnets vårdnadshavare och myndigheterna. Bedömningskriterierna grundar sig på barnets rätt att få sådan vård, fostran och annan omsorg som föreskrivs i 1 § i barnskyddslagen.

Då barnskydd genomförs ska barnets egna önskemål och åsikt alltid utredas och beaktas enligt barnets ålder och utvecklingsnivå.¹² Att höra barnet och utreda barnets åsikt har nära samband med att förverkliga och beakta barnets bästa.

Barnets egna upplevelser, åsikter, rädslor, önskemål och åsikter utreds enligt åldersnivå och så att varje barns särskilda egenskaper beaktas, och de dokumenteras noggrant. Det har visat sig att denna skyldighet är mycket utmanande att genomföra i praktiken.

7 (1301/2014; 10 §)

8 Socialvårdslagen (1301/2014) 12 §

9 Barnskyddslagen (417/2007) 1 §

10 Barnskyddslagen (417/2007) 2 §

11 Socialvårdslagen (1301/2014) 5 §; barnskyddslagen (417/2007) 4 § 1 och 2 mom.

12 Barnskyddslagen (417/2007) 20 § 1 mom. Bestämmelsen utgår från artikel 12 i barnkonventionen och 6 § 2 mom. i grundlagen.

När barnskyddet genomförs ska dessutom barn som har fyllt 12 år höras i enlighet med lagen om förvaltningsförfarande. Ett barn över 12 år har också rätt att föra sin talan självständigt jämte sin vårdnadshavare, till exempel kräva stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård, överklaga beslut som rör honom eller henne, besvara sig över beslut och delta i den juridiska behandlingen av sitt ärende.¹³

LÄS MER

om att bygga upp förtroende hos barnet i kapitel 2.

13 Barnskyddslagen (417/2007) 21 §

5.3 Lagar och författningar

GRUNDLAGEN

Grundlagen

- All utövning av offentlig makt skall bygga på lag. I all offentlig verksamhet skall lag noggrant iakttas. (2 § 3 mom.)
- Alla är lika inför lagen. (6 § 1 mom.)
- Barn skall bemötas som jämlika individer och de skall ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva. (6 § 3 mom.)
- Alla har rätt till liv och till personlig frihet, integritet och trygghet. (7 § 1 mom.)
- Vars och ens privatliv, heder och hemfrid är tryggade. Närmare bestämmelser om skydd för personuppgifter utfärdas genom lag. (10 § 1 mom.)
- Handlingar och upptagningar som innehas av myndigheterna är offentliga, om inte offentligheten av tvingande skäl särskilt har begränsats genom lag. Var och en har rätt att ta del av offentliga handlingar och upptagningar. (12 § 2 mom.)
- Det allmänna skall också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. (19 § 3 mom.)

Grundlagen och flera av de internationella konventioner som binder Finland garanterar allas *skydd för privatlivet*. Människor har också rätt till *personlig frihet*, som omfattar självbestämmanderätt. Alla har rätt till personlig säkerhet och det allmänna har en skyldighet att skydda människor till exempel mot brott. För särskilt sårbara grupper finns det undantag när det gäller att hjälpa en person utan dennes eget samtycke.

Barn har rätt till särskilt skydd. I första hand är det föräldrarna eller en annan person som svarar för barnets fostran och utveckling som ansvarar för barnets säkerhet. Det allmänna ska dock stödja personerna som svarar för barnets fostran och omsorg i deras uppgift.

Det allmänna har en skyldighet att tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster. När tjänsternas tillräcklighet bedöms betraktas som utgångspunkt en sådan servicenivå som skapar förutsättningar för var och en att fungera som en fullvärdig medlem av samhället. Till exempel ska barn med funktionsnedsättning få allmänna tjänster på lika grunder som andra barn och också specialtjänster vid behov, om de är nödvändiga för att de ska kunna fungera likställt med andra barn i samhället. Bestämmelser om den rätt de som behöver tolknings- eller översättningshjälp på grund av funktionsnedsättning har utfärdas genom lag¹⁴.

Om barnets uppväxtförhållanden har äventyrats och inte tryggar barnets hälsa eller utveckling, ska de stödåtgärder som krävs vidtas – i sista hand även utan föräldrarnas samtycke. Barnets rätt till särskilt skydd är viktigare än familjens skydd för privatlivet.¹⁵

¹⁴ Grundlagen, 17 § 3 mom.

¹⁵ Förebyggande och förhindrande av familje- och barnmord och informationsutbyte mellan myndigheter, s. 15–16.

Rätten att få information och rätten eller skyldigheten att lämna ut uppgifter som omfattas av skyddet för privatlivet förutsätter att det är nödvändigt att få eller lämna ut informationen, och det ska föreskrivas på lagnivå. Det är viktigt att lagstiftningen definierar situationerna skarpt avgränsat och exakt. Å andra sidan har det inte varit möjligt att definiera begreppet ”barnets bästa” på ett uttömmande sätt så att det alltid och i alla situationer går att tillämpa, vilket innebär att det måste bedömas specifikt för barnet och situationen.¹⁶

LAGEN OM OFFENTLIGHET I MYNDIGHETERNAS VERKSAMHET

Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet ("Offentlighetslagen"; 621/1999)

- Offentlighetsprincipen (1 § 1 mom.)
- Rätt att ta del av en sekretessbelagd handling (10 §)
- Handlingssekretess (22 §)
- Tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande (23 §)
- Sekretessbelagda myndighetshandlingar (24 §)
- Allmänna grunder för utlämnande av sekretessbelagda uppgifter (26 §)
- Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter till en annan myndighet (29 § 1 mom.)
- Upphörande av sekretess i fråga om en myndighetshandling (31 §)

Offentlighetsprincipen

Enligt offentlighetslagen är myndigheternas handlingar offentliga, om inga begränsningar föreskrivs särskilt. Till exempel har offentlighetsprincipen kunnat begränsas genom lag för att skydda en enskild persons intressen. Offentlighetslagen tillämpas både på handlingar som inkommer till en myndighet och på handlingar som myndigheten själv har upprättat¹⁷.

I lagen ingår en förteckning över sekretessbelagda myndighetshandlingar om vilka uppgifter får lämnas ut endast om det särskilt föreskrivs om detta. De består till exempel av handlingar som innehåller uppgifter om

- en persons familjeliv,
- en klient hos socialvården,
- en persons hälsotillstånd eller handikapp,
- den hälsovård eller rehabilitering som en person har erhållit.

Offentlighetslagen gäller bl.a. statliga förvaltningsmyndigheter och andra statliga ämbetsverk och inrättningar samt kommunala myndigheter. Den kan också gälla privata aktörer, till exempel en organisation, ett företag eller en privatperson, när de sköter offentliga uppdrag och utövar offentlig makt med stöd av lagen.

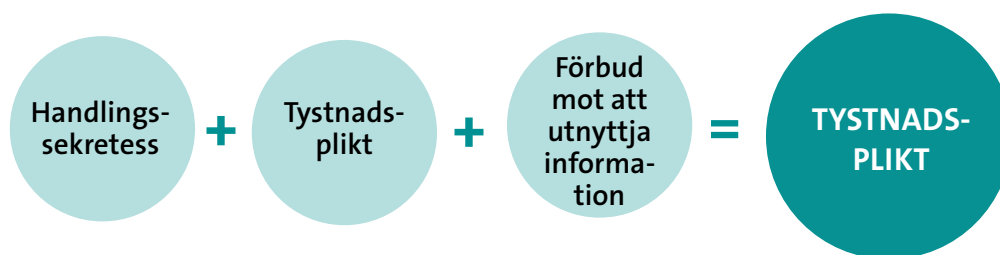
När en enskild på uppdrag av myndigheterna sköter om en uppgift till exempel enligt ett avtal om köpta tjänster, är de handlingar uppdraget ger upphov till också myndighetens handlingar. När till exempel ett barn med stöd av barnskyddslagen har placerats på en privat inrättning, tillämpas offentlighetslagen på handlingarna om barnet. I regel är det uppdragsgivaren, det vill säga till exempel socialväsendet som har placerat barnet, som fattar beslut om utlämnande av handlingar och sekretessbelagda uppgifter¹⁸.

16 Se 5.2

17 Offentlighetslagen, 5 § 2 mom.

18 Rätty 2015, s. 633.

Sekretess och tystnadsplikt

Handlingssekretess

= skyldighet att upprätthålla en handlingssekretess. Gäller skriftliga dokument, elektroniska upptagningar och kopior av dem.

Förbud mot utnyttjande

= den som har fått sekretessbelagd information får inte utnyttja den för att skaffa sig själv eller någon annan fördel eller för att skada någon annan.

Tystnadsplikt

= förbud mot att avslöja innehåll eller uppgifter i en sekretessbelagd handling, eller andra saker som faller under tystnadsplikten. Gäller också uppgifter som fås i samband med arbetsuppgifter och som inte har sparats i en handling (t.ex. uppgift som fås under klientsamtal).

Handlingsekretess innebär att en handling ska sekretessbeläggas om det föreskrivs i lag, en myndighet har föreskrivit att den ska vara sekretessbelagd eller om den innehåller uppgifter för vilka tystnadsplikt föreskrivs genom lag (offentlighetslagen, 22 §).

Tystnadsplikten gäller¹⁹

- den som är anställd hos en myndighet²⁰ eller innehar ett förtroendeuppdrag
- den som verkar på uppdrag av en myndighet (t.ex. när en myndighet utnyttjar en köpt tjänst kan också en privat instans ha tystnadsplikt)
- den som är anställd hos den som utför ett myndighetsuppdrag och
- den som verkar vid en myndighet av särskilda skäl (t.ex. praktikant, sysselsatt, civiltjänstgörare)
- den som har fått sekretessbelagd information på särskild grund.
- Tystnadsplikten fortsätter efter att anställningen hos myndigheten eller uppdraget för myndighetens räkning har upphört. Sekretesstiden för myndighetshandlingar är vanligtvis 25 år, men för uppgifter som rör privatlivet är den 50 år efter personens död.

Utlämnande av sekretessbelagda handlingar till andra myndigheter

De allmänna grunderna för rätten att lämna ut sekretessbelagd information²¹ är följande:

- den vars intressen skyddas av sekretessbestämmelsen samtycker²²
- om det i lag särskilt har tagits in uttryckliga bestämmelser om rätten att lämna ut eller att få uppgifter, till exempel i följande lagar:
 - a. lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården
 - i. till exempel den som ordnar socialvårds rätt att lämna ut uppgifter som är nödvändiga för att behovet av vård av, omsorg om eller utbildning för klienten ska kunna utredas²³
 - ii. Viktigt: Samtycke ska begäras först, men uppgifterna får lämnas ut även om samtycke inte ges.
 - b. lagen om elev- och studerandevård

¹⁹ Mäenpää 2008, s. 328.

²⁰ Anställningens typ har ingen betydelse: tystnadsplikten gäller personer i tjänste-, arbetsavtals- och uppdragsförhållande.

²¹ Offentlighetslagen 26.1 § och 29.1 § 1–2 mom.

²² Mer om samtycke i 5.4

²³ Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, 17 § 1 mom.

- c. lagen om grundläggande utbildning
- d. barnskyddslagen, t.ex.
 - i. andra instansers skyldighet att göra barnskyddsanmälan
 - ii. skyldighet att polisanmäla misstanke om att ett barn utsatts för misshandel eller ett sexualbrott.

Dessutom finns det situationer som har definierats separat där myndigheten kan lämna ut uppgifter²⁴

- för att ett uppdrag som myndigheten har begärt handräckning för ska kunna utföras
 - ◆ exempel: polisen ger en annan myndighet handräckning
- för att utföra ett uppdrag eller en uppgift som utförs för egen räkning
 - ◆ exempel: uppgifter om ett barn som placerats i en fosterfamilj med stöd av ett uppdragsavtal om familjevård kan lämnas ut till fosterfamiljen i den utsträckning det är nödvändigt för att trygga att barnet får adekvat vård och omsorg, bland annat om barnets hälsotillstånd och skolgång, och
- för att utföra en uppgift som utförs för egen räkning
 - ◆ exempel: barnskyddsmyndigheten ber den läkare som har behandlat barnet om ett utlåtande och i samband med det tvingas myndigheten lämna ut uppgifter som är nödvändiga för att skriva utlåtandet.

Förfarande vid begäran om och utlämnande av uppgifter²⁵

Begäran om att få en sekretessbelagd handling av en myndighet ska vara tillräckligt specificerad för att det ska gå att utreda vad begäran om upplysningar handlar om. Begäran ska motiveras om det gäller sekretessbelagda uppgifter. Den som begär ut information ska uppge på vilken grund han eller hon har rätt att få den, uppgifternas användningsändamål och vid behov en utredning av hur sekretessen sköts. På begäran ska även andra tilläggsutredningar lämnas in²⁶.

Den myndighet som besitter handlingen bestämmer om uppgifterna ska lämnas ut. En uppgift om innehållet i en handling lämnas ut av en sådan anställd som av myndigheten har förordnats att handha detta uppdrag eller som det på grund av den anställdas ställning och uppgifter annars hör till.

Uppgifter kan lämnas ut

- muntligt
- genom att lämna handlingen för påseende, kopiering eller för att åhöras hos myndigheten eller
- genom att ge en kopia eller utskrift av den
- med hjälp av en teknisk anslutning eller på annat sätt.

Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare 27.4.2016 OKV/96/1/2016

Stadens tjänsteinnehavare besvarade klientens e-postmeddelande utan att radera de sekretessbelagda uppgifter i tråden som klienten själv skickat. Biträdande justitiekanslerns ställföreträdare konstaterade att uppgifterna inte är skyddade från utomstående i vanlig oskyddad e-post på internet. Myndigheten kan inte inkludera sekretessbelagda uppgifter i ett meddelande som inte är konfidentiellt oavsett om klienten själv har skickat dem till myndigheten via ett öppet datanät. Eftersom det enligt tjänsteinnehavarens utredning berodde på ett mänskligt misstag att de sekretessbelagda uppgifterna inte raderades och tjänsteinnehavaren uppgav att särskild uppmärksamhet ska fästas vid detta i fortsättningen, fanns det inte skäl till desto fler laglighetsövervakningsåtgärder i ärendet.

24 Offentlighetslagen, 26 § 3 mom.

25 Offentlighetslagen 13–14 §

26 Mänpää 2008, s. 186–187.

De utomstående som fått sekretessbelagd information, till exempel en annan myndighet, har också tystnadsplikt. Om det bestäms att uppgifterna inte ska lämnas ut, ska beslutet motiveras. Dessutom ska information om ändringssökande bifogas till ett negativt beslut. Den begärda informationen ska lämnas ut så snart som möjligt. Den allmänna handläggningstiden är två veckor från begäran, men för sekretessbelagd information kan tiden förlängas med en månad. Det går att begära omprövning av beslutet hos myndigheten (t.ex. av en nämnd när det gäller kommunalanställda). Beslut som har meddelats med anledning av en begäran om omprövning får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen och vidare hos högsta förvaltningsdomstolen²⁷.

Besvär kan göras både om ett negativt beslut och om ett beslut att lämna ut uppgifter på begäran. När det till exempel har blivit nödvändigt att lämna ut uppgifter om en persons privatliv till en annan myndighet, kan personen i fråga besvara sig mot att uppgifterna lämnas ut.

Förhållande mellan offentlighet och datasekretess

Personuppgiftslagen (523/1999) reglerar som allmän lag innehållet i skyddet av personuppgifter, men utöver det finns det flera särskilda lagar om behandling av personuppgifter (t.ex. journalhandlingar, socialvårdens klientuppgifter och polisens personregister). Personuppgiftslagen gäller både myndighetsverksamhet och privat verksamhet. Offentlighetslagen gäller däremot som namnet säger bara begäran om och utlämnande av personuppgifter som myndigheter besitter, och den tillämpas i första hand vid begäran om och utlämnande av uppgifter ur en myndighets personregister.²⁸

KONTAKT MED SOCIALVÅRDEN FÖR BEDÖMNING AV STÖDBEHOVET²⁹

Om följande personer har fått kännedom om en person vars behov av socialvård är uppenbart, ska han eller hon styra personen till att söka socialservice:

- en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården
- en socialkurator
- en anställd hos socialväsendet
- en anställd hos undervisningsväsendet
- en anställd hos idrottsväsendet
- en anställd inom småbarnspedagogiken
- en anställd hos räddningsverket
- en anställd hos Nödcentralsverket
- en anställd hos Tullen
- en anställd hos polisen
- en anställd hos Brottpåföljdsmyndigheten
- en anställd hos arbets- och näringsmyndigheten
- en anställd hos Folkpensionsanstalten och
- en anställd hos utsökningsmyndigheten.

Även andra instanser än dem som förpliktas genom lag kan tillsammans med de sakägande ta kontakt med socialväsendet trots sekretessbestämmelserna. Med personens samtycke kan han eller hon styras till att ta kontakt med socialvården, eller så kan instansen som upptäckt behovet själv kontakta socialvården. I praktiken kan behovet ha framkommit till exempel vid en diskussion med kli-

²⁷ Offentlighetslagen, 33 § 1 mom.

²⁸ Mäenpää 2008, 47

²⁹ 35 § i socialvårdslagen och 25 a § i barnskyddslagen.

enten eller för att andra iakttagelser har gjorts. Det är särskilt viktigt att styra och ta kontakt när personen inte klarar av att självmant söka sig till rätt service.

Om

- samtycke inte ges för att ta kontakt eller
- barnets situation kräver så brådskande kontakt att det inte finns tid att vänta på samtycke eller
- det inte går att begära samtycke för att det finns misstanke om till exempel misshandel eller sexuellt utnyttjande

måste en barnskyddsanmälan utan dröjsmål göras utan klientens samtycke (se Barnskyddsanmälan).

I första hand ska samarbete med klienterna eftersträvas. Ärendet får inte fördröjas för att inhämta samtycke så att barnets situation äventyras. Om socialvården har kontaktats för att stödbehovet ska kunna bedömas, behöver ingen separat barnskyddsanmälan göras utifrån samma uppgifter, om socialvården kontaktas utan dröjsmål och den anmälningsskyldiga samtidigt uppger orsakerna till att socialvården kontaktas.

LÄS MER

Lastensuojelun käsikirja (Handbok för barnskyddet)

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/yhteydenotto-sosiaalihuoltoon-tuen-tarpeen-arvioimiseksi>

Barn, unga och familjer (Tillsammans för en bättre välfärd)

<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/palvelutarpeen-arviointi-ja-asiakkuus/yhteydenotto-sosiaalihuoltoon>

Socialvårdslagen (Finlex)

<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2014/20141301>

SHM:s Frågor och svar om den nya socialvårdslagen

<http://stm.fi/ukk-sosiaalihuoltolaki>

SAMORDNING AV KLIENTPLANER³⁰

Socialvårdens klientplan och de åtgärder som finns i den ska i mån av möjlighet samordnas med andra förvaltningsområdets planer och åtgärder. Planen görs då upp tillsammans med experter från olika områden och klienten. Den egna kontaktperson som enligt socialvårdslagen ska utses åt klienten ansvarar för utarbetandet av socialvårdens klientplan. I första hand ska klientens egna önskemål om hur saker ska behandlas utredas. Målet är att barnet och familjen ska få den servicehelhet som bäst lämpar sig för dem istället för flera separata tjänster.

Med klientens samtycke kan en gemensam plan utarbetas för socialvården och andra förvaltningsområden där de uppgifter som behövs för att utarbeta och använda planen tas upp.

30 39 § 3 mom. i socialvårdslagen

SOCIALARBETARENS MEDDELANDE TILL ANDRA MYNDIGHETER OM KLIENTENS BEHOV AV STÖD³¹

Om det konstateras att socialvårdens tjänster inte räcker till, ska socialarbetaren med klientens samtycke ta kontakt med den myndighet som ordnar de tjänster som behövs. I regel grundar sig anmälan på en bedömning som socialarbetaren eller den egna kontaktpersonen har gjort tillsammans med klienten om att klienten inte får tillräckligt med hjälp utan den myndighet anmälan görs till. Det går att avvika från kravet på klientens samtycke om förutsättningarna i socialvårdens klientlag uppfylls³².

Den myndighet som tar emot anmälan från socialvården ska med klientens samtycke³³ meddela den socialmyndighet som tog kontakt om vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av anmälan. Denna anmälan ska göra utan oskäligt dröjsmål, men det behöver inte göras någon anmälan om det är uppebart att det är onödigt (t.ex. om nätverkssamarbetet fortsätter). Om svaret till socialvården till exempel blir att klienten har satts i kö eller att klienten inte omfattas av myndighetens åtgärder, ska myndigheterna samarbeta för att försöka hitta en lösning som är motiverad för klienten. Syftet är också att säkerställa att klienten inte blir utan stöd efter anmälan på grund av att myndigheterna inte är överens, utan att socialvården ska ha uppgifter om hur klientens ärende fortskrider.

Målet är att stöda ett klientcentrerat arbete samt stöda och hjälpa klienten eller familjen på ett heltäckande och flexibelt sätt över förvaltningsområdesgränserna. Genom att använda sig av anmälningar kan ett sömlöst samarbete inledas mellan till exempel socialtjänsterna och mentalvårdstjänsterna, när klientens sociala integration förutsätter psykisk rehabilitering.

MULTIPROFESSIONELLT SAMARBETE³⁴

För att bedöma servicebehovet, fatta beslut och tillhandahålla socialvård ska myndigheten inom socialvården se till att tillräcklig expertis och kompetens med hänsyn till en persons behov finns att tillgå. Andra aktörer har en skyldighet att på socialmyndighetens begäran delta i bedömningen av personens servicebehov och i utarbetandet av en klientplan. ”Till exempel är den som är anställd inom den grundläggande utbildningen skyldig att på en socialarbetares begäran delta i bedömningen av en elevs servicebehov och i utarbetandet av en klientplan, om det krävs för att bedöma barnets behov och svara på dem.”

Samarbetet mellan olika aktörer ska förverkligas så att socialvårdens tjänster och andra tjänster som behövs bildar en sådan helhet som är bäst för klienten. Arbetstagaren ska kontakta olika experter om det behövs. Det multiprofessionella samarbetet bygger i regel på klientens samtycke, om inte lagen separat möjliggör undantag (om förutsättningarna i socialvårdens klientlag uppfylls).

Det behövs samarbete inom branscherna för tjänster riktade till barnfamiljer, och ibland behövs samarbete mellan kommunen och andra organisationer, församlingar, företag och andra instanser som producerar tjänster och stödåtgärder för barn och barnfamiljer. Småbarnspedagogiken och skol- och ungdomsverksamheten är viktiga samarbetspartner. Det finns också behov av att samordna tjänster på primärnivå och specialiserad nivå. I övergångsskedena i ett barns liv ska kontinuiteten i servicekedjorna tryggas.

31 40 § i socialvårdslagen

32 Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000). Förutsättningarna räknas upp i kapitel 8.3 Socialvårdsmyndighetens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter.

33 För mer om samtycke, se kapitel 8.4.

34 41 § i socialvårdslagen

BARNSKYDDSANMÄLAN

De som är

- anställda eller innehar ett
- förtroendeuppdrag hos någon av följande aktörer,
- eller som utför motsvarande uppgifter
- i ett uppdragsförhållande eller som självständig yrkesutövare, samt alla yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården är skyldiga att göra barnskyddsanmälan:
 - 1) socialvården och hälso- och sjukvården,
 - 2) undervisningsväsendet,
 - 3) ungdomsverksamheten,
 - 4) polisväsendet,
 - 5) Brottsförklaringsmyndigheten,
 - 6) brand- och räddningsväsendet,
 - 7) en producent av socialservice, barndagvård eller hälso- och sjukvårdstjänster,
 - 8) en undervisnings- eller utbildningsanordnare,
 - 9) en församling eller något annat religiöst samfund,
 - 10) en förläggning eller flyktingsluss som avses i 3 § i lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011),
 - 11) en enhet som bedriver nödcentralsverksamhet,
 - 12) en enhet som ordnar morgon- och eftermiddagsverksamhet för skolelever
 - 13) Tullen,
 - 14) gränsbevakningsväsendet,
 - 15) en utredningsmyndighet,
 - 16) Folkpensionsanstalten.³⁵

Barnskyddets anmälningsskyldighet hör ihop med de uppgifter som fås i samband med ett uppdrag, oberoende av om de fås i ett tjänste- eller arbetsförhållande om det är en självständig yrkesutövare som får dem. Dessutom gäller anmälningsskyldigheten personer som sköter förtroendeuppdrag eller personer i motsvarande uppdragsförhållande eller som är självständiga yrkesutövare.

Därmed gäller anmälningsskyldigheten också till exempel medlare i familjeärenden, oberoende av om de arbetar för kommunen eller en församling. Med församlingar avses församlingarna inom den evangelisk-lutherska kyrkan och det ortodoxa kyrkosamfundet³⁶. Övriga religionsamfund är registrerade religionsamfund i enlighet med religionsfrihetslagen (453/2003)³⁷.

I praktiken är nästan alla som möter barn i sitt arbete skyldiga att göra anmälan. Andra kan också göra en anmälan³⁸, men de har ingen skyldighet att göra det. Anmälan kan till exempel göras av ett barns vårdnadshavare, släktingar, närstående eller barnet själv.

Ansvaret för att göra barnskyddsanmälan ligger hos den anställda som har gjort observationer om barnets situation. Beslutet om barnskyddsanmälan får inte skjutas upp, utan anmälan ska göras omedelbart. Att chefen är borta kan till exempel inte motivera varför en barnskyddsanmälan inte har gjorts.

³⁵ Barnskyddslagen (417/2007), 25 § 1 mom.

³⁶ Biktthemligheten tas upp i punkten Präster och biktthemligheten.

³⁷ Saastamoinen 2016, s. 136–137.

³⁸ Barnskyddslagen, 25 § 2 mom.

En barnskyddsanmälan ska göras för ett barn

- om barnets behov av vård och omsorg,
- faktorer som hotar utvecklingen eller
- om barnets eget uppförande

förutsätter att behovet av barnskydd utreds.

Ibland kan det vara svårt för den anställda att bedöma om en situation kräver en barnskyddsanmälan eller om det går att följa med situationen. Den anställda bör inte lämnas ensam i situationen. I oklara situationer är det bra att konsultera barnskyddarbetare eller ringa socialjouren. Det går att konsultera utan att avslöja barnets identitet. Det är också bra att be sin egen chef om stöd. Då kan ens egen uppfattning om barnets situation bli tydligare.

Orsaken till en barnskyddsanmälan kan till exempel vara följande:

- försummelse av barnets behov (t.ex. att barnet inte får tillräckligt med mat),
- föräldern/vårdnadshavaren har lämnat barnet vind för våg,
- barnet har misshandlats eller utnyttjats sexuellt eller det finns misstanke eller hot om det
- det uppdagas andra brister eller okunnighet i vård eller omsorg som äventyrar barnets välfärd (t.ex. allvarliga interaktionsproblem mellan föräldern och barnet, kontinuerlig försummelse av skolgången eller att barnet har en sjukdom som inte sköts, inkl. mentala störningar, kontinuerlig brist på näring, ändamålsenlig klädsel, sömn m.m.)
- barnet använder alkohol eller narkotika,
- barnet har begått ett brott,
- det förekommer våld eller misstanke om våld i barnets hem,
- barnets välfärd äventyras av att den vuxna som sköter om barnet har oskötta missbruksproblem eller problem med den psykiska hälsan, saknar ork eller försummar att vårda sig själv eller att ett stödnätverk saknas i vardagen,
- något annat väcker oro för barnet.

Det hör till god praxis att barnskyddsanmälan diskuteras med vårdnadshavaren och/eller barnet och att orsaken till anmälan motiveras. Barnskyddsanmälan är ett sätt att få den hjälp som behövs. Det är också bra om den anställda berättar att han eller hon har en skyldighet att göra en barnskyddsanmälan. Öppenhet stärker kontakten mellan familjen och den anställda. Det gäller också när barnet eller föräldrarna själva inte är överens om ifall barnskyddsanmälan är befogad: den anställda visar genom sina handlingar att han eller hon också vågar ta upp svåra saker och förhålla sig öppet till dem.

Det är bra att ge familjen en broschyr om barnskyddet. Det är viktigt att familjerna får information om barnskyddet.

Barnskyddsanmälan kan ersättas av att tillsammans med barnet eller en förälder ta kontakt med socialvården för att bedöma behovet av stöd³⁹. Då ska socialvården kontaktas omedelbart och myndigheten eller en anställd ska berätta om orsakerna till att kontakt tagits. I första hand ska samarbete med klienterna eftersträvas. Ärendet får inte fördröjas för att inhämta samtycke så att barnets situation äventyras. Om samtycke inte ges för att ta kontakt eller barnets situation kräver så brådskande kontakt att samtycke inte hinner begäras, ska barnskyddsanmälan göras omedelbart utan klientens samtycke. Om socialvården har kontaktats för att bedöma stödbehovet, behöver inte en separat barnskyddsanmälan göras utifrån samma uppgifter.

³⁹ 35 § 4 mom. i socialvårdslagen och 25 a § i barnskyddslagen.

Barnskyddsanmälan ska göras omedelbart

En anställd kan inte skjuta upp en barnskyddsanmälan på följande grunder:

- Den anställda bedömer själv att anmälan sannolikt inte leder till omedelbara barnskyddsåtgärder.
- Den anställda vet eller bedömer att någon annan instans redan har gjort en anmälan om samma sak. En annan instans anmälningsskyldighet upphäver inte den anställdas egen anmälningsskyldighet. Uppgifter från flera instanser hjälper till att skapa en helhetsbild av det specifika barnets och familjens barnskydd. Genom anmälningarna får barnskyddet också de kontaktuppgifter som behövs för att få mer information.
- Arbetstagaren vet med säkerhet att barnet i fråga redan är klient inom barnskyddet. En anmälan kan leda till att klientens situation utvärderas igen och eventuellt till brådskande åtgärder.

Däremot behöver inte uppgifter som redan har framgått till exempel vid ett gemensamt nätverksmöte där en socialarbetare från barnskyddet har varit med inte anmälas separat till barnskyddet.

Den anställda är också anmälningsskyldig efter den första barnskyddsanmälan om oron för barnets situation fortsätter. I vissa situationer är det skäl att göra en barnskyddsanmälan om ett barn som redan har omhändertagits eller placerats i brådskande ordning. Då kan det till exempel under en permission ha framkommit att föräldrarna missbrukar, försummar barnet på annat sätt eller att barnet själv gjort sig skyldig till brott under permissionen. Den anställda som gör barnskyddsanmälan behöver inte ha information om ifall barnet är placerat eller inte. Barnskyddsanmälningar som har inkommit under en brådskande placering och ett omhändertagande kan inverka på vilka lösningar som kan användas till exempel när barnet skickas hem eller när permissioner ordnas.

Till vem görs barnskyddsanmälan?

Barnskyddsanmälan görs i första hand till socialbyrån i barnets hemkommun. I brådskande situationer eller utanför kontorstid kan anmälan göras till socialjouren eller nödnumret (112). Om det inte går att få reda på barnets hemkommun eller kontaktuppgifterna till kommunens barnskydd, går det att ringa nödnumret.⁴⁰

Hur görs en barnskyddsanmälan?

En barnskyddsanmälan kan göras per telefon, skriftligt eller genom att besöka myndigheten personligen.

Anmälan kan inte göras per e-post eftersom uppgifterna är känsliga. (Observera lokala överenskommelser; på vissa orter finns elektroniska system där anmälan kan göras).

Det finns blanketter för anmälan, men det är inte nödvändigt att använda sig av en blankett. En blankett kan användas om det underlättar anmälan eller för att säkerställa att den skrivs på rätt sätt. Det går också att bifoga dokument till anmälan senare. (Blanketter i Handbok för barnskyddet <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-lunkasikirja/lomakkeet>).

⁴⁰ Mer information finns i Handbok för barnskyddet (Lastensuojelun käsikirja, på finska): <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

Det viktigaste är att anmälan görs omedelbart och att anmälningsskyldiga uppger sina kontaktuppgifter i samband med anmälan så att uppgifterna kan kompletteras vid behov. I fall där det finns en brottsmisstanke ska uppgifterna förmedlas särskilt snabbt.

Riksdagens biträdande justitieombudsman 7.11.2014 Dnr 1446/4/14⁴¹:

Barnskyddslagen fastställer ingen särskild bunden form för en barnskyddsanmälan. När det är fråga om en person i sårbar ställning – ett barn – som eventuellt behöver brådskande stöd eller vars situation behöver utredas, kan inte myndigheten ställa krav på anmälnings skriftliga form. Biträdande justitieombudsmannen ansåg att det var klart att den myndighet som ska sköta ärendet också måste ta emot en barnskyddsanmälan som görs muntligt.

Uppgifter som ska ingå i barnskyddsanmälan

- Anmälan ska innehålla de av barnets personuppgifter som är kända samt föräldrarnas/vårdnadshavarnas personuppgifter och kontaktuppgifter (adress och telefonnummer). Anmälan registreras på barnets namn.
- - I anmälan ska det preciseras om anmälan gäller alla barn i en familj eller om alla barn är i samma situation.
- Anmälan ska ta upp motiveringarna och bakgrunden till anmälan (anledningarna, motiven och händelserna som lett till anmälan).
- Det är viktigt att ta upp konkreta observationer och bekymmer i anmälan. Det är skäl att undvika uttryck som innehåller tolkningar. Det är till exempel en sak att påstå att en förälder har missbruksproblem, en annan att beskriva verkliga observationer eller uppgifter om en förälders rusmedelsanvändning eller händelser som det har lett till.
- - Det är också bra att beskriva barnets och familjens resurser och styrkor i anmälan.
- Av anmälan kan framgå om barnet eller dess vårdnadshavare har fått veta att en anmälan gjorts.
- Det är bra att i korthet ta upp vad anmälaren eller instansen som gör anmälan eventuellt redan har gjort åt det bekymmer anmälan gäller.
- Det går också att ta upp vad anmälaren förväntar sig av barnskyddet.
- Det är bra (om en färdig blankett används) att det på blanketten finns en punkt där den som gör anmälan ber socialarbetaren meddela att anmälan har tagits emot.
- Anmälarens egna kontaktuppgifter (namn, arbetsplats och tjänsteställning) ska finnas med i anmälan så att socialarbetaren kan kontakta anmälaren och bjuda in till eventuellt fortsatt arbete.

Är tystnadsplikt ett hinder för att göra en anmälan?

Barnskyddets anmälningsskyldighet åsidosätter den sekretess som föreskrivs genom annan lagstiftning med undantag av bikthemligheten⁴². Även om en anställd annars är skyldig att hålla saker som kommer upp i arbetet hemliga, har han eller hon en skyldighet att göra en barnskyddsanmälan om ett barns situation kräver det. Anmälningsskyldigheten åsidosätter alltså den tystnadsplikt de personer som nämns i bestämmelsen har, till exempel inom hälso- och sjukvården.

⁴¹ I verket Rått 2015, s. 236.

⁴² Läs mer i avsnittet Präster och bikthemligheten.

En barnskyddsanmälan ska göras även om barnet eller vårdnadshavaren motsätter sig det. I en sådan situation hör det ändå till god förvaltningssed att tala om att en barnskyddsanmälan görs, om det inte finns särskilda skäl att inte säga någonting. Ett särskilt skäl kan till exempel vara att ärendet är brådskande eller att barnets välfärd skulle äventyras om man berättar. Om ett barn misstänks vara utsatt för ett brott ska de anmälningar som behövs göras till polisen och barnskyddet.

Om en person enligt lagen är skyldig att göra en barnskyddsanmälan, kan han eller hon inte göra en anmälan utan att uppge sitt namn. En privatperson behöver inte uppge sin identitet.

LÄS MER

Om barnskyddsanmälan i Handbok för barnskyddet (på finska)

<https://www.thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/lastensuojeluilmoitus>

Mer om barnskyddet i avsnittet Barnskydd som stöd för barnet och familjen i del I.

FÖREGRIPANDE BARNSKYDDSANMÄLAN⁴³

Om det finns grundad anledning att misstänka att ett ofött barn omedelbart efter sin födelse kommer att behöva stödåtgärder inom barnskyddet ska det trots sekretessbestämmelserna före barnets födelse göras en föregripande barnskyddsanmälan. Anmälningsskyldigheten gäller samma instanser som den egentliga barnskyddsanmälan.

En föregripande barnskyddsanmälan ska göras när anmälaren är säker på att en blivande mamma eller pappa har ett missbruksproblem, en allvarlig psykisk störning, är frihetsberövad eller om det förekommer våld i relationen. En misstanke om rusmedelsanvändning räcker inte för att göra en föregripande anmälan.

En föregripande anmälan görs i första hand till socialjouren. I brådskande fall ska socialvårdsmyndigheten bedöma behovet av socialservice omedelbart. Barnet kan ändå inte bli klient inom barnskyddet innan barnet har fötts.

En bedömning av vilken service som kommer att behövas omedelbart efter barnets födelse kan göras och planeras i samarbete med en socialarbetare inom barnskyddet eller en socialarbetare. Det krävs fungerande samarbete för att ordna hjälp i rätt tid och säkerställa informationsförmedling.

⁴³ Barnskyddslagen, 25 c §; <https://www.thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmoitus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/ennakollinen-lastensuojeluilmoitus>

POLISANMÄLAN OM MISSTANKE OM ATT BARN UTSÄTTS FÖR MISSHANDEL ELLER SEXUALBROTT⁴⁴

De som har förpliktats att göra en barnskyddanmälan och barnskyddsmyndigheten ska göra en polisanmälan när det utifrån omständigheter de fått kännedom om i sin uppgift finns skäl att misstänka att ett barn utsatts för

- 1) en gärning som är straffbar som sexualbrott enligt strafflagen (20 kap.) eller
- 2) ett brott mot liv eller hälsa, om det strängaste straffet för det är fängelse i minst två år.

Den som ordnar eller lämnar socialvård har rätt att på eget initiativ anmäla allt våld ett barn utsatts för, om det är nödvändigt på grund av barnets intresse eller ett synnerligen viktigt allmänt eller enskilt intresse⁴⁵. Flera instansers rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld tas upp i avsnittet Rätt att polisanmäla allvarligt hot om våld.

Anmälan ska göras trots sekretessbestämmelserna och utifrån uppgifter som inkommit vid utförandet av ett uppdrag. Anmälningsskyldigheten gäller i första hand den person som har fått kännedom om brottsmisstanken. Det är viktigt att polisen får uppgifterna från den person som har mest förstahandsuppgifter om det som har hänt. Därför får inte anmälan delegeras till någon annan bara på grund av administrativ ställning eller arbetsuppgift. Ju fler uppgifter om misstanken som måste överföras eller behandlas innan anmälan görs, desto större är risken att anmälan fördröjs och att uppgifterna förvrängs eller försvinner. Förutom polisanmälan måste även en barnskyddsanmälan göras (båda måste göras).

Exempel på sexualbrott	Brott mot liv och hälsa som medför anmälningsskyldighet
sexuellt utnyttjande	misshandel (strängaste straff två år i fängelse)
sexuellt utnyttjande av barn	grov misshandel (strängaste straff tio år i fängelse)
grovt sexuellt utnyttjande av barn	utsättande (strängaste straff två år i fängelse)
sexuellt antastande	
tvingande till sexuell handling	
köp av sexuella tjänster av ung person	
lockande av barn i sexuella syften	
våldtäkt och grov våldtäkt	

Observera! När det gäller sexuellt utnyttjande och grovt sexuellt utnyttjande av barn anses en situation som inte kränker barnets självbestämmanderätt och där det inte är stor skillnad i parternas ålder samt psykiska och fysiska mognad inte vara ett brott, även om den ena eller båda parterna skulle vara under 16 år.

Skyldigheten att anmäla misstanke om sexualbrott gäller alltså inte när det är fråga om en jämställd och frivillig sexuell relation mellan unga. Om det har förekommit påtryckningar eller övertalning om sexuella handlingar eller om den ena parten har utnyttjats i berusat tillstånd, kan ändå kriterierna för ett brott uppfyllas och då ska en anmälan göras.

⁴⁴ Barnskyddslagen, 25 § 3 mom.

⁴⁵ Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 18 § 3 mom. Läs mer i del II Lagar och andra författningar i kapitlet Den som ordnar eller producerar socialvårds tystnadsplikt och utlämnande av uppgifter.

Vad hör inte till anmälningsskyldigheten?

Lindrig misshandel och vållande av personskada hör inte till anmälningsskyldigheten. Lindrig misshandel är ett brott, men skyldigheten att göra en polisanmälan gäller inte. Strafflagen definierar lindrig misshandel så här: ”Den som begår fysiskt våld mot någon eller som utan att begå sådant våld skadar någons hälsa, tillfogar honom smärta eller försätter honom i medvetlöshet eller något annat motsvarande tillstånd, ska för misshandel dömas till böter eller fängelse i högst två år.” Brottets allvarighet bedöms dock alltid som en helhet.

Även aga (t.ex. att lugga, knuffa eller knäppa till barnet) ses som misshandel, men har som sådana betraktats som lindrig misshandel⁴⁶. Hur ofta gärningen upprepas och om den orsakar skador och hurdana skador den orsakar inverkar dock på hur allvarlig gärningen är. Dessutom ska det observeras att det inte är ovanligt att allvarligare gärningar kan dölja sig bakom något som verkar lindrigt när de undersöks närmare.⁴⁷ Det går inte att anta att anmälningsskyldiga känner till vilka gärningar som uppfyller kännetecknen för varje brott. Rekommendationen är därför att alltid konsultera polisen.

Omskärrelse av flickor

Om det misstänks att omskärrelse av en flicka planeras eller redan har genomförts i Finland, ska en anmälan göras till polisen och barnskyddet. Om omskärrelsen har genomförts innan ankomsten till landet, omfattar Finlands strafflag inte nödvändigtvis situationer där en utländsk medborgare har gjort sig skyldig till misshandel av en annan utländsk medborgare utomlands. I oklara situationer kan polisen och barnskyddet konsulteras för att ta reda på om anmälningsskyldigheten gäller.

Alla personer har rätt att göra en barnskyddsanmälan.

LÄS MER

om omskärrelse av flickor i Handbok för barnskyddet (på finska)

<http://www.thl.fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvaksikaytto/tyttojen-ymparileikkaus>

⁴⁶ T.ex. HD 1993:151.

⁴⁷ Ellonen & Rantaeskola 2016, s. 27.

När finns det ”anledning att misstänka”?

Det finns anledning att misstänka brott när

- en person som noga överväger saker misstänker något utifrån sina egna observationer eller
- ett offer berättar om något som tyder på att ett brott har begåtts eller
- fysiska spår eller skador tyder på brott.

Man ska vara kritisk till rykten, hörsägnar och långt dragna tolkningar, men uppgifter om till exempel barnets föräldrar kan dock komma från anmälningar som görs av andra personer. Anmälaren behöver dock inte ha säkra bevis på att ett brott har skett eller vem som är gärningsmannen. Inte ens sannolika skäl för misstanke behövs. Om anmälaren är osäker på om skälen är tillräckliga är det bra att konsultera polisen utan att nämna namnen på dem det gäller. Kontakten med polisen dokumenteras, liksom de faktorer som har lett till att misstanke har väckts och eventuella samtal med barnet. När en begäran om utredning görs ska misstanken motiveras, vilket innebär att tydliga skäl till anmälan ska uppges.

Hur görs anmälan?

När det är oklart om tröskeln för att göra en anmälan överskrids, rekommenderas kontakt med polisen. Möjligheten att fråga polisen utan att uppge barnets namn sänker anmälningströskeln, vilket snabbar upp informationsförmedlingen och förebygger att felaktiga anmälningar görs.

Utifrån polisanmälan överväger polisen om en förundersökning ska göras. En förundersökning ska göras när det på grund av anmälan eller annars finns skäl att misstänka att ett brott har begåtts. Om det utifrån någon av de uppgifter som finns att tillgå om det som har hänt inte finns skäl att misstänka brott, får en förundersökning inte göras.

Om barnet misstänks ha utsatts för ett brott alldeles nyligen, är det första skedet brådskande. Anmälan ska göras omedelbart så att polisen kan inleda en utredning. Eventuella fysiska spår försvinner snabbt, därför får utredningen inte fördröjas och den somatiska undersökningen av barnet ska göras brådskande. Det är också bra om polisen kan samla in eventuellt bevismaterial från platsen där brottet har begåtts, om platsen är känd.

Om det är fråga om något som har hänt långt tidigare eller en situation där barnet inte är i omedelbar fara, är det inte lika brådskande men det finns inget skäl att dra ut på sådana situationer heller. Om ett barn till exempel berättar om något som har hänt flera månader tidigare och som inte har omfattat fysisk kontakt, eller om ångestskapade meddelanden via sociala medier, finns det inget behov av en somatisk undersökning av barnet, åtminstone inte en brådskande sådan. Om en misstanke grundar sig på observationer av ett barns beteende, ska observationerna antecknas noggrant och polisanmälan görs så fort som möjligt.

I akuta situationer görs anmälan per telefon till det allmänna nödnumret eller på det sätt som särskilt överenskommit lokalt. Jourhavande på nödcentralen förmedlar informationen till polisen och ber polisen ringa. Tiden är av stor betydelse när det gäller att lösa brott. Ju snabbare en förundersökning kan inledas, desto bättre möjligheter har polisen att utreda misstanken.

När anmälan görs per telefon ska de uppgifter som finns på anmälningsblanketten kunna uppges. I andra fall kan polisanmälan göras skriftligt, till exempel genom att använda blanketten i Handbok för barnskyddet⁴⁸.

48 https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lomakkeet#Lapsiin_kohdistuneiden_seksuaalirikosepäilyjen_ilmoituslomake

Polisen har rätt att få uppgifter som är väsentliga för att utreda ett brott. Syftet med att reglera anmälningsskyldigheten har varit att snabbt och effektivt kunna inleda utredningen. Därför ska de uppgifter som uppges i samband med anmälan vara så omfattande som möjligt. I utredningsskedet har rättspsykiatriska enheter för barn omfattande rätt att få uppgifter⁴⁹.

Vad får vårdnadshavaren veta?

Undersökningsledaren är med och avgör vad vårdnadshavaren ska få veta. Det finns en risk för att barnet utsätts för fara om brottsmisstanken avslöjas. En brottsmisstänkt kan pressa eller hota barnet eller förstöra eventuellt bevismaterial.

Om den misstänkte inte hör till familjen, kan barnets vårdnadshavare i allmänhet få veta om misstankarna och om den anställdes skyldighet att anmäla dem till polisen och barnskyddet. För ett barn som misstänks ha utsatts för brott är trygghet från föräldrarna oerhört viktig. Därför är det viktigt att se till att föräldrarna får stöd och hjälp för att klara av en chockerande situation.

LÄS MER

om vad vårdnadshavare får veta i del I i kapitel
4 När du misstänker att ett barn misshandlas och försummas.

Dokumentering av anmälan

Uppgiften om att en polisanmälan har gjorts om misstanken skrivs in i barnets dokument. Inom hälso- och sjukvården görs en anteckning i barnets patientjournal och barnskyddet gör en anteckning i barnets klientrapport. I skolan görs en anteckning antingen i registret för den individuellt inriktade elevhälsan eller i ett register som upprätthålls av en viss yrkesutbildad person inom elevhälsan (hälsovårdare, skolpsykolog, skolkurator), beroende på vem som har gjort anmälan och hur den har behandlats.

Arbetet med barnet och uppgifter om det skrivs in i barnets dokument som vanligt och enligt den grundläggande uppgiften. Den egentliga anmälan om misstanke om brott mot barn sparas i polisens register; den sparas inte som sådan till exempel i patient- eller barnskyddets klientregister. En kopia av anmälan kan förvaras i enhetens administrativa register.

SE

Video i webbutbildningen Suojele lasta (Skydda barnet) om hur en polisanmälan görs, där polisen berättar om förundersökningen vid misstanke om att ett barn har utsatts för ett brott.

www.thl.fi/suojelasta

⁴⁹ Se ”Utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn”.

SKYLDIGHET ATT ANMÄLA FÖRELIGGANDE BROTT⁵⁰

Det finns ingen allmän skyldighet att anmäla ett redan begånget brott eller misstanke om det till polisen eller någon annan myndighet. Däremot är det straffbart att inte anmäla vissa grova brott som är föreliggande. Skyldigheten gäller personer som vet om att ett av de brott som räknas upp i bestämmelsen föreligger och inte i tid anmäler det till myndigheterna eller till den som hotas av fara. Den som försummar skyldigheten ska dömas till straff. Skyldigheten gäller inte personer som skulle tvingas ange sin make eller maka, ett syskon, en släkting i upp- eller nedstigande led eller en person i samma hushåll eller som är närstående på grund av en annan motsvarande personlig relation.

Skyldigheten gäller alltså ett grovt brott som fortfarande planeras, och om det faktiskt genomförs är det straffbart att inte ha anmält det. Brottet behöver inte ha framskridit till handling. Anmälan görs till myndigheterna (t.ex. polisen) eller den som hotas av fara.⁵¹

Bestämmelsen gäller bland annat grovt sexuellt utnyttjande av barn⁵², grov misshandel och människohandel. Även **omskärelse av flickor** räknas som grov misshandel.

PRÄSTER OCH BIKTHEMLIGHETEN

Det är inte tillåtet att ange något som har anförtrotts en präst under privat bikt eller själavård, och det är inte heller tillåtet att avslöja vem som har anförtrott sig åt prästen⁵³. Kyrkolagen som reglerar detta gäller den evangelisk-lutherska kyrkan.

Bikten är ovillkorligen konfidentiell, och inte ens barnskyddslagen står över den. Däremot åsidosätter skyldigheten att anmäla föreliggande brott⁵⁴ bikt hemligheten. Samma sak gäller präster i ortodoxa kyrkan⁵⁵ och religionssamfund enligt religionsfrihetslagen⁵⁶.

Biskopsmötet har gett ut en anvisning⁵⁷ som tar upp barnskyddsåtgärder. Barnets bästa och behov av barnskydd tas alltid i beaktande. Utgångspunkten i kyrkolagen är att ärendet ska utredas och skötas, men metoderna varierar beroende på situation. Det gäller också när saker omfattas av tystnadsplikten.

Prästen ska uppmana den som biktat sig att själv agera, om till exempel utnyttjande av barn framkommer under bikt eller i själavård. Samtidigt kan prästen med väldigt konkreta råd hjälpa den som biktat sig att agera rätt. Sådant ingripande kan krävas även i andra situationer än när ett grovt brott föreligger, och då prästen förpliktas av särskild anmälningsskyldighet. Ärendet bedöms alltid utifrån barnets bästa och barnskyddet.

50 Strafflagen 15 kap. 10 §.

51 Förebyggande och förhindrande av familje- och barnmord och informationsutbyte mellan myndigheter, s. 14–15.

52 Upprättande och hantering av journalhandlingar, s. 93–94: *Inom hälso- och sjukvården påträffas sådana situationer som avses i bestämmelsen till exempel när grovt sexuellt utnyttjande av barn eller våldtäkt undersöks eller behandlas eller när en äldre person upprepade gånger söker vård på grund av allvarlig misshandel som utförts av ett vuxet barn. Det är vanligt för dessa brott att förövaren upprepar gärningen.*

53 Kyrkolagen 1054/1993, 5 kap. 2 §

54 Strafflagen, 15 kap. 10 §.

55 Lagen om ortodoxa kyrkan (985/2006), 11 kap. 110 §

56 Religionsfrihetslagen (453/2003) 2 kap; Saastamoinen 2016, s. 137–138.

57 Biskopsmötets redogörelse över samordningen av bikt hemligheten och barnskyddet På adressen: <http://evl.fi/EVLUutiset.nsf/Documents/C9134643717266AAC225783200441C4B?OpenDocument&lang=FI>.

BARNSKYDDSMYNDIGHETENS SKYLDIGHET ATT MEDDELA EN ANNAN KOMMUN⁵⁸

Barnskyddsmyndigheten är anmälningsskyldig i situationer där ett barn som är klient inom barnskyddet flyttar till en annan kommun. På så sätt får den nya hemkommunen information om barnet i tillräckligt god tid. Om utredningen av behovet av barnskydd till exempel är oavslutad, kan den slutföras i den nya hemkommunen. Anmälan kan göras trots sekretessbestämmelserna.

Med flytt avses främst att barnet byter hemkommun eller boningskommun. Det är viktigt att uppgifter som är viktiga för att ordna barnskyddet förmedlas till organet i den nya kommunen. Genom att göra så går det att säkerställa att barnskyddsarbetet fortsätter i den nya hemkommunen och att det vid behov går att ingripa tillräckligt tidigt i familjens och barnets situation.

Den andra kommunen får handlingar som är nödvändiga för att utreda behovet av barnskydd eller för att ordna barnskydd. Vid behov kan den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter eller en annan anställd inom barnskyddet i den nya boningskommunen be den tidigare hemkommunen om uppgifterna.⁵⁹

Om barnet placeras utanför sin hemkommun, ska kommunen där barnet placeras meddela det organ som ansvarar för socialvården i den kommunen om barnets placering och om när den avslutas. Då tryggas tjänster och stödåtgärder för det placerade barnet och att platsen för vård utom hemmet kontrolleras. Placeringskommunen ska föra register över de barn som är placerade inom kommunens område. Skyldigheten gäller förutom barn som blivit placerade även barn som placerats som en stödåtgärd inom öppenvården.

Om barnet eller familjen har varit klienter inom den allmänna socialservicen och flyttar till en annan ort, finns det ingen direkt skyldighet att anmäla det till den nya boningsorten. Med klientens samtycke⁶⁰ kan socialvården kontakta den nya orten. Om klienten inte vill det, ska det bedömas om förutsättningarna för att ta kontakt med socialvården eller göra en barnskyddsanmälan uppfylls.

58 Barnskyddslagen, 25 d § 1 mom. och 78 §.

59 Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, 20 §. Mer information finns i Handbok för barnskyddet på sidan om Anmälningsskyldighet till en annan kommun (på finska): <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojeluilmotus-ja-lastensuojeluasian-vireilletulo/ilmoitusvelvollisuus-toiselle-kunnalle>

60 Se kapitel 5.4 om klientens samtycke

BARNSKYDDETS MULTIPROFESSIONELLA EXPERTGRUPP⁶¹

Kommunen eller flera kommuner tillsammans ska tillsätta en expertgrupp, som består av representanter för social- och hälsovården, experter i fråga om barns uppväxt och utveckling och andra experter som behövs i barnskyddsarbetet. Beslutet om att gruppens expertis ska utnyttjas fattas av en anställd inom barnskyddet, vanligtvis av den socialarbetare som ansvarar för barnets ärende eller en tjänsteinnehavare som är berättigad att fatta beslut.

Expertgruppen har inte uttryckligen rätt att få sekretessbelagda uppgifter som bakgrundsmaterial till sina konsultationer och utlåtanden; gruppen kan ge ett konsultationsutlåtande anonymt utan att känna till klientens namn.

I vissa fall kan expertgruppen dock behöva uppgifter om en familj och ett barn utan anonymisering. Då kan en anställd inom barnskyddet lämna ut nödvändiga uppgifter⁶² till expertgruppen.⁶³ Det är ändamålsenligt att meddela en familj som är klienter inom barnskyddet att deras ärende behandlas av expertgruppen.⁶⁴ Expertgruppens ställningstaganden och utlåtanden ska registreras i barnets handlingar, om de inverkar på barnets eller familjens ställning eller beslut⁶⁵.

Barnskyddslagen innehåller inga separata bestämmelser om barnets eller vårdnadshavarens närvaro vid expertgruppens möten.

Utgångspunkten vid de diskussioner som hålls i barnskyddsärenden⁶⁶ är att den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter bedömer vilka som närvarar vid diskussionerna. Samarbetet och öppenheten främjas av att de sakägande själva deltar i diskussionerna.

MER INFORMATION

I Handbok för barnskyddet:

www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-asiantuntija-apu-ja-asiantuntijaryhma.

SKYLDIGHET ATT GE UTLÅTANDEN PÅ BEGÄRAN AV DEN SOCIALARBETARE SOM ANSVARAR FÖR BARNETS ANGELÄGENHETER FÖR BEREDNING AV OMHÄNDERTAGANDE⁶⁷

Vissa instanser är skyldiga att ge ett utlåtande om det behövs för beredningen av omhändertagande, när beslut fattas om omhändertagande eller vård utom hemmet ordnas. Skyldigheten att ge ett utlåtande grundar sig på en begäran från den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter. I begäran ska det preciseras vilka uppgifter som begärs ut.

De beröra instanserna är följande:

- statliga och kommunala myndigheter och andra offentligrättsliga samfund
- Folkpensionsanstalten, Pensionsskyddscentralen, pensionsstiftelser och andra pensionsanstalter
- försäkringsanstalter
- utbildningsanordnare
- producenter av socialservice
- sammanslutningar och verksamhetsenheter som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet samt
- yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården.

61 Barnskyddslagen, 14 § 1 mom.

62 Uppgifter som den anställda anser att gruppen behöver för att behandla ärendet.

63 Rätty 2012.

64 Riksdagens justitieombudsmans avgörande 11.6.2013, 4072/4/11 och 785/4/12: www.eduskunta.fi/triphome/bin/ear3000.sh?kanta=ereopaa&PALUUHAKU=%2Fthwfakta%2Feotied%2Feoatrk%2Feoar.htm&HAKUSANA=4072%2F4%2F11+%&HALLINTOALA=&TOIMENPIDE=&RATKAISIJA=&VIREILLETULOVUOSI=&TUNNISTE=

65 Riksdagens justitieombudsmans avgörande 11.6.2013, 4072/4/11 och 785/4/12.

66 Barnskyddslagen, 31 §.

67 Barnskyddslagen, 41 § 2 mom.

Ett utlåtande kan begäras när

- omhändertagande av ett barn förbereds
- beslut fattas om omhändertagande av ett barn
- beslut fattas om avslutande av omhändertagande och
- vid byte av plats för vård utom hemmet eller vid bedömning av om en plats för vård utom hemmet motsvarar barnets bästa, samt i andra situationer som har att göra med verkställande av vård utom hemmet.

I samband med begäran om utlåtande kan barnskyddsmyndigheten ge den som skrivit utlåtandet sekretessbelagd information i den mån det är nödvändigt för att utföra uppgiften⁶⁸.

RÄTT ATT POLISANMÄLA ALLVARLIGT HOT OM VÅLD

Vissa myndigheter och andra instanser har rätt att på eget initiativ ge polisen nödvändiga uppgifter som behövs för att

- bedöma ett hot mot liv eller hälsa eller
- för att förhindra en gärning som hotar liv eller hälsa.

Uppgifterna kan lämnas ut trots tystnadsplikten i den mån det är nödvändigt. Uppgifterna kan lämnas ut i den mån det är nödvändigt för att polisen ska kunna göra en bedömning av hotet om våld eller förhindra en våldsam gärning eller att en sådan fortgår. Förutsättningen är att personerna när de sköter sina uppgifter har fått information om sådana omständigheter som gör att de har *anledning att misstänka* att någon kommer att falla offer för våld. Anmälningrätten gäller hot om våld både mot barn och vuxna. Syftet med anmälningrätten är att förebygga familje- och barnmord så att polisen får reda på hot i tid och därmed kan försöka förebygga dem⁶⁹. Följande tabell innehåller de personer som har anmälningrätt.

TABELL 2. Personer som har anmälningrätt

PERSON	BESTÄMMELSE
Den som ordnar eller lämnar privat eller offentlig socialvård Omfattar även småbarnspedagogiken*	Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården 812/2000, 18 § 3 mom.
<ul style="list-style-type: none"> • Yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården, • någon annan som arbetar vid en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård och • personer som utför uppdrag för en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård. 	Lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992), 13 § 4 mom.
Personer vars arbete omfattar uppgifter som avses i lagen om grundläggande utbildning <ul style="list-style-type: none"> • rektor • lärare • övrig personal. • gäller även morgon- och eftermiddagsverksamhet samt förskoleundervisning 	Lagen om grundläggande utbildning (628/1998), 40 § 5 mom.
<ul style="list-style-type: none"> • Rektorn • lärarna • övrig personal vid de läroanstalter som ordnar grundläggande konstundervisning.	Lagen om grundläggande konstundervisning (633/1998), 9 a §

68 Offentlighetslagen, 26 § 3 mom.; mer information i kapitlet Grunderna för utlämnande av sekretessbelagda handlingar till andra myndigheter

69 RP 333/2014 rd

PERSON	BESTÄMMELSE
<p>Personer vars arbete omfattar uppgifter som avses i lagen om elev- och studerandevård:</p> <ul style="list-style-type: none"> • psykolog • kurator • hälsovårdare • läkare. 	Lagen om elev- och studerandevård (1287/2013), 23 § 4 mom.
<p>Personer vars arbete omfattar uppgifter som avses i lagen om fritt bildningsarbete, det vill säga personal som arbetar vid medborgarinstitut, folkhögskolor, sommaruniversitet, idrottsutbildningscenter och studiecentraler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rektor • lärare och • övrig personal. 	Lagen om fritt bildningsarbete (632/1998), 21 a § 3 mom.
<p>Personer vars arbete omfattar uppgifter som avses i lagen om grundläggande yrkesutbildning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rektor • lärare och • övrig personal. 	Lagen om yrkesutbildning (531/2017, 109 § 5 mom.; upphäver från och med den 1 januari 2018 lagen om grundläggande yrkesutbildning och lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning, där bestämmelserna i fråga finns i 43 § 5 mom. och 16 § 5 punkten)
<p>Personer vars arbete omfattar uppgifter som avses i gymnasielagen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rektor • lärare • övrig personal. 	Gymnasielagen (629/1998), 32 § 3 mom.
<p>Personer vars arbete omfattar uppgifter som avses i universitetslagen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • professor • undervisningspersonal • forskningspersonal • personal som sköter andra uppgifter som avses i lagen. 	Universitetslagen (558/2009), 90 a § 2 mom.
<p>Personer vars arbete omfattar uppgifter som avses i yrkeshögskolelagen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rektor • överlärare • lektor och • personer som hör till övrig undervisnings- och forskningspersonal. 	Yrkeshögskolelagen (932/2014), 65 § 4 mom.
<p>Personer vars arbete omfattar uppgifter som avses i ungdomslagen:</p>	Ungdomslagen (1285/2016), 11 §
<ul style="list-style-type: none"> • Personer som är anställda inom räddningsväsendet och deltar i räddningsverksamhet: <ul style="list-style-type: none"> ◆ räddningsmyndighetens personal ◆ räddningsverkets personal ◆ personer som tillhör frivillig brandkår, anstaltsbrandkår, fabriksbrandkår, militärbrandkår (avtalsbrandkärer) eller en annan sammanslutning inom räddningsbranschen • medlemmar och experter i en undersökningskommission (räddningslagen 107 §) 	Räddningslagen (379/2011), 86 § 2 mom.
Personer anställda hos Nödcentralsverket	Lagen om nödcentralsverksamhet (692/2010), 20 § 5 mom.

* Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården tillämpas även på småbarnspedagogiken, även om den inte längre hör till socialvården. Jfr lagen om småbarnspedagogik, 13 a § 1 mom.

DEN SOM ORDNAR ELLER PRODUCERAR SOCIALVÅRDS TYSTNADSPLIKT OCH UTLÄMNANDE AV UPPGIFTER⁷⁰

I enlighet med principerna i offentlighetslagen omfattar sekretess inom socialvården även

- handlingssekretess
- tystnadsplikt och
- förbud mot utnyttjande.

Socialvårdshandlingar som innehåller uppgifter om socialvårdsklienter eller andra enskilda ska hållas hemliga. En handling eller en kopia eller utskrift av en handling får inte överlåtas eller lämnas ut till utomstående för påseende eller för att användas. Redan uppgiften om att en person är klient inom socialvården (t.ex. barnskyddet) är sekretessbelagd, och kan inte avslöjas för utomstående. Med utomstående avses en person som inte har lagstadgad rätt att få uppgifter.

Tystnadsplikten gäller

- den som ordnar socialvård
- den som lämnar socialvård
- den som är anställd av den som ordnar och producerar socialvård
- den som innehar ett förtroendeuppdrag inom socialvården
- en praktikant eller någon annan som verkar på uppdrag av någon som ordnar eller producerar socialvård eller för den sistnämndes räkning
- den som med stöd av lag eller ett tillstånd som utfärdats med stöd av lag har fått kännedom om en sekretessbelagd uppgift, om inte något annat följer av lagen eller tillståndet.
- Inom småbarnspedagogiken tillämpas fortfarande lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, även om den inte längre är en socialvårdstjänst⁷¹.

Personer med tystnadsplikt får inte röja en handlings sekretessbelagda innehåll eller en uppgift som vore sekretessbelagd om den ingick i en handling. Tystnadsplikten gäller även andra uppgifter som de får kännedom om i samband med uppdrag inom socialvården och för vilken tystnadsplikt föreskrivs genom lag (t.ex. uppgifter från klientsamtal).

En uppgift för vilken tystnadsplikt gäller får inte heller röjas efter det att verksamheten hos den som ordnar eller producerar socialvård har upphört eller det uppdrag som utförts för dennes räkning har avslutats. En person får inte använda sekretessbelagd information för att skaffa sig själv eller någon annan fördel eller för att skada någon annan.

⁷⁰ Socialvårdens klientlag, 14–15 §

⁷¹ Lagen om småbarnspedagogik, 13 a §

Socialvårdsklienters samtycke till och information om att uppgifter samlas in⁷²

Utgångspunkten är att barnet och/eller vårdnadshavaren (eller en annan laglig företrädare) själv tillhandahåller de uppgifter som behövs för att ordna och lämna socialvård. Personen ska ombes lämna in de utredningar som behövs, om det inte sker på eget initiativ.

Barnet och/eller vårdnadshavaren (eller en annan laglig företrädare) kan ge sitt samtycke⁷³ till att myndigheten samlar in uppgifter. Socialmyndigheten kan även samla in uppgifter utan barnets eller vårdnadshavarens samtycke eller mot deras vilja i de situationer klientlagen, offentlighetslagen och barnskyddslagen tillåter.

Klienten⁷⁴ ska dock upplysas om vilka uppgiftskällor som kan användas för att inhämta uppgifter om honom eller henne och vilka uppgifter som kan inhämtas oberoende av hans eller hennes samtycke. Om uppgifterna inhämtas utifrån, ska klienten få tillfälle att bekanta sig med dem och också att lämna in utredningar som han eller hon själv tycker är nödvändiga. Barnet och/eller vårdnadshavaren ska få veta varför uppgifterna behövs, vad de används till och vart de lämnas ut samt i vilket register de införs. Klienten ska också informeras om hur rättigheterna enligt personuppgiftslagen kan nyttjas.

Skyldighet att lämna sekretessbelagda uppgifter till socialvårdsmyndigheten⁷⁵

Vissa instanser är skyldiga att på begäran av en socialvårdsmyndighet lämna sådana uppgifter som de förfogar över och som i väsentlig grad inverkar på en klientrelation inom socialvården. Uppgifterna ska vara nödvändiga till exempel för att utreda ett barns behov av socialvård eller för att ordna socialvård. Uppgifter som inte direkt hör ihop med det barnskyddsärendet som behandlas kan behövas för att utreda behovet av barnskydd. Inom hälso- och sjukvården kan till exempel utlåtanden ha gjorts om föräldrarnas arbetsförmåga och psykiska hälsa, och sådana uppgifter kan inverka på barnets behov av barnskydd och måste lämnas ut⁷⁶.

Skyldigheten att lämna uppgifter till en socialvårdsmyndighet gäller

- statliga och kommunala myndigheter och andra offentligrättsliga samfund
- Folkpensionsanstalten, Pensionsskyddscentralen, pensionsstiftelser och andra pensionsanstalter
- försäkringsanstalter
- utbildningsanordnare
- producenter av socialservice och
- sammanslutningar och verksamhetsenheter som bedriver hälso- och sjukvårdsverksamhet samt yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården.

Uppgifterna ska lämnas ut avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna. Denna bestämmelse möjliggör inte att uppgifter lämnas ut på eget initiativ. Socialmyndigheten ska specificera och motivera sin begäran om att få dessa sekretessbelagda uppgifter.

Enligt principerna för god förvaltningssed är det viktigt att klienten själv lämnar uppgifterna eller ger sitt **samtycke** till att de inhämtas. Det är också motiverat att begära ett samtycke för att socialmyndigheten i den mån det behövs ska tvingas motivera sin begäran om uppgifter, vilket gör att

⁷² Socialvårdens klientlag, 11 § 3 mom., 12–13 §

⁷³ Se kapitel 5.4 om klientens samtycke

⁷⁴ Till barnet och/eller vårdnadshavaren. Mer om ämnet i kapitel 8.4 (Samtycke till utlämnande av uppgifter).

⁷⁵ Socialvårdens klientlag, 20 §

⁷⁶ Rätty 2015, s. 381.

myndigheten oundvikligen tvingas lämna ut sekretessbelagd information till den som begäran gäller. Om förutsättningarna uppfylls är det dock inte nödvändigt med samtycke.

Klienten måste informeras om begäran om uppgifter, och det måste göras en anteckning om det i klientdokumenten⁷⁷. När socialvårdsmyndigheten begär uppgifter kan den även lämna ut sekretessbelagda uppgifter om klientrelationen om det krävs för att uppfylla skyldigheten att lämna uppgifter.⁷⁸

Den socialmyndighet som begär ut uppgifter bedömer om uppgifterna är nödvändiga och om förutsättningarna uppfylls. Om den som begäran om uppgifter gäller vägrar lämna ut uppgifter enligt begäran, ska ett beslut om vägran att lämna uppgifter fattas⁷⁹. Brott mot skyldigheten att lämna uppgifter är straffbart, och ska utredas av polisen.⁸⁰

Socialvårdsmyndighetens rätt och skyldighet att lämna ut uppgifter⁸¹

När uppgifter om en klient lämnas ut till utomstående är det primära förfarandet att begära **samtycke** av barnet och/eller vårdnadshavaren (eller annan laglig företrädare).

I vissa situationer är det nödvändigt att lämna ut uppgifter trots sekretessbestämmelserna, även om samtycke saknas eller klienten har förbjudit att uppgifterna lämnas ut. I regel bör dock samtycke eftersträvas, om det är möjligt och klienten är kapabel att ge det.

I vissa situationer kan dock syftet med en åtgärd äventyras om samtycke begärs, och då är samtycke inte en förutsättning för att uppgifterna ska lämnas ut.

SOCIALA MYNDIGHETER HAR RÄTT ATT LÄMNA UT UPPGIFTER FÖR ATT

- utreda, ordna eller genomföra ett barns vård och omsorg ELLER
- utreda, ordna eller genomföra ett barns behov av utbildning ELLER
- trygga förutsättningarna för ett barns försörjning.

YTTERLIGARE FÖRUTSÄTTNINGAR

1. Barnet är i uppenbart behov av vård eller omsorg på grund av att hans eller hennes hälsa, utveckling eller säkerhet äventyras OCH
 - a. det inte annars går att utreda behovet av vård eller omsorg eller
 - b. det inte annars går att vidta vård- eller omsorgsåtgärder ELLER
2. uppgifterna behövs på grund av barnets intresse, och barnets och/eller hans eller hennes lagliga företrädarens samtycke har inte kunnat fås på annat sätt eller barnet har förbjudit att uppgifterna lämnas ut ELLER
3. uppgifterna behövs för att trygga klientens oundgängliga intressen och rättigheter och klienten själv saknar förutsättningar att bedöma sakens betydelse.

77 Socialvårdens klientlag, 28 §

78 Offentlighetslagen, 26 § 2 mom.

79 Offentlighetslagen, 14 §

80 Socialvårdens klientlag, 29 § 2 mom. och offentlighetslagen, 26 § 2 mom.

81 Socialvårdens klientlag, 11 § 3 mom., 16–17 §, 27 § 3 mom.

.....

Exempel på situationer där det kan vara nödvändigt att lämna ut uppgifter

- till myndigheter inom hälso- och sjukvården för att utreda barnets behov av hälsovård
 - till barnets närstående, när barnets behov av omsorg ska utredas
 - till undervisningsmyndigheterna för att ordna utbildning
 - till polisen, när handräckning behövs för att ordna barnets vård eller omsorg
-

Riksdagens justitieombudsmans avgörande 2135/2004, 5.5.2004

Barnet hade varit placerat på en barnskyddsanstalt. Socialarbetaren kallade de aktörer som hade vårdat och rehabiliterat barnet till ett rehabiliteringssamtal. Socialarbetaren bjöd in barnets tidigare familjedagvårdare, men hörde hennes åsikter per telefon, eftersom hon hade väsentlig information om barnets behov av vård och om hur krävande vården var. Enligt klagomålet bröt socialarbetaren mot sin tystnadsplikt genom att avslöja uppgifter om barnets vistelseort för familjedagvårdaren. Enligt justitieombudsmannen var det inte ett brott mot tystnadsplikten, eftersom behovet av att ordna barnets vård utreddes (jfr 17 § 4 mom. i socialvårdens klientlag). I enlighet med klientlagen borde dock vårdnadshavarnas samtycke ha begärts först.

Om de förutsättningar som nämns ovan uppfylls, kan den som ordnar och lämnar socialvård lämna ut information till följande instanser:

1. **andra myndigheter eller aktörer som utför en offentlig uppgift på uppdrag av en annan myndighet:**
 - I den här punkten avses
 - ◆ en annan myndighet inom socialvården (t.ex. en annan socialvårdsenhet inom den egna kommunen eller en annan kommuns socialvårdsmyndighet)
 - ◆ personer eller sammanslutningar som på uppdrag av en annan socialvårdsmyndighet utför socialvårdsuppgifter (privata eller offentliga tjänsteproducenter, som socialvårdsmyndigheten i en *annan* kommun köper socialvårdstjänster av),⁸²
 - ◆ andra myndigheter (t.ex. skol-, hälso- och sjukvårds- eller polismyndigheter). Dessa instanser har tystnadsplikt när det gäller de uppgifter de har fått.
2. **privata aktörer inom social- och hälsovården (när tjänsten inte bygger på ett uppdrag, en betalningsförbindelse eller annan medverkan av en myndighet):**
 - Uppgifter får endast lämnas ut i den utsträckning som är nödvändig för genomförande av omedelbar vård av eller omsorg om klienten eller av någon annan orsak som kan jämföras med detta (t.ex. att det är nödvändigt med tanke på klientens liv eller hälsa).
 - Uppgifter kan lämnas ut i akuta situationer.
 - Dessa instanser har tystnadsplikt när det gäller de uppgifter de har fått.
3. **klientens lagliga företrädare, en annan enskild person eller sammanslutning:**
 - Här avses en person eller sammanslutning som det är nödvändigt att lämna ut uppgifter till för att utreda klientens behov av socialvård eller för att verkställa en socialvårdsåtgärd (t.ex. när det är nödvändigt att lämna ut uppgifter för att tillgodose barnets bästa).
 - Uppgifter lämnas enbart ut i den utsträckning som är nödvändig.
 - I synnerhet när uppgifter lämnas ut till privata aktörer ska socialvårdsmyndigheten betona vikten av att också de iakttar tystnadsplikt.

⁸² Uppgifter till kommunens *egna* uppdragspartner lämnas ut med stöd av 26 § 3 mom. i offentlighetslagen.

- Uppgifter kan lämnas ut till exempel till en disponent eller gårdskarlar när socialvårdsmyndigheten måste komma in i en persons bostad för att utreda behovet av socialvård. I viss utsträckning kan även uppgifter lämnas ut till grannar eller släktingar, när grunderna för en barnskyddsanmälan utreds.
 - Uppgifter behövs till exempel när det förhandlas om ett barn som är klient inom barnskyddet eller när barnets närstående nätverk kartläggs.
4. **en multiprofessionell expertgrupp i enlighet med barnskyddslagen:**
- Uppgifter kan i första hand lämnas ut till medlemmarna i expertgruppen med klientens samtycke men även utan samtycke, om de förutsättningar som nämns ovan uppfylls.

Riksdagens biträdande justitieombudsman 28-10-2010 Dnr 767/4/07⁸³:

När uppgifter ur klientplanen lämnas ut kan vissa av parterna få sådana sekretessbelagda uppgifter om klienten som har ett annat innehåll än de uppgifter som ges till övriga parter. Vilka sekretessbelagda uppgifter som lämnas ut och till vem beror alltid på barnskyddsarbetarens bedömning och på om de uppgifter som ska lämnas ut är nödvändiga - - - för att utreda behovet av barnskydd eller för att ordna barnskydd⁸⁴. - - - sekretessbelagda uppgifter kan enbart lämnas ut i den omfattning det är nödvändigt.

Riksdagens biträdande justitieombudsman 29-09-2011 Dnr 183/4/10⁸⁵:

En klient inom socialvården ska informeras om sin möjlighet att före eller under diskussionen om klientens ärende förbjuda att en utomstående person närvarar vid diskussionen. Klienten ska också vara informerad om att hans eller hennes samtycke i regel krävs för att sekretessbelagda uppgifter ska kunna lämnas ut och om vilka rättigheter myndigheterna har att lämna ut uppgifter i sådana situationer. Om myndigheten i en sådan här situation inte går med på klientens begäran och handlar mot klientens förbud, ska myndigheten ha skäl att lämna ut uppgifterna i enlighet med i 17 § i socialvårdens klientlag. Myndigheten ska dessutom se till att de anteckningar som avses i 28 § i socialvårdens klientlag görs i socialvårdsklientens handlingar.

83 I verket Rätty 2015, s. 283

84 Jfr 17 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

85 I verket Rätty 2015, s. 283

Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter i vissa andra situationer oberoende av klientens samtycke

Socialmyndigheten kan även i vissa andra situationer lämna ut sekretessbelagda uppgifter oberoende av om klienten eller dennes lagliga företrädare har gett sitt samtycke eller inte. Bestämmelsen gäller både socialvård som ordnas privat och socialvård som ordnas av myndigheter. Det är dock viktigt att även i dessa situationer be om samtycke till att uppgifterna lämnas ut.

1. Uppgifter kan lämnas ut till en domstol eller någon annan myndighet i en situation där socialvårdsmyndigheten har rätt eller skyldighet att anhängiggöra ärendet eller att delta i behandlingen eller verkställandet av ett anhängigt ärende genom att avge ett utlåtande eller en utredning eller på något annat motsvarande sätt.⁸⁶
 - På begäran eller på eget initiativ, om uppgiften är nödvändig på grund av
 - ◆ ett barns bästa eller
 - ◆ ett synnerligen viktigt allmänt eller enskilt intresse.
 - Exempel:
 - ◆ socialmyndigheten deltar i förundersökningen eller domstolsbehandlingen när ett barn misstänks för ett brott⁸⁷,
 - ◆ socialmyndigheten är med när ett läropliktigt barn ska relegeras från skolan⁸⁸,
 - ◆ ett utlåtande begärs från socialmyndigheten om huruvida det strider mot barnets bästa att förvägra ett barn ett pass eller när rekommendationer ges om ett omhändertaget barns pass⁸⁹,
 - ◆ uppgifter lämnas ut till polisen när handräckning behövs för att ordna barnets vård eller omsorg,
 - ◆ en åklagare hör socialmyndigheten i den kommun där ett barn bor eller vistas innan åtal väcks om egenmäktigt omhändertagande av barn⁹⁰ och
 - ◆ socialmyndigheten ansöker om besöksförbud.

2. Skyldighet att lämna ut uppgifter till polis, åklagare och domstol på begäran, om uppgifterna behövs för att utreda ett sådant brott⁹¹
 - som omfattas av anmälningsskyldighet om förberedelse till brott⁹² eller
 - om det strängaste straffet för brottet är fängelse i minst fyra år (t.ex. sexuellt utnyttjande av barn, grovt sexuellt utnyttjande av barn, grov misshandel).
 - ◆ Uppgifter får lämnas ut på eget initiativ när ett mindre brott misstänks, om socialvårdsmyndigheten bedömer att det är nödvändigt att lämna ut uppgifterna för
 - ◆ barnets bästa (t.ex. när barnskyddet har fått veta att en förälder upprepat ager barnet så att det räknas som lindrig misshandel)
 - ◆ ett synnerligen viktigt enskilt eller allmänt intresse.
 - ◆ I dessa situationer kan inte polis, åklagare eller domstol kräva att uppgifter lämnas ut.

86 Socialvårdens klientlag, 18 § 1 mom.

87 Barnskyddslagen, 24 § 2 mom.

88 Barnskyddslagen, 24 § 2 mom.

89 Passlagen, 5 § 5 mom. och 6 §

90 Strafflagen, 25 kap. 9 §

91 Socialvårdens klientlag, 18 § 2–3 mom.

92 Strafflagen 15 kap. 10 §; se avsnittet Skyldighet att anmäla föreliggande brott

Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning⁹³

En socialvårdsmyndighet har rätt att av andra myndigheter få den handräckning som den behöver för att sköta sina lagstadgade uppgifter. Den som ger handräckning ska trots skyldigheten att iaktta sekretess röja de uppgifter som skötseln av handräckningsuppdraget förutsätter för socialvårdsmyndigheten.

Dokumentering av insamling, mottagande eller utlämnande av uppgifter av den som ordnar eller lämnar socialvård

Det ska göras en anteckning i barnets handlingar om uppgifter erhålls någon annanstans ifrån eller lämnas ut. Det ska framgå av anteckningen vilka uppgifter som har lämnats ut, när, till vem och på vilka grunder. När socialvårdsmyndigheten (t.ex. socialarbetaren som ansvarar för barnets angelägenheter) begär en utredning eller ett utlåtande om ett barns situation, ska begäran göras skriftligt och det ska göras en anteckning om begäran i handlingarna. Begäran om uppgifter ska specificeras och motiveras. Enligt god förvaltningssed ska klienten även informeras om det.

Om ett expertutlåtande har gjorts upp på socialväsendets begäran, är det socialvårdsmyndighetens dokument när myndigheten innehar det. Om tillstånd eller samtycke till att klientuppgifter lämnas ut har begärts av parterna, ska det omedelbart göras en anteckning i klientdokumentet om samtycket. Om en klient muntligt ger ett ombud fullmakt att sköta klientens ärenden, ska socialarbetaren anteckna fullmakten i barnets handlingar.

SEKRETESSBELAGDA UPPGIFTER I JOURNALHANDLINGAR⁹⁴

Lagen om patientens ställning och rättigheter är en speciallag inom hälso- och sjukvården, och bestämmelserna i den tillämpas i första hand på behandling av patientuppgifter⁹⁵. Enligt offentlighetslagen omfattar **tystnadsplikten** även sådant som inte är infört i journalhandlingar.

Uppgifter i journalhandlingar är sekretessbelagda. De får inte lämnas ut till utomstående utan patientens skriftliga **samtycke**. Utomstående är andra än de som deltar i patientens vård eller tillhörande uppgifter.

Sekretess och tystnadsplikt gäller

- yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården,
- andra som arbetar vid en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård och
- personer som utför uppdrag för en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård.

För yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården gäller dessutom lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994), som innehåller bestämmelser om tystnadsplikt för yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården får inte utan lov röja en enskilds eller en familjs hemlighet som han eller hon har fått

⁹³ Socialvårdens klientlag, 22 §

⁹⁴ Lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992), 13 §

⁹⁵ Upprättande och hantering av journalhandlingar. Handbok för hälso- och sjukvården. SHM:s publikationer 2012:4, 15.

kännedom om på grund av sin ställning eller sitt uppdrag⁹⁶. Tystnadsplikten kvarstår också efter det att yrkesutövningen har upphört.

Journalhandlingar är handlingar eller tekniska dokument som används, uppgörs eller inkommer i samband med att en patient får vård eller vården ordnas och som innehåller uppgifter om patientens hälsotillstånd eller andra personliga uppgifter. Dessa är till exempel

- uppgifter om vård och undersökningar,
- remisser till röntgen och laboratorium och resultat från sådana,
- utlåtanden,
- datakommunikation och
- ljud-, bild- och videoupptagningar.

Överlåtelse av information om patienter

Sekretessbelagd information kan lämnas ut om patienten eller en laglig företrädare har gett sitt **samtycke** till det eller om utlämnandet uttryckligen föreskrivs i lag. Sekretessbelagda uppgifter får lämnas ut till exempel till socialmyndigheten i de situationer som räknas upp i socialvårdens klientlag⁹⁷. I vissa situationer har polisen rätt att få de uppgifter som behövs för att ett uppdrag ska gå att utföras och trots att handlingarna är sekretessbelagda, och dessa uppgifter ska lämnas ut⁹⁸. Även om uppgifter kan lämnas ut utan samtycke i sådana situationer, ska samtycke alltid *eftersträvas*.

När en klient- och vårdrelation inleds ska klienten bland annat få veta varifrån uppgifter om honom eller henne inhämtas och till vem och på vilka villkor uppgifterna lämnas ut.

Dokumentering av insamling, mottagande eller utlämnande av uppgifter

När patientuppgifter lämnas ut ska det göras en anteckning i journalhandlingen om det och om motiveringen till det⁹⁹. Av anteckningen ska framgå

- när och vilka uppgifter som har lämnats ut,
- vem uppgifterna har lämnats ut till,
- vem som har lämnat ut uppgifterna,
- huruvida utlämnandet har baserat sig på ett skriftligt, muntligt eller annars av sammanhanget framgående samtycke av patienten eller på lag
- vilken bestämmelse som berättigar eller förpliktar utlämnandet och
- uppgift om huruvida patienten har förbjudit att uppgifterna lämnas ut.¹⁰⁰

⁹⁶ Lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994), 17 §

⁹⁷ Lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, 20 §.

⁹⁸ Polislagen 4 kap. 2 § 1 mom.

⁹⁹ Patientlagen, 13 § 6 mom.

¹⁰⁰ Upprättande och hantering av journalhandlingar. Handbok för hälso- och sjukvården. SHM:s publikationer 2012:4, 81.

YRKESUTBILDADE PERSONER INOM HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN SOM VITTNEN I EN FÖRUNDERSÖKNING¹⁰¹

Bestämmelser om vittnande i en förundersökning finns i förundersökningslagen (805/2011). En läkare eller en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården¹⁰² är skyldig att vägra vittna när han eller hon inte heller skulle få vittna i en rättegång. Detsamma gäller en person som har varit anställd av eller assisterat en läkare eller en annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården¹⁰³.

Skyldigheten att vägra vittna gäller även om personen inte längre har samma ställning som när han eller hon fick kännedom om det som skulle bevisas (t.ex. övergått till andra uppgifter). En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården får inte vittna i en förundersökning

- och röja känsliga uppgifter om en person eller dennes familj eller
- någon av personens eller familjens hemligheter som han eller hon har fått kännedom om på grund av sin ställning eller sitt uppdrag.

En yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården är dock skyldig att vittna i en förundersökning, när personen till vars förmån tystnadsplikten har stadgats samtycker till det eller när det gäller ett brott för vilket det föreskrivna strängaste straffet är fängelse i minst sex år.

Undantag från vittnesförbudet är också möjliga om det är nödvändigt att ange uppgiften för att ordna försvar åt personen eller åt en person som är anställd av honom eller henne. Det här gäller situationer där ett straffyrkande eller något annat anspråk har riktats mot någondera av dem på grund av ett brott eller där de nyttjar de rättigheter de har som sakägande. Enbart de uppgifter som är nödvändiga för att ordna effektivt försvar får lämnas ut.

SAMARBETE I ORDNANDET AV SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSTJÄNSTER¹⁰⁴

När den kommunala primärvården eller en samkommun för ett sjukvårdsdistrikt ordnar i lagen om hälso- och sjukvård avsedda hälso- och sjukvårdstjänster och hälso- och välfärdsfrämjande verksamhet ska den samarbeta med socialvården och småbarnspedagogiken. Det ska vara ett sådant samarbete som förutsätts för att

- uppgifterna ska kunna fullgöras på behörigt sätt och
- så som patientens behov av vård och social- och hälsovårdstjänster kräver.

Socialvårdslagen förpliktar också de kommunala myndigheterna att i samarbete främja och ge akt på bland annat barns och unga personers välfärd samt avhjälpa missförhållanden och förebygga uppkomsten av sådana¹⁰⁵.

Om hälso- och sjukvårdens tjänster behövs för att bedöma en persons servicebehov samt för att fatta beslut om och lämna socialvård, ska en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som är anställd av kommunen eller samkommunen delta i bedömningen av servicebehovet och i utarbetandet av en klientplan. Skyldigheten uppstår när den anställda som ansvarar för socialvårdsåtgärden ber dem delta¹⁰⁶.

101 Förundersökningslagen (805/2011) 7 kap. 8 § 1 och 2 mom. och rättegångsbalken (4/1734) 17 kap. 14 §, 15 § 2 mom. och 22 § 1 och 2 mom.

102 Fastställs antingen i lagen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården (559/1994) eller i den förordning som utfärdats med stöd av den (förordningen om yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården 564/1994).

103 Till exempel ett mottagningsbiträde, en sekreterare eller en läkare som den läkare som har behandlat patienten har konsulterat om vården av patienten.

104 Lagen om hälso- och sjukvård (1326/2010), 32 §

105 Socialvårdslagen (1301/2014), 9 § 1 mom.

106 Se punkten Multiprofessionellt samarbete, s. 46

PLACERADE BARN RÄTT ATT FÅ HÄLSO- OCH SJUKVÅRDSTJÄNSTER UTANFÖR SIN HEMKOMMUN¹⁰⁷

Ett barn kan placeras utanför sin hemkommun som en stödåtgärd inom den öppna vården, på grund av ett omhändertagande eller som en stödåtgärd i eftervården. Den kommun där barnet har placerats (placeringskommunen) ska ordna den primärvård och den specialiserade sjukvård som barnet behöver. Med dessa tjänster avses samma hälso- och sjukvårdstjänster som barnet eller den unga skulle ha haft tillgång till som invånare i placeringskommunen. Hälso- och sjukvårdstjänsterna ska ordnas i samarbete med hälsovårdscentralen när samarbetet är i enlighet med barnets eller den ungas bästa.

Placeringskommunen eller det sjukvårdsdistrikt placeringskommunen tillhör har rätt att få ersättning av placeringskommunen eller det hälso- eller sjukvårdsdistrikt som placeringskommunen tillhör för de hälsovårdstjänster som ordnas.

BEAKTANDE AV BARN I SERVICE SOM RIKTAR SIG TILL VUXNA

Ett barn (eller en annan person) som klienten har vårdnad om och barnets behov av vård och stöd ska utredas när 1. klienten får missbrukarvård, mentalvård eller andra social- och hälsovårdstjänster och hans eller hennes förmåga att under denna tid svara för barnets vård och fostran anses försvagad eller 2. klienten intas som häktad i fängelse eller börjar avtjäna ett fängelsestraff.

Medan en förälder eller annan vårdnadshavare till exempel avtjänar ett fängelsestraff ska barnets rätt till en trygg barndom vid behov tryggas genom ett samarbete mellan brottspåföljdssektorns socialarbete och kommunens socialväsande. Om det inte går att säkerställa att barnet har en trygg livssituation på något annat sätt, måste det kontrolleras att barnet får tillräcklig vård och tillräckligt stöd genom att träffa barnet. Vid behov kontaktas socialvården eller barnskyddet.¹⁰⁸

Barnets situation ska också utredas när personen som ansvarar för vården av barnet ännu inte har fått den behandling han eller hon behöver, men vårdbehovet är uppenbart och är ett hinder för att uppfylla vårdansvaret för barnet. Vid behov går det att ordna diskussioner mellan samarbetsinstanserna för att utreda situationen och ordna stödtjänster. Om det i samband med att en vuxen får tjänster kommer fram att det finns ett barn i behov av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds, ska den vårdande enheten göra en barnskyddsanmälan eller kontakta socialvården för en bedömning av stödbehovet.

Hälso- och sjukvårdsmyndigheterna ska ordna de tjänster som är nödvändiga för att gravida kvinnor och deras ofödda barn ska ges särskilt skydd¹⁰⁹. Tjänsterna ska ordnas i samarbete med socialvårdsmyndigheterna. Socialvårdslagen förpliktar socialvårdsmyndigheterna på motsvarande sätt¹¹⁰. Det är närmast samarbetet mellan mödrarådgivningen och socialväsandet som är viktigt, så att tidigt stöd kan ordnas för att till exempel åtgärda en gravid mammas missbruksproblem och förebygga de skador det medför. Det är frivilligt att ta emot stödet. Det är dock möjligt att kontakta socialvården för att bedöma stödbehovet eller göra en föregripande barnskyddsanmälan.

¹⁰⁷ Hälso- och sjukvårdslagen, 69 §

¹⁰⁸ Fotnot: Mer information i publikationen ”Lapsi ja perhetyön linjaukset” (Riktlinjer för barn- och familjearbetet). Brottspåföljdsmyndigheten 2013.

¹⁰⁹ Lagen om hälso- och sjukvård (1326/2010), 70 §

¹¹⁰ Socialvårdslagen, 24 §

UTREDNING AV SEXUAL- OCH MISSHANDELSBROTT MOT BARN

Sjukvårdsdistrikten ansvarar för att ordna de undersökningar som behövs för att utreda misstankar om sexual- och misshandelsbrott mot barn. En rättspsykiatrisk enhet har rätt att få de handlingar som krävs för undersökningen av polis, åklagare och domstol¹¹¹. Följande har en skyldighet att lämna ut uppgifter som behövs för undersökningen till den enhet som utför undersökningen:

- statliga och kommunala myndigheter och andra offentligt rättsliga samfund
- utbildningsanordnare
- producenter av socialservice
- sammanslutningar och verksamhetsenheter som bedriver hälso- eller sjukvårdsverksamhet samt
- yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården.

Uppgifterna lämnas ut avgiftsfritt på begäran och trots sekretessbestämmelserna. Skyldigheten gäller alla uppgifter och utredningar som den begäran gäller innehar och som är nödvändiga för att göra undersökningen.

Den enhet som utför undersökningen får till den polis, den åklagare eller den domstol som begärt undersökningen lämna ut de uppgifter som samlats in under undersökningens gång utan vårdnadshavarens samtycke¹¹². Trots sekretessbestämmelserna kan den verksamhetsenhet inom hälso- och sjukvården som ansvarar för barnets psykiska vård få ett slutgiltigt utlåtande om barnets hälsotillstånd, om det är nödvändigt för att ordna den vård som barnet behöver.

I övrigt tillämpas personuppgiftslagen och offentlighetslagen.

HEMLIGHÅLLANDE OCH BEHANDLING AV PERSONUPPGIFTER SAMT UTLÄMNANDE AV SEKRETESSBELAGDA UPPGIFTER I FÖRSKOLEUNDERVISNINGEN OCH DEN GRUNDLÄGGANDE UTBILDNINGEN¹¹³

Tystnadsplikten gäller uppgifter om elevernas och den i lagen om grundläggande utbildning avsedda personalens eller familjemedlemmars personliga förhållanden och ekonomiska ställning. Följande får inte röja dem för utomstående:

- rektor
- lärare
- skolgångsbiträde
- övrig personal
- medlemmar i de organ som svarar för ordnandet av utbildning
- representanter för skolhälsovården
- skolkuratorer
- skolpsykologer och
- personer som deltar i undervisningspraktik.

Tystnadsplikten gäller uppgifter som personerna har fått i samband med skötseln av utbildningsrelaterade uppgifter. De som deltar i elevvårdsarbetet har dock rätt att få uppgifter av varandra och

111 Lagen om ordnande av utredningar av sexual- och misshandelsbrott mot barn (1009/2008), 4 §.

112 Närmare information om samtycke i 5.4.

113 Lagen om grundläggande utbildning (628/1998), 40 § gäller även morgon- och eftermiddagsverksamhet samt förskoleundervisning (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 1 § 2 och 4 mom.).

att till elevens lärare, rektor och den myndighet som ansvarar för undervisningen och verksamheten lämna ut uppgifter som är nödvändiga för att ordna elevens undervisning på ett ändamålsenligt sätt.

Med elevens vårdnadshavares eller annan laglig företrädares samtycke kan sekretessbelagda uppgifter som behövs för att ordna undervisningen också begäras ut från andra instanser. Samtycket ska vara specificerat och skriftligt.

I enlighet med lagen om småbarnspedagogik tillämpas tills vidare lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården på verksamheten som ordnas. Den innehåller bland annat bestämmelser om tystnadsplikt och sekretess för handlingar som gäller den som ordnar socialvård eller anställda inom socialvården. Mer om detta i avsnittet Den som ordnar eller producerar socialvårds tystnadsplikt och utlämnande av uppgifter.

Utlämnande av uppgifter till en ny utbildningsanordnare och till kommunen där eleven bor¹¹⁴

När en minderårig elev överförs till undervisning, verksamhet eller utbildning som ordnas av en annan undervisnings- eller utbildningsanordnare, ska den tidigare undervisningsanordnaren förmedla uppgifter som är nödvändiga för att ordna elevens undervisning eller utbildning till den nya undervisnings- eller utbildningsanordnaren. Uppgifterna ska förmedlas när eleven överförs till undervisning, verksamhet eller utbildning som motsvarar lagen om grundläggande utbildning, gymnasielagen eller lagen om yrkesutbildning (fram till slutet av 2017 lagen om grundläggande yrkesutbildning eller yrkesinriktad vuxenutbildning). Uppgifterna ska förmedlas trots sekretessbestämmelserna och utan dröjsmål.

Motsvarande uppgifter kan också lämnas ut på den nya undervisnings- eller utbildningsanordnarens begäran. I en situation där elevens undervisning ordnas i en skola som inte ligger i den kommun där eleven bor, ska undervisningsanordnaren meddela den kommun där eleven bor om det så att läroplikten kan övervakas.

Rätten anordnare av grundläggande utbildning har att få uppgifter¹¹⁵

Anordnare av grundläggande utbildning har i vissa situationer rätt att få uppgifter av

- social- och hälsovårdsmyndigheter
- andra som producerar socialservice
- producenter av hälsovårdstjänster och
- yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården.

Rätten att få uppgifter gäller när de är nödvändiga för att ordna elevens undervisning. Uppgifternas nödvändighet för att ordna undervisningen ska bedömas separat i varje enskilt fall. Nödvändiga uppgifter kan till exempel vara hälsouppgifter till gymnastikläraren. Uppgifterna ska fås trots sekretessbestämmelserna och avgiftsfritt. Skyldigheten att lämna ut nödvändiga uppgifter gäller alla producenter av social- och hälsovårdstjänster oberoende av om serviceproducenten är ett privat eller offentligt samfund eller yrkesutövare.

¹¹⁴ Lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 40 § 4 mom. och 41 § 3 mom.

¹¹⁵ Lagen om grundläggande utbildning, 41 § gäller även morgon- och eftermiddagsverksamhet samt förskoleundervisning (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 1 § 2 och 4 mom.).

UTLÄMNANDE OCH MOTTAGANDE AV UPPGIFTER I GYMNASIER¹¹⁶

Tystnadsplikten gäller uppgifter om elevernas och den i gymnasielagen avsedda personalens eller familjemedlemmars personliga förhållanden och ekonomiska ställning. Följande får inte röja dem för utomstående:

- medlemmar i de organ som svarar för ordnandet av utbildning
- rektor
- lärare och övrig personal samt
- personer som deltar i undervisningspraktik.

Tystnadsplikten gäller uppgifter som personerna har fått i samband med skötseln av utbildningsrelaterade uppgifter. Dessa personer och de personer som svarar för skolhälsovården och den övriga elevvården får dock ge varandra samt de myndigheter som svarar för utbildningen sådana uppgifter som är nödvändiga för att studierna ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt. Uppgifter får lämnas ut trots tystnadsplikten.

RÄTTEN ANORDNARE AV YRKESUTBILDNING HAR ATT LÄMNA UT NÖDVÄNDIGA UPPGIFTER¹¹⁷

Lagen om yrkesutbildning innehåller en specialbestämmelse om situationer där det trots sekretessen går att lämna ut uppgifter om en studerandes hälsotillstånd och funktionsförmåga som behövs för att sköta uppgifterna. Dessa situationer är följande:

1. uppgifter kan lämnas ut till rektorn, föreståndaren och andra personer som svarar för säkerheten vid läroanstalten, för att en trygg studiemiljö ska kunna garanteras,
2. uppgifter kan lämnas ut till dem som svarar för studiehandledningen, för att andra studier eller stödtjänster ska kunna anvisas,
3. uppgifter kan lämnas ut till dem som svarar för studerandehälsovården, för att de studerandes hälsa och säkerhet ska kunna tryggas och för att behövliga stödåtgärder ska kunna anvisas,
4. uppgifter kan lämnas ut till dem som ansvarar för utbildning som ordnas på en arbetsplats, för att säkerheten för de studerande och för personalen och kunderna på arbetsplatsen ska kunna garanteras, och
5. uppgifter kan lämnas ut till polisen och den företrädare för utbildningsanordnaren som har det primära ansvaret för att utreda ett hot mot säkerheten, för att ett direkt hot mot säkerheten ska kunna bedömas eller om en studerande vid bedömning av hälsotillståndet konstateras utgöra en fara för andras säkerhet.

¹¹⁶ Gymnasielagen (629/1998), 32 §.

¹¹⁷ Lagen om yrkesutbildning (531/2017), 109 § 4 mom., träder i kraft den 1 januari 2018. Fram till slutet av 2017: lagen om grundläggande yrkesutbildning (630/1998, 43 §).

UTLÄMNANDE AV UPPGIFTER INOM ELEV- OCH STUDERANDEVÅRDEN

Lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) gäller den grundläggande utbildningen samt undervisning som anordnas med stöd av gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning. Den tillämpas på

- elever i förskolan, grundläggande utbildning och påbyggnadsundervisning,
- studerande vid gymnasium och yrkesinriktad grundutbildning,
- elever i förberedande undervisning för invandrare inför den grundläggande utbildningen,
- studerande vid utbildning som förbereder invandrare och personer med ett främmande språk som modersmål för gymnasieutbildning,
- de studerande vid vuxengymnasier som studerar lärokursen för den grundläggande utbildningen,
- studerande vid handledande utbildning för grundläggande yrkesutbildning (Valma) och
- studerande vid utbildning som handleder för arbete och ett självständigt liv (Telma).

Lagen tillämpas inte på

- morgon- och eftermiddagsverksamhet enligt lagen om grundläggande utbildning, grundläggande utbildning för vuxna eller ämnesstuderande i gymnasiet,
- studerande vid vuxengymnasium som fullgör gymnasiestudier enligt läroplanen för gymnasieutbildning för vuxna, eller på
- läroavtalsutbildning, om den ordnas som en utbildning för en fristående examen eller som en tilläggsutbildning som inte leder till en examen.¹¹⁸

Elevhälsan främjar och upprätthåller studerandes studieframgång, god psykisk och fysisk hälsa och socialt välbefinnande bland studerande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för detta på läroanstalterna. Alla barn och unga inom den grundläggande utbildningen fram till slutet av studierna på andra stadiet omfattas av lagen om elev- och studerandevård. Elevhälsan ska främst vara förebyggande elevhälsa med generell inriktning som stöder hela läroanstalten. De studerande ska dessutom ha rätt till individuellt inriktad elevhälsa som består av

1. service inom skol- och studerandehälsovården
2. kurator- och psykologtjänster inom elevhälsan
3. sektorsövergripande individuellt inriktade insatser från elevhälsan och
4. social- och hälsovårdstjänster för att stödja utbildningen vid specialläroanstalter.

Lagen innehåller väldigt detaljerade bestämmelser om hur de sektorsövergripande individuellt inriktade insatserna från elevhälsan ska förverkligas och om rätten att överföra uppgifter och registrera arbetet. Bestämmelserna omfattar också samarbete mellan läroanstalten och utomstående instanser.

*Sektorsövergripande individuellt inriktade insatser från elevhälsan, sekretess och utlämnande av uppgifter*¹¹⁹

Ärenden som gäller utredning av stödbehovet och hur elevhälsotjänster ska ordnas för en enskild studerande eller en viss grupp av studerande behandlas av en sektorsövergripande expertgrupp som tillsätts från fall till fall. Till expertgruppen kallas medlemmar med samtycke från den studerande eller vårdnadshavaren. Om den studerande inte har förutsättning att bedöma betydelsen av samtyck-

¹¹⁸ Social- och hälsovårdsministeriets kommuninfo 13 a/2015: Ny anvisning till stöd för tillämpning av lagstiftningen om elev- och studerandevård (på finska), http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-soveltamisohje-oppilas-ja-opiskelijahuoltolainsaadannon-toteuttamisen-tuek-1.

¹¹⁹ Lagen om elev- och studerandevård (1287/2013)

et, behövs vårdnadshavarens eller en annan laglig företrädares samtycke. Samtycket ska vara specificerat och skriftligt¹²⁰.

Den studerandes egna önskemål och åsikter ska även i övrigt tas i beaktande i den individuella elev- och studerandevården. De ska beaktas enligt den studerandes ålder, utvecklingsnivå och övriga personliga förutsättningar.¹²¹

En minderårig får med hänsyn till sin ålder, utvecklingsnivå och övriga personliga egenskaper samt sakens natur av vägande skäl förbjuda att hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare deltar i behandlingen av ett elevhälsoärende som gäller den minderåriga eller den omyndige. Detsamma gäller utlämnande av sekretessbelagda uppgifter från elevhälsan. Förbudet kan inte följas om det tydligt strider mot barnets bästa. En yrkesutbildad person inom social- eller hälsovården som hör till personalen inom elevhälsan bedömer barnets bästa i ett sådant sammanhang.¹²²

Med den studerandes eller vårdnadshavarens (eller en annan laglig företrädares) samtycke kan bland annat samarbetspartner inom elevhälsan delta i behandlingen av ärendet¹²³. Medlemmarna i den sektorsövergripande expertgruppen har rätt att i ett ärende som gäller en studerande begära råd av experter som anses behövliga och för experterna i detta syfte röja sekretessbelagda uppgifter med iakttagande av offentlighetslagen (situationer där myndigheten kan lämna ut uppgifter om det är nödvändigt för att utföra uppgiften)¹²⁴. En medlem i en expertgrupp får inte använda de sekretessbelagda uppgifter som han eller hon får tillgång till som medlem i gruppen för något annat ändamål än elevhälsa.

De uppgifter som införts i elevhälsoregistret och som gäller en enskild studerande eller någon annan enskild person är sekretessbelagda. Uppgifter kan inte lämnas ut från registret utan den studerandes eller dennes lagliga företrädares samtycke (om den studerande inte har förutsättning att bedöma betydelsen av samtycket) eller utan att en bestämmelse i lagen uttryckligen tillåter att uppgifterna lämnas ut.¹²⁵

Det går att avvika från sekretessen på de grunder som finns i 7 kap. i offentlighetslagen. Trots sekretessen har dessutom de personer som deltar i anordnandet och genomförandet av individuellt inriktad elevhälsa för en studerande rätt att av varandra få och att till varandra och den myndighet som ansvarar för elevhälsan lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att individuellt inriktade insatser från elevhälsan ska kunna ordnas och genomföras.

Om en studerande övergår till en annan utbildningsanordnarens utbildning, ska den tidigare utbildningsanordnaren begära samtycke av den studerande eller, om den studerande inte har förutsättningar att bedöma samtyckets betydelse, av den studerandes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare till att sådana sekretessbelagda uppgifter i elevhälsans klientregister som behövs för kontinuiteten i elevhälsan får överföras till den nya utbildningsanordnaren.

120 Lagen om elev- och studerandevård, 14 § 4 mom.

121 Lagen om elev- och studerandevård, 18 § 1 mom.

122 Lagen om elev- och studerandevård, 18 § 2 mom.

123 Lagen om elev- och studerandevård, 19 § 2 mom.

124 Lagen om elev- och studerandevård, 19 § 3 mom.

125 Lagen om elev- och studerandevård, 22 § Till exempel Rätten anordnare av grundläggande utbildning har att få uppgifter (lagen om grundläggande utbildning 628/1998, 41 § 4 mom.); Rätten anordnare av yrkesutbildning har att lämna ut nödvändiga uppgifter (lagen om yrkesutbildning 531/2017, 109 §); Information om antagning som studerande 41 § 3 mom.).

Rätt att anlita elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster samt hänvisning till annan service¹²⁶

Utifrån en bedömning av elevhälsans psykolog eller kurator har den studerande rätt att få tillräckligt stöd och tillräcklig handledning för att problem relaterade till hans eller hennes studier och utveckling ska kunna förebyggas och övervinnas. Vid behov ska den studerande hänvisas till andra elevhälsotjänster och annan verksamhet som stöder barn och unga i behov av särskilt stöd.

Kontakt för att anlita elevhälsans psykolog- och kuratorstjänster¹²⁷

En anställd vid läroanstalten eller inom elevhälsan har i vissa situationer skyldighet att tillsammans med den studerande kontakta elevhälsans psykolog eller kurator. Det blir en skyldighet när den anställde bedömer att det behövs psykolog- eller kuratorstjänster inom elevhälsan för att förebygga eller överbygga

- studiesvårigheter eller
- sociala eller psykiska svårigheter hos en studerande.

När dessa förutsättningar uppfylls ska den anställda utan dröjsmål ta kontakt och lämna de uppgifter som behövs för bedömning av behovet av stöd. Även andra personer som i sin yrkesuppgift fått veta att en studerande behöver stöd får trots sekretessbestämmelserna kontakta elevhälsans psykolog eller kurator.

Om det inte är möjligt att ta kontakt tillsammans, ska den studerande informeras om kontakttagandet och ges möjlighet att samtala om orsakerna till detta inom en angiven frist¹²⁸. Den studerandes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare ska informeras om kontakttagandet, om inte något annat föreskrivs.

Dokumentering av insamling, mottagande eller utlämnande av uppgifter¹²⁹

Uppgifter som behövs för anordnande och genomförande av individuellt inriktade insatser från elevhälsan ska dokumenteras i elevhälsans journaler. Det är huvudsakligen elevhälsans personal som ansvarar för elevhälsans journaler. Yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården får in individuella möten med den studerande i en klientjournal. Elevhälsans kuratorer ska anteckna klientuppgifter som fås i samband med individuella möten i en klientjournal för elevhälsans kurator. Bestämmelser om behandlingen av uppgifterna finns i klientlagen.

När en enskild studerandes behov av insatser från elevhälsan utreds i den sektorsövergripande expertgruppen för elevhälsan eller när dess medlemmar genomför planerade stödinsatser, ska expertgruppens ansvarsperson anteckna uppgifter om den studerande i en elevhälsojournal. Även andra medlemmar i expertgruppen får trots tystnadsplikten göra anteckningar av detta slag. De uppgifter som registreras ska vara nödvändiga för gruppens verksamhetsmål.

Om uppgifter i en elevhälsojournal lämnas ut till en utomstående, ska det i handlingen dessutom antecknas

- vilka uppgifter som lämnats ut,
- till vem och
- på vilka grunder de lämnats ut.

¹²⁶ Lagen om elev- och studerandevård, 15 § 3 mom.

¹²⁷ Lagen om elev- och studerandevård, 16 §

¹²⁸ Senast den sjunde arbetsdagen vid läroanstalten efter det att den studerande har begärt detta (15 § 1 mom.).

¹²⁹ Lagen om elev- och studerandevård, 20 §.

UTLÄMNANDE AV UPPGIFTER TILL UPPSÖKANDE UNGDOMSARBETE¹³⁰

Med unga avser ungdomslagen alla som är under 29 år, det vill säga även unga vuxna. Syftet med uppsökande ungdomsarbete är att nå unga som är i behov av stöd och att hjälpa dem att anlita sådana tjänster och övrigt stöd som främjar deras tillväxt och självständighetsprocess och som bidrar till deras möjligheter till utbildning och till inträde på arbetsmarknaden. För att information ska få lämnas ut för det uppsökande ungdomsarbetet krävs den ungas samtycke. Trots sekretessen måste en ung persons identifierings- och kontaktuppgifter ändå lämnas ut till det uppsökande ungdomsarbetet i följande situationer:

- till undervisningsanordnare för de unga som inte har någon studieplats efter den grundläggande utbildningen
- till utbildningsanordnare för den som är under 25 år och avbryter en yrkesutbildning eller gymnasiet
- till försvarsmakten och civiltjänstcentralen för dem som frikallas från värnplikts- eller civiltjänstgöring eller som avbryter sin tjänstgöring.

Uppgifterna behöver dock inte lämnas ut om det utifrån tillgänglig information och den unga personens situation och stödbehov som helhet bedöms att den unga inte är i behov av det uppsökande ungdomsarbetets tjänster och annat stöd. Å andra sidan kan också andra myndigheter trots sekretessbestämmelserna lämna ut uppgifter, om myndigheten utifrån information som den fått i sin myndighetsroll samt med beaktande av den ungas situation och stödbehov bedömer att han eller hon utan dröjsmål är i behov av tjänster och annat stöd.

Identifierings- och kontaktuppgifterna är den ungas namn, telefonnummer, e-postadress, adress samt vid behov födelsedatum eller personsignum, eller andra uppgifter som den unga kan identifieras med och som det är möjligt att få kontakt med honom eller henne via.

Den som lämnar ut uppgifter ska på förhand underrätta den unga personen och vårdnadshavaren för en minderårig om att uppgifterna kan lämnas ut för det uppsökande ungdomsarbetet. Uppgifter lämnas inte ut i enlighet med denna lag, om en barnskyddsanmälan måste göras.

De uppgifter det uppsökande ungdomsarbetet har fått får inte utlämnas vidare till en annan myndighet utan samtycke från den unga och en minderårigs vårdnadshavare (eller annan laglig företrädare). Den som arbetar med det uppsökande ungdomsarbetet får inte för utomstående röja vad han eller hon i samband med skötseln av uppgifter som avses i denna lag har fått veta om den unges personliga förhållanden, hälsotillstånd eller ekonomiska situation eller om förmåner eller stödåtgärder som han eller hon åtnjuter.

POLISENS RÄTT ATT FÅ UPPGIFTER AV EN ANNAN MYNDIGHET¹³¹

Polisen har rätt att av en myndighet eller av en sammanslutning som har tillsatts för att sköta en offentlig uppgift få uppgifter och handlingar som är nödvändiga för att utföra ett tjänsteuppdrag, om inte sekretessen förhindrar att uppgifterna lämnas ut. Polisen har i regel rätt att få uppgifter som behövs för utförande av ett polisuppdrag. Rätten att få uppgifter gäller alla polisens uppgifter, till exempel att förhindra brott.

Polisens rätt åsidosätter de sekretesskyldigheter som föreskrivs på andra ställen i lag, om inte en bestämmelse om sekretess uttryckligen förbjuder att uppgifter lämnas ut till polisen. Ett förbud kan också framgå av att en bestämmelse inte nämner polisen bland de myndigheter som har rätt att få uppgifter. Om det är förbjudet eller begränsat att använda uppgifter som bevis, har polisen bara rätt att få uppgifter för ett användningsändamål som är tillåtet enligt bevisningsförbudet eller -begränsningarna.

¹³⁰ Ungdomslagen (1285/2016), 11 §.

¹³¹ Polislagen, 4 kap. 2 § 1 mom.

POLISENS RÄTT OCH SKYLDIGHET ATT LÄMNA UT UPPGIFTER¹³²

I fråga om tystnadsplikten för tjänstemän inom polisen gäller det som föreskrivs i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet och i 7 kap. i polislagen. Sekretessen förhindrar dock inte att uppgifter lämnas ut till en myndighet eller ett offentligt samfund som med stöd av sina uppgifter har behov av att få kännedom om sekretessbelagda fakta. Även om uppgifter vanligen lämnas ut på begäran, är det möjligt att på eget initiativ förmedla uppgifter till en annan myndighet för att förhindra ett brott eller för att utföra en annan uppgift som den andra myndigheten har.¹³³

Tystnadsplikten förhindrar inte heller att uppgifter uppges som i ett enskilt fall är nödvändiga för att avvärja exempelvis hot mot liv eller hälsa eller brott som riktar sig mot friheten. Det ska finnas vägande skäl, så tröskeln är hög. Det kan ske på begäran eller eget initiativ. Bestämmelsen förutsätter heller inte att lagstiftningen ska innehålla bestämmelser som berättigar till att uppgifter uppges eller tas emot.¹³⁴

HANDRÄCKNING AV POLISEN¹³⁵

På begäran ska polisen ge en annan myndighet handräckning, om det föreskrivs särskilt. Till exempel fastställs socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning genom lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården.

En myndighet ska lämna polisen sådan handräckning som behövs för ett uppdrag och som myndigheten är behörig att lämna. Social- och hälsovårdsmyndigheternas samarbete med polisen bygger på ömsesidig handräckning mellan myndigheterna. Även andra myndigheter har en skyldighet att ge polisen handräckning.

En socialarbetare som arbetar inom socialvården har rätt att på uppdrag av den ledande tjänsteinnehavaren komma in i en bostad där en person i uppenbart behov av socialvård bor eller vistas, när personens bästa absolut kräver det för att personens hälsa, utveckling eller säkerhet är allvarligt hotad och behovet av socialvård inte går att utreda på något annat sätt. Om socialarbetaren inte får komma in i bostaden där personen bor eller vistas, ska socialmyndigheten be polismyndigheten om handräckning.¹³⁶ ¹³⁷

Om socialarbetaren inte får komma in i bostaden där personen bor eller vistas, måste socialmyndigheten be polismyndigheten om handräckning.

132 Polislagen, 7 kap. 1 § 2–3 mom. och 7 kap. 2 § 1–2 mom.

133 Förebyggande och förhindrande av familje- och barnmord och informationsutbyte mellan myndigheter, s. 30.

134 Förebyggande och förhindrande av familje- och barnmord och informationsutbyte mellan myndigheter, s. 30.

135 Polislagen, 9 kap. 1–2 §.

136 Se avsnittet Socialvårdsmyndighetens rätt att få handräckning.

137 Bestämmelsen lämnades kvar i socialvårdslagen från 1982 (710/1982, 41 §), även om en ny socialvårdslag (1301/2014) trädde i kraft den 1 april 2015. Angående begäran om handräckning hänvisas till 22 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000).

NÖDCENTRALSVERKETS RÄTT ATT FÅ UPPGIFTER¹³⁸

En anställd vid nödcentralsverket har för skötseln av uppgifter som enligt lag ankommer på nödcentralerna rätt att trots sekretessbestämmelserna få uppgifter som är behövliga

- för att säkerställa förberedande åtgärder,
- för arbetarskyddet eller
- för att stödja myndigheten eller enheten som utför ett uppdrag.

För det syftet har den anställda rätt att få uppgifter bland annat från personregister som har inrättats för polisens verksamhet och från Befolkningsdatasystemet. Trots sekretessen får det i enskilda fall ur nödcentralsdatasystemet lämnas ut information som behövs för bland annat skyddande av liv eller hälsa.

RÄDDNINGSVÄSENDETS SEKRETESS OCH AVVIKANDE FRÅN DEN¹³⁹

Den som är anställd inom räddningsväsendet, deltar i räddningsverksamhet eller är medlem eller expert i en undersökningskommission har tystnadsplikt. De får inte på ett sätt som inte hör till räddningsväsendet utnyttja eller olovligen för andra röja omständigheter som de har fått kännedom om vid skötseln av uppgifterna och beträffande vilka genom lag har föreskrivits eller med stöd av lag bestämts att de ska hållas hemliga, eller som gäller till exempel personliga förhållanden eller hälsotillstånd.

Röjande av sekretessbelagda uppgifter för en myndighet eller ett organ som sköter ett offentligt uppdrag måste föreskrivas genom lag (t.ex. barnskyddsanmälan). Trots tystnadsplikten får i enskilda fall sådana uppgifter röjas som är nödvändiga för att bland annat skydda liv eller hälsa.

TYSTNADSPLIKT FÖR MEDLARE I FAMILJEÄRENDEN¹⁴⁰

Medlare i familjeärenden har tystnadsplikt och får inte utan parternas uttryckliga samtycke avslöja sådant som kommit fram under medlingen för någon. En medlare har inte heller rätt att få uppgifter från andra myndigheter utan samtycke. Medlaren har dock en skyldighet att göra barnskyddsanmälan. I första hand anvisas klienten att kontakta socialvården eller så kontaktar medlaren med klientens tillstånd själv socialvården för bedömning av klientens stödbehov (se kapitel 5)¹⁴¹.

138 Lagen om nödcentralsverksamhet (692/2010), 19–20 §

139 Räddningslagen (379/2011), 86 § 1–2 mom.

140 Äktenskapslagen (234/1929), 23 a §.

141 Socialvårdslagen (1301/2014) 35 § 1 mom.; barnskyddslagen (417/2007) 25 a §.

SKYLDIGHET ATT LÄMNA UT OCH RÄTT ATT FÅ UPPGIFTER FÖR ATT ORDNA INTEGRATION¹⁴²

- Arbets- och näringsministeriet
- regionförvaltningsverket
- närings-, trafik- och miljöcentralen
- utvecklings- och förvaltningscentret
- arbets- och näringsbyrån
- kommunala myndigheter och
- Folkpensionsanstalten

har rätt att få uppgifter som är nödvändiga bland annat för att ordna integrationsfrämjande åtgärder och för att anvisa invandrare till en kommun av varandra, av Migrationsverket, förläggningar, flyktingslussar, den som producerar åtgärder och tjänster som främjar integration och av företrädare för barn utan vårdnadshavare. De har rätt att få uppgifterna avgiftsfritt och trots sekretessbestämmelserna.

Den som producerar åtgärder och tjänster som främjar integration och tar emot en invandrare som klient har rätt att få uppgifter som är nödvändiga för att ordna integrationsfrämjande åtgärder av arbets- och näringsbyrån och de kommunala myndigheterna.

Företrädare för barn utan vårdnadshavare har rätt att trots sekretessbestämmelserna avgiftsfritt få de upplysningar som är nödvändiga för att utföra sina uppgifter av arbets- och näringsbyrån, kommunala myndigheter, Migrationsverket, förläggningar och flyktingslussar.

Information och handlingar som har erhållits för att sköta de uppgifter som anges i denna lag ska hemlighållas i enlighet med offentlighetslagen.

BESÖKSFÖRBUD OCH ANSÖKAN OM DET¹⁴³

Det går också att ansöka om besöksförbud åt ett barn i situationer där det finns en fara för barnets liv, hälsa, frid eller frihet, eller där barnet allvarligt trakasseras på annat sätt. Den som känner sig själv hotad eller trakasserad eller känner att ens barn hotas eller trakasseras kan ansöka om besöksförbud. Ett besöksförbud kan också gälla i den gemensamma bostaden, och då ska personen som meddelats besöksförbud avlägsna sig från bostaden och får inte återvända till den. Åklagar-, polis- och socialmyndigheten kan också ansöka om besöksförbud för den som ska skyddas räkning. Besöksförbud utfärdas av tingsrätten.

¹⁴² Lagen om främjande av integration (1386/2010), 87 och 88 §.

¹⁴³ Lagen om besöksförbud, 2 §.

5.4 Centrala begrepp i kapitel 5

Samtycke till utlämnande av uppgifter

Talan innebär bland annat rätten att göra ansökningar, bli hörd innan beslut fattas och självständigt söka ändring i myndighetsbeslut. Barn under 18 år är omyndiga och kan inte helt föra sin talan i förvaltningsärenden¹⁴⁴. Barnets talan förs av barnets intressebevakare, vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare¹⁴⁵.

När barnet har fyllt 15 år kan han eller hon föra sin talan tillsammans med sin vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare¹⁴⁶. I barnskyddsärenden har dock den som har fyllt 12 år rätt att föra sin talan vid sidan av sin vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare¹⁴⁷.

Barnets vårdnadshavare är hans eller hennes föräldrar eller de personer som anförtrotts vårdnaden om barnet. Vårdnadshavaren företräder barnet i dess personliga angelägenheter. Vårdnaden kan anförtros en eller flera personer vid sidan av eller *istället för* föräldrarna. Barnet kan alltså ha en så kallad vårdnadshavare vid sidan om. Domstolen kan utfärda ett sådant förordnande om vårdnadshavandet. Samtidigt som förordnandet utfärdas kan domstolen fastställa arbetsfördelningen vårdnadshavarna emellan (t.ex. vem som bestämmer var barnet ska bo och vem som bestämmer om personliga saker såsom namn och religionssamfund). Av mycket vägande skäl kan barnets båda föräldrar fräntas vårdnaden om barnet. Då fungerar en person som har anförtrotts vårdnaden som barnets vårdnadshavare.¹⁴⁸

Utgångspunkten för att lämna ut sekretessbelagda uppgifter är alltså samtycke från barnet, vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare¹⁴⁹ (situationer där uppgifter kan eller måste lämnas ut utan samtycke har tagits upp tidigare). Om den minderåriga inte har förutsättningar att bedöma samtyckets betydelse, är det i regel vårdnadshavaren som ger sitt samtycke. Även i sådana situationer har i allmänhet den som har fyllt 15 år (12 år i barnskyddsärenden) rätt att bli hörd *vid sidan om* sin vårdnadshavare eller annan laglig företrädare¹⁵⁰.

Samtycke ska alltid begäras innan uppgifter lämnas ut. Samtycket ska vara uttryckligt; det ska grunda sig på informationen om varför uppgifterna lämnas ut och för vilket ändamål. Ett skriftligt samtycke är det rekommenderade sättet att ta emot ett uttryckligt samtycke på, eftersom ett förhandssamtycke kan påvisas säkrare då. Samtycket från barnet själv, vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare kan gälla hela det material som ska lämnas ut eller bara en del av det. Samtycket kan tas tillbaka.¹⁵¹

När barnet hörs för att bedöma betydelsen av samtycket ska det noteras att om personalen inte behärskar det språk som barnet använder eller om barnet på grund av en sinnesdefekt eller ett talfel eller av någon annan orsak inte kan göra sig förstådd, ska i mån av möjlighet tolkning ordnas och en tolk skaffas¹⁵².

Lagen om patientens ställning och rättigheter förutsätter att samtycke inom hälso- och sjukvården ges skriftligt¹⁵³. Undantag från det kan bara göras med stöd av lagen. En patient kan alltid förbjuda

144 Det är fråga om ett förvaltningsärende när ärendet har inletts hos statliga myndigheter, kommunala myndigheter och självständiga offentliga inrättningar samt hos riksdagens ämbetsverk och republikens presidents kansli (myndighet).

145 Förvaltningslagen, 14.1 §

146 Förvaltningslagen, 14.3 §

147 Barnskyddslagen, 21 §

148 Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), 3, 4 och 9 §

149 Till exempel en intressebevakare som förordnats som ställföreträdare för vårdnadshavaren (barnskyddslagen, 22 §).

150 Undantag är till exempel barnskyddsärenden, där den som har fyllt 12 år har talan, samt socialvårdens klientlag och patientlagen, som innehåller bestämmelser om minderårigas självbestämmanderätt.

151 Araneva: www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-oikeus-luovuttaa

152 Till exempel lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, 5 § 3 mom.

153 Lagen om patientens ställning och rättigheter 13 § 2 mom.

da att uppgifter lämnas ut i situationer där patientens samtycke krävs för utlämnande. Ett muntligt eller annars av sammanhanget framgående¹⁵⁴ samtycke räcker dock om

- uppgifter lämnas ut till en annan verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård eller yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården och
- uppgifterna är nödvändiga för att ordna undersökning och vård av patienten.¹⁵⁵

Undantag från huvudregeln om att meddela samtycke

1. Ett barn som är klient inom socialvården

En barn som är klient inom socialvården ska få sin åsikt utredd och beaktad på det sätt som barnets ålder och utvecklingsnivå förutsätter¹⁵⁶. När uppgifter lämnas ut till utomstående¹⁵⁷ ska alltså i första hand barnets samtycke begäras, om barnet har förutsättning att bedöma samtyckets betydelse.

Om en minderårig kan förstå sakens betydelse, ska samtycke om att lämna ut uppgifter om honom eller henne begäras av den minderårige själv. Annars ger vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare sitt samtycke. Ju äldre och mognare barn det är fråga om, desto viktigare är det att myndigheten utreder barnets åsikt och tar den i beaktande när beslut fattas som ingriper i barnets självbestämmanderätt och privatliv eller har att göra med dem.¹⁵⁸

Minderårigas rätt att förbjuda saker i socialvården

En minderårig kan med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå av vägande skäl förbjuda att uppgifter som gäller honom eller henne lämnas ut till den lagliga företrädaren, om detta inte klart strider mot barnets bästa¹⁵⁹. Barnet ska informeras om möjligheten att utnyttja rätten att förbjuda saker, om förutsättningarna för att göra det uppfylls¹⁶⁰.

När rätten att förbjuda saker bedöms ska följande tas i beaktande:

- barnets ålder,
- barnets utvecklingsnivå – barnet ska vara tillräckligt utvecklat för att kunna motivera sin begäran på ett vettigt sätt och förstå vad förbudet innebär,
- om det finns vägande skäl till ett förbud – ärendets natur ska också tas i beaktande. Om det är fråga om en sak som inte är särskilt viktigt och gäller ett lite äldre barn, är tröskeln lägre för att förbudet ska följas.

hur det inverkar på barnets bästa om uppgifterna inte lämnas ut. Om det går att bedöma att det tydligt strider mot barnets bästa att inte lämna ut uppgifterna, ska uppgifterna lämnas ut till barnets vårdnadshavare eller en annan laglig företrädare trots att den minderåriga har förbjudit det. Förbudet kan anses strida mot barnets bästa om det till exempel hindrar den person som tar hand om barnet från att sköta om barnets vård och uppfostran på ett ändamålsenligt sätt.

¹⁵⁴ Ett samtycke som framgår av sammanhanget avser något annat än ett skriftligt eller muntligt samtycke som patienten frivilligt har gett medveten om att uppgifter kommer att lämnas ut, vem mottagaren är, vilka uppgifter som lämnas ut samt vilket ändamål uppgifterna lämnas ut för och betydelsen av att de lämnas ut. Ett sådant samtycke kan visas med hjälp av miner eller gester, till exempel genom att nicka. Bara det att personen har sökt vård kan inte ses som ett samtycke som framgår av sammanhanget som skulle ge rätt att lämna ut uppgifter som uppkommer i samband med vården (Upprättande och hantering av journalhandlingar. Handbok för hälso- och sjukvården. SHM:s publikationer 2012:4, 83).

¹⁵⁵ Lagen om patientens ställning och rättigheter, 13 § 3 mom.

¹⁵⁶ Socialvårdens klientlag, 10 § 1 mom.

¹⁵⁷ Kapitlet ”Socialvårdsmyndighetens rätt att lämna ut uppgifter”, s. 96.

¹⁵⁸ Araneva: www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-oikeus-luovuttaa

¹⁵⁹ Socialvårdens klientlag, 11 § 3 mom.

¹⁶⁰ Biträdande justitiekanslern BJK 17.10.2014 (OKV/1148/1/2012).

OKV/1148/1/2012: Klaganden kritiserade att de saker han eller hon och syskonen berättade för socialarbetarna i samband med barnskyddsutredningen hade berättats för deras far, även om syskonen hade fått löfte om att det inte skulle föras vidare. Det framgick inte av utredningen att klaganden och syskonen skulle ha informerats om möjligheten att utnyttja rätten att förbjuda det. När barnskyddsutredningen genomfördes var klaganden 17 år, så i synnerhet för klaganden skulle det ha varit nödvändigt att informera om möjligheten. Biträdande justitiekanslern informerade stadens barnskydd om sin uppfattning, vilken var att det hade varit ändamålsenligt att informera syskonen om saken.

En minderårigs rätt att förbjuda saker begränsar dock inte den lagliga företrädarens rätt att som *part* få veta saker¹⁶¹. En minderårigs rätt att förbjuda saker sträcker sig inte heller till situationer där socialmyndigheten även utan samtycke kan lämna ut nödvändiga uppgifter.

2. Ett barn som är patient inom hälso- och sjukvården

En minderårig som enligt ålder och utvecklingsnivå är tillräckligt mogen för att förstå betydelsen av beslut gällande vården, fattar själv beslut om sin vård¹⁶². I annat fall vårdas den minderåriga i samförstånd med vårdnadshavaren eller en annan laglig företrädare. Den yrkesutbildade person inom hälso- och sjukvården som ansvarar för vården fattar beslut och bestämmer. Det finns ingen åldersgräns för en minderårig patients självbestämmanderätt i lagen.

Minderårigas rätt att förbjuda saker i hälso- och sjukvården

En minderårig patient som med beaktande av ålder och utveckling kan fatta beslut om vården har rätt att förbjuda att uppgifter om hans eller hennes hälsotillstånd och vård ges till hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare. En minderårig patient med självbestämmanderätt ger sitt samtycke till att uppgifter lämnas ut. Den minderårigas ställningstagande ska registreras i patientjournalen. En minderårig patient ska informeras om möjligheten att utnyttja rätten att förbjuda saker.

3. Elev- och studerandevård

En minderårigs rätt att förbjuda saker i elev- och studerandevården

En minderårig får med hänsyn till sin ålder, utvecklingsnivå och övriga personliga egenskaper samt sakens natur av vägande skäl förbjuda att hans eller hennes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare deltar i behandlingen av ett elevhälsoärende som gäller den minderårige eller den omyn-dige. Detsamma gäller utlämnande av sekretessbelagda uppgifter från elevhälsan. Förbudet kan inte följas om det tydligt strider mot barnets bästa. En yrkesutbildad person inom social- eller hälsovården som hör till personalen inom elevhälsan bedömer barnets bästa i ett sådant sammanhang.¹⁶³ Rätten att i förbjuda saker i enlighet med lagen om elev- och studerandevård åsidosätter dock inte rätten anordnare av grundläggande utbildning har att få uppgifter (se s. 106).

161 Enligt 11 § i offentlighetslagen har en part rätt att hos den myndighet som behandlar eller har behandlat ärendet ta del av en myndighetshandling som kan eller har kunnat påverka behandlingen, även om handlingen inte är offentlig. Det finns dock flera undantag till rätten; till exempel gäller inte rätten att få uppgifter i situationer där det strider mot barnets bästa att lämna ut dem, till exempel i en situation där barnet kan utsättas för våld på grund av att uppgifter har lämnats ut (offentlighetslagen, 11 § 2 mom. 1 punkten).

162 Patientlagen, 7 §.

163 Lagen om elev- och studerandevård, 18 § 2 mom.

Samtycke till behandling av ett ärende i en sektorsövergripande expertgrupp

Sektorsövergripande expertgrupp för individuell elevhälsa: medlemmarna kallas in med samtycke från den studerande eller vårdnadshavaren. Behandlingen av ett ärende i expertgruppen utgår från samtycke från den studerande eller vårdnadshavaren. Om den studerande inte har förutsättning att bedöma betydelsen av samtycket, behövs vårdnadshavarens eller en annan laglig företrädares samtycke.

Samtycke till att samarbetspartner deltar i behandlingen av ett ärende i en sektorsövergripande expertgrupp

Med den studerandes eller vårdnadshavarens (eller en annan laglig företrädares) samtycke kan bland annat samarbetspartner inom elevhälsan delta i behandlingen av ärendet i expertgruppen. Behandlingen av ärendet ska basera sig på samtycke av den studerande, eller om han eller hon inte har förutsättningar att bedöma betydelsen av sitt samtycke, på samtycke av vårdnadshavaren.¹⁶⁴ Samtycket ska vara specificerat och skriftligt.¹⁶⁵

Samtycke till utlämnande av uppgifter från elevhälsans klientregister till en ny utbildningsanordnare

Om en studerande övergår till en annan utbildningsanordnarens utbildning, ska den tidigare utbildningsanordnaren begära samtycke av den studerande eller, om den studerande inte har förutsättningar att bedöma samtyckets betydelse, av den studerandes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare till att sådana sekretessbelagda uppgifter i elevhälsans klientregister som behövs för kontinuiteten i elevhälsan får överföras till den nya utbildningsanordnaren.¹⁶⁶

4. Barnet har fått en intressebevakare, ställföreträdande intressebevakare eller företrädare

I regel bevakar barnets vårdnadshavare barnets intresse, både när det gäller ekonomi och i ärenden som rör barnets person¹⁶⁷. I vissa situationer ska en ställföreträdande intressebevakare utses, om vårdnadshavaren är oförmögen att bevaka barnets intresse opartiskt. Nedan följer specialsituationer som har att göra med bevakning av ett barns intresse i ärenden som rör barnets person (inte ekonomiska ärenden).

Ställföreträdande intressebevakare i ett barnskyddsärende

I ett barnskyddsärende ska en intressebevakare utses till att föra barnets talan om det finns grundad anledning att misstänka att vårdnadshavaren inte opartiskt kan bevaka barnets intresse i ärendet och om en intressebevakare behöver utses för att utreda ärendet eller för att trygga barnets bästa¹⁶⁸. Då utses en intressebevakare till att företräda barnet i barnskyddsärendet i vårdnadshavarens ställe. Intressebevakaren övertar vårdnadshavarens rätt att få uppgifter om barnet och rätten att ge sitt samtycke till att uppgifter lämnas ut till utomstående, om den rätt intressebevakaren själv har till uppgifter inte är begränsad på det sätt som avses i offentlighetslagen¹⁶⁹ och den minderåriga inte har utnyttjat sin rätt att förbjuda att uppgifter lämnas ut. Intressebevakarens ställföreträdare utnyttjar bara sin talan som vårdnadshavarens ställföreträdare i barnskyddsärenden. Ansökan om att en intressebevakare ska utses kan göras av magistraten, socialväsendet eller barnets vårdnadshavare. Magistraten kan utse en intressebevakare om vårdnadshavaren och socialväsendet är överens om det. I annat fall utses intressebevakaren av tingsrätten.

¹⁶⁴ Lagen om elev- och studerandevård, 19 § 1 mom.

¹⁶⁵ Lagen om elev- och studerandevård, 14 § 4 mom.

¹⁶⁶ Lagen om elev- och studerandevård, 23 § 3 mom.

¹⁶⁷ Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983), 4 § 3 mom. och lagen om förmyndarverksamhet (442/1999), 4 § 1 mom.

¹⁶⁸ Barnskyddslagen, 22 §.

¹⁶⁹ Offentlighetslagen, 11 § 2 mom. och 12 §; rätten till uppgifter om barnet gäller till exempel inte i situationer där utlämnande av uppgifter strider mot barnets bästa.

Ställföreträdare för intressebevakare i socialvårdsärenden

En ställföreträdare för intressebevakaren ska skaffas åt ett barn i ett enskilt socialvårdsärende som gäller en minderårig om det finns grundad anledning att anta att vårdnadshavaren inte opartiskt kan bevaka barnets intresse. Alternativt görs en anmälan om förordnande av en intressebevakare för den minderåriga.¹⁷⁰

Intressebevakare i brottmål

När det gäller ett offer eller en *misstänkt* för ett brott som är yngre än 18 år ska en intressebevakare förordnas för förundersökningen och rättegången, om inte vårdnadshavaren eller någon annan laglig företrädare opartiskt kan bevaka barnets intresse i ärendet och om det inte är klart onödigt att förordna en intressebevakare¹⁷¹. Det gäller till exempel situationer där vårdnadshavaren misstänks för det brott barnet har utsatts för. Undersökningsledaren ska vid behov hos domstolen ansöka om att en intressebevakare ska förordnas. Ansökan kan också göras av åklagaren, magistraten eller socialmyndigheten. Ett intressebevakarförordnande gäller tills handläggningen av det brottmål upphör i fråga om vars förundersökning förordnandet har getts. De rättigheter och skyldigheter en intressebevakare har specificeras närmare i bestämmelsen om intressebevakare¹⁷².

Företrädare för minderåriga ensamkommande asylsökande

För barn ska utan dröjsmål en företrädare utses om barnet befinner sig i Finland utan vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare och barnet

- söker internationellt skydd,
- får tillfälligt skydd eller
- är offer för människohandel och inte har uppehållstillstånd¹⁷³.

En företrädare ska också utses om ett barn som saknar vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare redan har fått uppehållstillstånd inom flyktingkvoten eller har fallit offer för människohandel och har uppehållstillstånd. En representant kan också utses för andra barn som har fått uppehållstillstånd och befinner sig i Finland utan vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare.¹⁷⁴

Företrädaren för barnets talan bland annat i ärenden som gäller barnets person. I ärenden som rör barnet ska dock barnets önskemål och åsikt utredas. De ska beaktas enligt barnets ålder och utvecklingsnivå. Med avvikelse från den allmänna åldersgränsen kan ett barn som fyllt tolv år höras i enlighet med förvaltningslagen i ärenden som gäller barnet och barnet kan föra sin talan vid sidan om sin företrädare.

5. Vårdnadshavaren har själv inte rätt till uppgifter

En minderårig klient inom socialvården och en minderårig patient kan utnyttja sin **rätt att förbjuda** saker. I den sådana situation har vårdnadshavaren inte rätt att få uppgifter från barnets journal¹⁷⁵. Då är det barnet som fattar beslut om utlämnande av uppgifter (om barnet utifrån sin ålder och utvecklingsnivå kan bedöma samtyckets betydelse), och uppgifter kan även lämnas ut utan samtycke, om så särskilt föreskrivs i lag¹⁷⁶.

170 Socialvårdens klientlag, 10 § 3 mom.

171 Förundersökningslagen, 4 kap. 8 §.

172 Tuominen 2014, s. 30.

173 Lagen om mottagande av personer som söker internationellt skydd och om identifiering av och hjälp till offer för människohandel (746/2011), 39 §.

174 Lagen om främjande av integration 1386/2010, 56 §.

175 Offentlighetslagen, 11.2 §; bland annat om utlämnande av uppgifter till vårdnadshavaren strider mot **barnets bästa** eller något annat synnerligen viktigt enskilt intresse.

176 Araneva: <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-oikeus-luovuttaa>

6. Omhändertagna barn

Ett omhändertagande inverkar inte på vårdnadshavandet eller intressebevakningen för barnet. Därremot överförs många av vårdnadshavarens uppgifter till det omhändertagna barnets socialväsande som fattar beslut om dem.

Socialväsendet fattar beslut om

- barnets vistelseort
- vård
- uppfostran
- tillsyn
- den övriga omsorgen och
- om sådan undervisning och hälsovård som behövs för att förverkliga dessa¹⁷⁷.

Hur omfattande socialväsendets beslutanderätt är i frågor som rör barnets omsorg beror alltid på syftet med omhändertagandet och på hur det genomförs. I regel gör den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter en bedömning. I konfliktsituationer med en vårdnadshavare ska det övervägas om det är fråga om en fråga som rör omhändertagandet och placeringen utanför hemmet, och utifrån det ska det avgöras om det är socialväsendet eller föräldrarna som bestämmer i frågan.¹⁷⁸

I situationer där beslut ska fattas ska samarbete eftersträvas med barnet, föräldern och vårdnadshavaren och i första hand ska barnets bästa¹⁷⁹ beaktas. Målet ska också vara att vårdnadshavaren behåller så omfattande beslutanderätt som möjligt, men inte så att barnets bästa äventyras. Barnets vårdnadshavare behåller alltid rätten att fatta beslut om barnets religionssamfund och namn. Socialväsendet har inte heller rätt att föra ett omhändertaget barns talan i ett ärende som rör barnets nationalitet.

Till ”barnets lagliga företrädare” kan alltså i vissa fall det organ inom socialvården som har omhändertagit barnet utses, och i så fall har organet rätt att föra barnets och vårdnadshavarens talan eller föra talan vid sidan om dem. I 45 § i barnskyddslagen finns dock en specialbestämmelse och det är inte förrän i sista hand som organet som ansvarar för socialvården eller en tjänsteinnehavare som arbetar för organet kan fatta beslut som rör barnet.¹⁸⁰ Det går alltså inte att ge en entydig anvisning om huruvida det är socialväsendet eller vårdnadshavaren (eller intressebevakarens ställföreträdare) som ger samtycke till att uppgifter lämnas ut.

Den självbestämmanderätt och den rätt att förbjuda saker som en minderårig klient hos socialvården och en patient inom hälso- och sjukvården har försvinner inte för att barnet har omhändertagits.

Familjevårdare och andra representanter för privata platser för vård utom hemmet

Representanter för privata platser för vård utom hemmet, till exempel fosterföräldrar, har inte rätt att få sekretessbelagda uppgifter om barnet eller rätt att lämna ut uppgifter om barnet till utomstående eller ge sitt samtycke till det. Utlämnande av uppgifter från socialväsendet grundar sig antingen på socialväsendets rätt att lämna ut uppgifter om sina uppdrag eller för en uppgift som utförs för egen räkning¹⁸¹ eller rätten att lämna ut uppgifter för trygghet av vården av och omsorgen om klienten¹⁸².

Det är möjligt att fosterföräldrar (också t.ex. närstående som barnet är placerat hos) får vårdnaden om barnet och då har fosterföräldrarna naturligtvis rätt att utnyttja den talan barnets vårdnadshavare har och fatta beslut om utlämnande av uppgifter, om inte beslutanderätten har begränsats genom ett domstolsbeslut.

177 Barnskyddslagen, 45 §.

178 Rätty 2012.

179 Barnskyddslagen, 45 § 3 mom.

180 Rätty 2012.

181 Offentlighetslagen, 26 § 3 mom., se punkt xx och sida xx.

182 Socialvårdens klientlag, 17 §

Vet du vilken rätt följande har att få uppgifter om ett barn:

- barnet självt
- vårdnadshavaren
- barnets företrädare
- förälder som fråntagits vårdnaden
- representanter för privata platser för vård utom hemmet?

MER INFORMATION

om rätten att få uppgifter om ett barn finns i Handbok för barnskyddet (på finska) <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen/oikeudesta-saada-lasta-koskevaa-tietoa>

KÄLLOR I KAPITEL 5

- Araneva, M. Tiedon hankkiminen lastensuojelun tarpeisiin ja sen luovuttaminen. Lastensuojelun käsikirja. <http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-ja-sen-luovuttaminen> (hämtad januari 2016)
- Regeringens proposition till riksdagen med förslag till socialvårdslag och vissa lagar som har samband med den (RP 164/2014 rd).
- Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 14(2013) om barnets rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet, artikel 3.1.
- Mäenpää, O. (2009) Julkisuusperiaate. WSOY pro.
- Pajulammi, H. (2014) Lapsi, oikeus ja osallisuus. Talentum.
- Förebyggande och förhindrande av familje- och barnmord och informationsutbyte mellan myndigheter. Arbetsgruppens utredning. Inrikesministeriets publikationer 1/2014.
- Upprättande och hantering av journalhandlingar. Handbok för hälso- och sjukvården. SHM:s publikationer 2012:4.
- Räty, T. (2010) Uusi lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Edita Publishing Oy.
- Tuominen, M.(2014) Lapsen edunvalvonta esitutkinnan näkökulmasta. Polisyrykeshögskolans rapporter 111.

BILAGA 1. MÖDRA- OCH BARNRÅDGIVNING

Tuovi Hakulinen, Marjaana Pelkonen och Anni Mäkinen

Rådgivningens grundläggande uppgift

Mödra- och barnrådgivningstjänsterna är lagstadgad basservice som erbjuds alla gravida kvinnor och familjer med barn under skolåldern (hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010, 15 §). Tillgången till tjänsterna är mycket bra eftersom nästan alla familjer använder dem, oberoende av familjens socioekonomiska ställning. Mödra- och barnrådgivningsverksamheten har i uppgift att följa och främja gravida kvinnors och deras familjers hälsa, uppväxt och utveckling, stödja föräldraskapet och parförhållandet och främja en hälsosam uppväxt- och utvecklingsmiljö för barnet samt sunda levnadsvanor i familjen. I första hand fästs uppmärksamhet vid att stärka faktorer och andra resurser som skyddar välfärden. Dessutom har rådgivningen i uppgift att i ett tidigt skede identifiera eventuella problem och bekymmer, i synnerhet riskfaktorer, och att erbjuda eller ordna det inriktade stöd, den vård och hjälp som behövs. Rådgivningstjänsterna har i uppgift att tillsammans med annan basservice förebygga behov av barnskydd och marginalisering och att minska hälsoskillnaderna. Rådgivningens stödformer kan delas upp i universellt stöd som erbjuds alla och i särskilt stöd. Särskilt stöd är alltid riktat, ges i ett så tidigt skede som möjligt och kan variera vad gäller varaktighet och intensitet.

Vid hälsoundersökningarna följs och främjas familjernas hälsa och välbefinnande. Det erbjuds vaccinationer och nödvändiga hembesök avtalas. Vid mödrarådgivningens återkommande hälsoundersökningar (minst 8–9 under graviditeten och två efter förlossningen) ligger fokus på att trygga fostrets och den gravida kvinnans hälsa och välbefinnande. Vid barnrådgivningens hälsoundersökningar (minst nio före ett års ålder och minst sex i åldern 1–6 år) följs barnets uppväxt, utveckling och hälsa. Till hälsoundersökningarna hör alltid att stödja föräldraskapet, parförhållandet och sunda levnadsvanor med hjälp av en god växelverkan och handledning. Universellt stöd ordnas också i föräldragrupper.

Vid de omfattande hälsoundersökningarna beaktas hela familjens välbefinnande och hälsa (statsrådets förordning 338/2011). Båda föräldrarna kallas alltid till dessa undersökningar. Det ordnas en omfattande hälsoundersökning under graviditeten och tre för familjer med barn under skolåldern (vid 4 månader, 18 månader och 4 år). Undersökningarna genomförs i samarbete mellan en hälsovårdare och en läkare. Vid de omfattande hälsoundersökningarna diskuteras föräldrarnas ork och välbefinnande, växelverkan i familjen, levnadsförhållandena och stödnätverk, barnets välbefinnande och förhållandena mellan syster och syskonens välmående. Med föräldrarnas tillstånd begärs information om hur barnet klarar sig i småbarnspedagogiken. Omfattande hälsoundersökningar har genomförts sedan 2011.

Rådgivningens uppgift att identifiera oro och ordna stöd

Identifiering av oro och stödbehov grundar sig på rådgivningens lagstadgade uppgift. Enligt den ska hälsorådgivningen och hälsoundersökningarna ordnas så att behovet av särskilt stöd hos ett barn under skolåldern och barnets familj identifieras i ett så tidigt skede som möjligt, och att det stöd som behövs tillhandahålls utan dröjsmål (statsrådets förordning 338/2011). För att ordna särskilt stöd ska det utarbetas en plan tillsammans med den som behöver stöd och med hans familj. Detta förutsätter en bedömning av vården och servicebehovet, överenskommelse om vilka stödformer som behövs och en bedömning av hur målen nås. En universell service som inleds redan under graviditeten och omfattar regelbundna hälsoundersökningar och hembesök ger goda möjligheter att identifiera stödbehoven. Identifieringen av stödbehov och inriktningen av stödet till dem som behöver det kan främjas i synnerhet genom att mödra- och barnrådgivningsarbetet förenas.

Rådgivningsverksamheten baserar sig på att aktivt lyssna på familjerna och bemöta dem på ett individuellt sätt och på att skapa förtroende genom kontinuitet. Om atmosfären är tolerant och samspelet sådant att det uppmuntrar och respekterar familjerna, ges familjerna tillfälle att med hälsovårdaren eller läkaren diskutera frågor de funderar på och känsliga frågor. Den anställda måste också vara kunnig och modig för att våga föra ämnen som känns svåra på tal. Familjer tar lätt kontakt med en bekant hälsovårdare.

En hälsovårdare eller läkare kan börja oroa sig för ett barns och en familjs situation såväl utifrån oro som föräldrarna uttryckt som utifrån en hälsoundersökning. Oro kan också uppstå vid ett hembesök, i samband med att småbarnspedagogiken eller närstående meddelar hur barnets och familjens situation ser ut eller då en familj låter bli att komma på de återkommande hälsoundersökningarna.

Rådgivningspersonalen har olika verktyg till sitt förfogande som stöd för att identifiera stödbehovet och föra olika ämnen på tal. Sådana verktyg är till exempel olika blanketter för resurser i vardagen för familjer som väntar barn och barnfamiljer, blanketten för screening och kartläggning av närstående-våld, blanketten för identifiering av depression efter förlossningen (EPDS) och Audit-blanketten som utvecklats för diskussion om alkoholanvändningen. Blanketterna används enligt övervägande och flexibelt så att det finns möjlighet att diskutera enligt de individuella behoven.

Om hälsoundersökningarna genomförs noggrant går det att identifiera vilka faktorer som finns i bakgrunden till barnets hälsa och välbefinnande och som anknyter till familjen. Sådana faktorer är till exempel föräldrarnas sjukdomar eller användning av alkohol och droger, utmattning, problem i parförhållandet och familjens svaga ekonomiska situation. Enligt respons och uppföljningsundersökningar kommer det i synnerhet i samband med de omfattande hälsoundersökningarna fram frågor som annars skulle ha förbigåtts. De omfattande hälsoundersökningarna har förbättrat den tidiga identifieringen av orosmoment med anknytning till föräldrarna och familjens livssituation och möjligheterna att leda familjerna vidare till fortsatta undersökningar, stöd eller vård.

Familjen kan kallas till ett extra besök på rådgivningen eller så kan det göras ett hembesök hos familjen på grund av de orosmoment och stödbehov som kommit fram. Om rådgivningens extra utredning och det riktade tilläggsstödet inte är tillräckligt, kan det som tidigt stöd ordnas så att familjen får en familjearbetare eller hjälp av hemservicen i hemmet eller så kan familjen hänvisas till en föräldragrupp. Vid tilläggsutredningen kan till exempel en psykolog eller socialarbetare kallas till träffen. Beroende på stödbehovet kan barnet hänvisas till talterapi, fysioterapi, ergoterapi eller näringsterapi. Dessutom kan familjen också hänvisas till rådgivningen i uppfostrings- och familjefrågor eller den specialiserade sjukvården. Det finns även tjänster inom den tredje sektorn som kan erbjuda familjer stöd i vardagen. Det är viktigt att rådgivningen tar tag i problem medan de ännu är små eftersom det då sannolikt kan undvikas att problemen blir värre och tillspetsas.

Hur inleds multiprofessionellt samarbete?

Rådgivningens samarbete med andra tjänster är inte endast nödvändigt för att hjälpa familjer, utan det är även lagstadgat (hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010, statsrådets förordning 338/2011). I syfte att identifiera ett behov av särskilt stöd och ordna stöd ska rådgivningen vid behov samarbeta med olika kommunala aktörer, till exempel småbarnspedagogiken, hemservicen, familjearbetet, barnskyddet, elevhälsan, och med den specialiserade sjukvården och andra aktörer. Bland annat beteendestörningar och problem med den mentala hälsan hos barn är exempel på situationer där multiprofessionellt samarbete är nödvändigt. Föräldrars depression, psykiska sjukdomar, våld och missbrukarproblem är exempel på situationer som anknyter till familjen och som kräver särskilt stöd. En central uppgift för det multiprofessionella samarbetet är att förebygga behovet av barnskydd.

Samarbetet kommer bäst igång om det redan på förhand har skapats planmässiga förutsättningar för det. De viktigaste riktlinjerna för multiprofessionellt samarbete beskrivs i handlingsprogrammet för rådgivningsverksamheten. Enligt en uppföljning har största delen av barnrådgivningarna kommit överens om samarbete med barnskyddet, familjearbetet och småbarnspedagogiken. Ett exempel på samarbete är den handlingsmodell för stöd under graviditeten (Raskauden ajan tuen polku) i vilken samarbetet mellan mödrarådgivningen, familjearbetet, det sociala arbetet för vuxna (inkl. utkomststödet) har planerats. I handlingsmodellen har det med hjälp av gemensam planering och gemensamma verksamhetslokaler gjorts enkelt och smidigt att kontakta socialservicen och "ledsaga" klienten till en annan anställd. Handlingsmodellen har blivit en etablerad praxis.

Barnrådgivningen och familjearbetet har redan samarbetat länge. Förebyggande familjearbete kan inledas på barnrådgivningens eller familjens initiativ, och då kan stöd ges som en tjänst med låg tröskel i ett tidigt skede. Resultaten har varit uppmuntrande och synts i form av ett minskat behov av barnskydd. Också yrkesutbildade personer inom mödra- och barnrådgivningen och mentalvårdsarbetet,

till exempel psykiatriska sjukskötare, har samarbetat redan i flera år. Tidigt individuellt stöd och även stöd som fått av en kamratgrupp har förebyggt depression och att depressionen blivit långvarig. Tack vare den här verksamhetsformen har antalet remisser till den specialiserade sjukvården minskat. Andra exempel på samarbete är rådgivningens samarbete med småbarnspedagogiken, hemservicen och barnskyddet.

Syftet är att i framtiden intensifiera samarbetet som en följd av integrationen av hälsotjänster och socialservice, bland annat då tjänsterna för barn, unga och familjer förnyas till multiprofessionella servicehelheter. Enligt lagstiftningen ska socialvården och andra förvaltningsområdets tjänster bilda en helhet som är förenlig med klientens intressen.

En hälsovårdare eller läkare kan vid behov som stöd för familjen sammanställa en multiprofessionell arbetsgrupp för att skraddarsy det stöd barnet och barnets familj behöver. Genom att identifiera ett stödbehov och föra ämnet på tal kan hjälp och stöd ordnas för barnet och barnets familj i rätt tid. Då det gäller vård av föräldrar som har problem med alkohol och droger är det nödvändigt med friktionsfritt samarbete inom mödra- och barnrådgivningen och att mödra- och barnrådgivningen samarbetar med övriga kommunala aktörer som tillhandahåller tjänster. Personer med alkohol- och drogproblem lider ofta även av mentala problem. Vård för gravida kvinnor med missbrukarproblem ordnas på mödrapoliklinikens mottagningar eller polikliniker för missbrukare av droger, alkohol och läkemedel (HAL) vid ett universitetssjukhus i samarbete med A-kliniken och eventuellt ett mödrahem och en enhet för öppna tjänster som specialiserat sig på behandling av missbrukarproblem. A-kliniken betjänar olika personer som lider av problem med alkohol och droger och andra beroendeproblem och deras närstående. Mödrahem som specialiserat sig på behandling av missbrukarproblem hos gravida kvinnor och i småbarnsfamiljer erbjuder både barnskydd och missbrukarrehabilitering. Om en rådgivningsklient bor på ett mödrahem som specialiserat sig på missbrukarproblem, besöker klienten rådgivningens mottagning och hälsovårdaren kan göra ett hembesök på mödrahemmet.

Det är särskilt viktigt att förebygga användning av alkohol och droger hos föräldrar och ge tidigt stöd, vård och rehabilitering eftersom den vanligaste orsaken till att små barn omhändertas i Finland är att föräldrarna använder alkohol och droger. Andra centrala orsaker till omhändertagande av små barn är föräldrarnas mentala problem och otillräckliga föräldraskap.

Samarbete med socialservicen för barnfamiljer och barnskyddet

Mödra- och barnrådgivningen måste samarbeta med socialservicen för barnfamiljer och barnskyddet bland annat för att de, såsom beskrivits ovan, å ena sidan har gemensamma klienter, och för att nya klientrelationer å andra sidan uppstår under rådgivningsperioden. Exempelvis 2013 fick cirka 5,5 procent av alla barn under skolåldern, sammanlagt cirka 23 000 barn, stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård. Totalt 816 barn omhändertogs eller placerades brådskande utom hemmet för första gången. Barn och familjer som omfattas av barnskyddet har rätt till högklassig basservice på rådgivningen och till det tilläggsstöd som rådgivningen erbjuder som en del av den övriga servicehelheten. I fråga om barn som får vård utom hemmet och barn som får stödtjänster inom barnskyddets öppenvård ska barnets uppväxt, utveckling och välfärd följas och stödjas särskilt noggrant. Som stöd för arbetet behövs enhetliga riktlinjer som styr samarbetet.

En familj som är klient vid mödrarådgivningen kan också redan vara klient inom barnskyddet. I dessa fall kan barnskyddsmyndigheterna begära ett specificerat utlåtande av rådgivningen om klienten, till exempel i samband med ett omhändertagande. Barnskyddslagen förutsätter att hälsovårdscentralen och sjukvårdsdistriktet ska ge experthjälp inom det barn- och familjeinriktade barnskyddet och vid behov ordna undersökning av barnet och vård- och terapitjänster för barnet. Om rådgivningspersonalen upptäcker att en gravid kvinna och hennes familj har en mycket svår situation och om adoption övervägs som ett alternativ, ska hälso- och sjukvårdspersonalen styra den gravida kvinnan till att överväga sitt beslut med hjälp av den adoptionsrådgivning som socialvården ger eller att kontakta Rädda barnen rf:s regionkontor.

Samarbete med barnskyddet och socialvården behövs till exempel om det är uppenbart att en familj som är klient vid mödrarådgivningen kommer att behöva stödåtgärder av barnskyddet direkt efter förlösningen. I sådana fall ska mödrarådgivningen göra en föregripande barnskyddsanmälan. En föregripande barnskyddsanmälan förpliktar socialvården att agera redan innan barnet föds. Samma aktörer

är anmälningsskyldiga som enligt 25 § i barnskyddslagen är skyldiga att göra en egentlig barnskyddsanmälan.

En föregripande barnskyddsanmälan görs på mödrarådgivningen om den anställda misstänker att barnskyddets stödåtgärder kommer att behövas genast efter födseln, till exempel om mamman eller pappan är missbrukare, har en allvarlig psykisk störning eller har dömts till ett frihetsstraff. Klienten kan också själv lyfta fram ett behov av stöd. Utgångspunkten är att personen själv uppsöker tjänster. En yrkesutbildad person kan med klientens samtycke kontakta socialvården för en bedömning av personens servicebehov. Om personen själv inte vill att den anställda ska ta kontakt och det är uppenbart att barnet som föds kommer att behöva barnskyddets stödåtgärder omedelbart efter födseln, ska en föregripande barnskyddsanmälan göras.

Socialvården har i uppgift att utreda ett eventuellt behov av socialservice och måste tillräckligt tidigt få information om det barn som ska födas så att den gravida kvinnan och barnets familj ska kunna tryggas tillräckliga stödåtgärder. En föregripande barnskyddsanmälan sänds till myndigheterna i enlighet med kommunens praxis. Efter att en föregripande barnskyddsanmälan gjorts utgör all den service som ges till föräldrarna hälso- och sjukvård eller socialt arbete med vuxna. Den egentliga klientrelationen inom barnskyddet börjar först efter att barnet fötts.

Barnrådgivningen kan vid behov styra familjen att kontakta socialvården eller tillsammans med barnet eller barnets föräldrar kontakta socialvården för en bedömning av stödbehovet (se kapitel 5.1 i guiden). Om klienten inte samtycker till att ta kontakt eller barnets situation kräver så brådskande kontakt att rådgivningen inte hinner be om samtycke, ska en barnskyddsanmälan göras omedelbart och utan klientens samtycke.

Om det vid en hälsoundersökning kommer fram att en förälder använder alkohol och droger, att det förekommer våld eller att barnet utsätts för annan misshandel eller försummelse, kan det leda till att en barnskyddsanmälan görs. Om våldet dessutom riktas mot barnet ska det göras en anmälan till polisen och en barnskyddsanmälan. För att trygga att klientrelationen bevaras och bygga en förtroendefull relation är det viktigt att för föräldern motivera varför det är nödvändigt att gå till väga på det sättet. I bästa fall fortsätter familjen besöka den anställdas mottagning även i fortsättningen. Socialarbetare är skyldiga att ge föräldrarna namnet på den person som gjort en barnskyddsanmälan på tjänstens vägnar. Därför har tröskeln för att göra en barnskyddsanmälan varit hög för rådgivningspersonalen.

Efter att socialvården kontaktats eller en barnskyddsanmälan gjorts utreds barnets servicebehov. Utredningen kan också inbegripa en bedömning av behovet av barnskydd. Om barnet inte behöver några stödåtgärder, ska rådgivningen tillsammans med socialservicen ordna tillräckligt med stöd och uppföljning för barnet och familjen. Det är viktigt att familjen, rådgivningen och barnskyddet samarbetar när det gäller barn och familjer som omfattas av stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård.

KÄLLOR TILL BILAGA 1

- Afifi, TO. & MacMillan, HL. (2011). Resilience following child maltreatment: A review of protective factors. *Canadian Journal of Psychiatry* 56(5), 266–272.
- Bell, T., Romano, E. & Flynn, RJ. (2013). Multilevel correlates do behavioral resilience among children in child welfare. *Child Abuse & Neglect* 37, 1007–1020.
- Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Hastrup, A., Wallin, M. & Pelkonen, M. (2012). Laaja terveystarkastus – Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon. Institutet för hälsa och välfärd, Handbok 22/2012. Helsingfors.
- Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Bloigu, A. & Pelkonen, M. (2014). Moderskaps- och barnrådgivning samt skolhälsovård – Nationell uppföljning 2012 (på finska). Institutet för hälsa och välfärd, Rapport 12/2014 Helsingfors.
- Klemetti, R. & Hakulinen-Viitanen, T. (red.) (2013). Handbok för mödrarådgivningen. Nationell rekommendation. Institutet för hälsa och välfärd, Handbok 29. Helsingfors.
- Barnskyddslagen 417/2007. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Poutiainen, H., Hakulinen-Viitanen, T. & Laatikainen, T. (2014). Associations between family characteristics and public health nurses' concerns at children's health examinations. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 28(2), 225–234.
- Socialvårdslagen 1301/204. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2014/20141301>
- Hälso- och sjukvårdslagen 1326/2010 <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2010/20101326>
- Tuominen, M., Kaljonen, A., Ahonen, P. & Rautava, P. (2014). Relational continuity of care in integrated maternity and child health clinics improve parents' service experiences. *International Journal of Integrated Care*, Oct-Dec URN:NBN:NL:UI:10-1-114796
- Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsovård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga 338/2011. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2011/20110338>

BILAGA 2. SMÅBARNSPEDAGOGIK OCH FÖRSKOLE- UNDERVISNING

Päivi Lindberg och Reetta Laaksonen

Småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen har en central uppgift i helheten av tjänster för barn och familjer och därför är det viktigt att kommunen då den ordnar tjänster inom småbarnspedagogik samarbetar multiprofessionellt med bland annat de aktörer som ansvarar för rådgivningsverksamheten, barnskyddet och den övriga social- och hälsovården. Kommunen ansvarar också för den småbarnspedagogiska verksamhet som privata serviceproducenter tillhandahåller och därför är det viktigt att samarbetsprocesserna fungerar även i fråga om privata tjänster.

Nästan alla barn är i något skede innan de börjar skolan i småbarnspedagogik i daghem, familjedagvård eller senast i förskoleundervisning året innan läroplikten börjar. Dessutom erbjuds barn som vårdas hemma olika former av öppna tjänster inom småbarnspedagogik på deltid.

Småbarnspedagogik

Enligt lagen om småbarnspedagogik (36/1973) har barn rätt till småbarnspedagogik. I lagen definieras småbarnspedagogik som en helhet som består av fostran, undervisning och vård i vilken i synnerhet den pedagogiska verksamheten betonas. Den grundläggande uppgiften för personalen inom småbarnspedagogiken är att bygga upp en god pedagogik för barnet och därigenom sörja för bästa möjliga förhållanden för barnet och för rutiner som främjar barnets välfärd, inläring och utveckling. Ett fungerande samarbete med föräldrarna eller vårdnadshavarna är en av hörnstenarna i småbarnspedagogiken. I bästa fall är samarbetet en jämlik dialog där personalen och föräldrarna tryggt kan prata om olika orosmoment som berör barnet, blir hörda och kan dela med sig av sina tankar i en öppen och positiv atmosfär. För varje barn görs det upp en individuell plan för småbarnspedagogik, i vilken målen för och åtgärder inom småbarnspedagogiken och barnets eventuella behov av stöd anges. Planen ska göras upp så att barnet hörs och tillsammans med föräldrarna eller vårdnadshavarna.

Småbarnspedagogiken är precis som skolan och hemmet en utvecklings- och inlärningsmiljö där barn ofta tillbringar mycket tid. Då personalen dagligen arbetar med ett barn och samarbetar med föräldrarna kan den lära känna barnet och märker därmed också om det finns något oroväckande i barnets eller familjens situation.

Oro uppstår

Inom småbarnspedagogiken kan barn behöva stöd inom olika delområden i utvecklingen såväl som i situationer där barnets uppväxtförhållanden äventyras. Om föräldrarna eller personalen börjar oro sig för ett barn, kan vem som helst av dem föra saken på tal. Det är emellertid personalen inom småbarnspedagogiken som ansvarar för att föra ämnen som ger anledning till oro på tal. Ämnet ska tas upp omedelbart. Ju tidigare det ingrips i en sak som ger anledning till oro, desto fler är möjligheterna att agera och desto smidigare löper samarbetet. Med vårdnadshavarens/vårdnadshavarnas samtycke kontaktas vid behov samarbetspartner och runt barnet byggs ett sådant nätverk som är mest lämpligt för situationen upp. (Observera! Läs mer om kontakten till socialvården och skyldigheten att göra en anmälan till barnskyddet och polisen i kapitel 5.3 i guiden).

De vanligaste samarbetspartnerna är specialbarntvårdslärare, socialservicen för barnfamiljer, psykologer eller kuratorer, hälsovårdare, rådgivningen i uppfostrings- och familje frågor och barnskyddet. Då det stöd barnet och familjen behöver planeras är de kunskaper och erfarenheter den yrkesutbildade inom småbarnspedagogiken har och kännedom om familjen till stor nytta.

Brist på målinriktat samarbete som framskrider på överenskommet sätt kan leda till en situation där aktörerna i nätverket agerar utan vetskap om vad de andra gör. I sådana fall utförs överlappande arbe-

te och ingen synergi uppstår. I värsta fall leder det till att småbarnspedagogikens oro för barnet ökar eftersom den inte vet hur de andra aktörerna agerar. Ett välfungerande målinriktat samarbete gynnar alla aktörer, och framför allt barnet och familjen. I bästa fall känner olika aktörer samma oro för barnet och då kan varje aktör sörja för de ansvar som hör till aktörens egen grundläggande uppgift. Vid sidan om att främja barnets inläring, utveckling och välfärd har småbarnspedagogiken också en viktig roll som förebyggande barnskydd som genomförs i vardagen och som stödåtgärd inom barnskyddets öppenvård. Tjänsterna inom småbarnspedagogiken kan också ha en rehabiliterande verkan för barnet. För att genomföra uppgifterna i fråga behövs multiprofessionellt samarbete.

Förskoleundervisning

Precis som den övriga småbarnspedagogiken är även förskoleundervisningen en viktig inlärnings- och utvecklingsmiljö för barnet. Förskoleundervisning ges i skolan eller daghemmet. Barnen deltar vanligtvis i förskoleundervisning ett år innan läroplikten börjar, det vill säga vid ungefär sex års ålder. I lagen om grundläggande utbildning (628/1998) fastställs att förskoleundervisningen är en del av småbarnspedagogiken. Enligt grunderna för förskoleundervisningens läroplan (Utbildningsstyrelsen 2014) är förskoleundervisningens centrala uppdrag att främja barnets förutsättningar att växa, utvecklas och lära sig. Verksamheten ska utgå från barnet och den ska stärka barnets positiva självbild och uppfattning om sig själv som lärande individ.

Förskoleundervisningen är obligatorisk eftersom alla barn ska delta i ettårig förskoleundervisning eller annan verksamhet genom vilken målen för förskoleundervisningen uppnås (lagen om grundläggande utbildning, 26 a §). Förskoleundervisningen är avgiftsfri för föräldrarna och den genomförs i regel i skolan eller daghemmet. Barn får förskoleundervisning cirka fyra timmar per dag (minst 700 h/år, förordningen om grundläggande utbildning 852/1998). Utöver förskoleundervisningen kan barnen dessutom delta i den övriga småbarnspedagogiken. Innehållet i förskoleundervisningen styrs nationellt genom grunderna för förskoleundervisningens läroplan (Utbildningsstyrelsen 2014).

Personalen inom förskoleundervisningen arbetar med barnen varje dag och har därmed goda möjligheter att observera eventuella stödbehov och tillsammans med föräldrarna föra ett orosmoment på tal. Inom förskoleundervisningen används stöd för inläringen i tre steg enligt lagen om grundläggande utbildning. Stödformer inom förskoleundervisningen kan anknyta till bland annat fostran, pedagogik, vård eller struktur. Stödet ger trygghet och stödjer en positiv självbild och innebär att vardagliga situationer utnyttjas, undervisningsmetoder och verksamhetsätt väljs enligt barnets behov och att inlärningsmiljöerna bearbetas med pedagoger och vårdnadshavare.

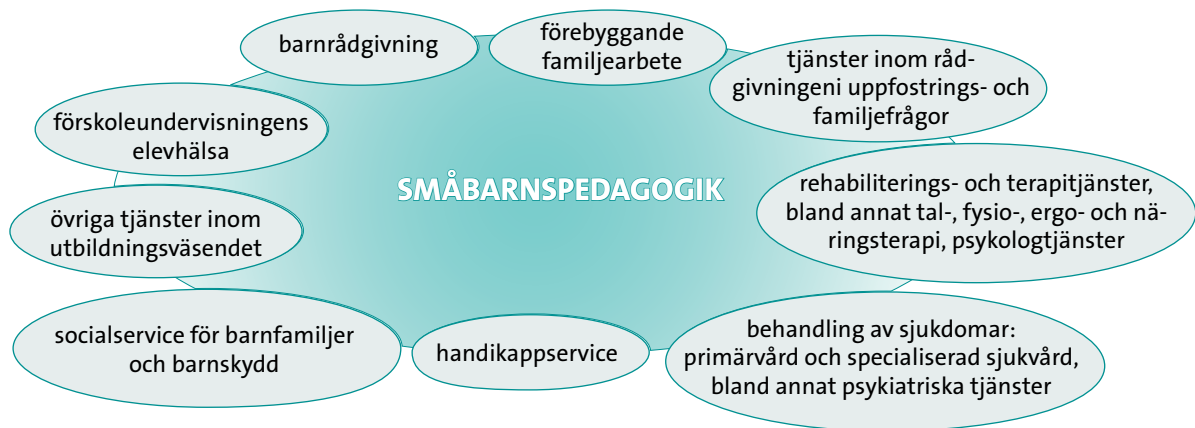
Processerna och praxisen inom samarbetet med socialservicen för barnfamiljer eller barnskyddet och barnrådgivningen sammanfaller i regel med småbarnspedagogiken. Till skillnad från den övriga småbarnspedagogiken omfattas förskoleundervisningen av lagen om elev- och studerandevård (1287/2013) (se kapitel 5.3 i guiden och bilaga 3 till guiden). Elevvården genomförs multiprofessionellt och är en viktig del av förskoleundervisningens grundläggande verksamhet. Elevvården har en nära koppling till förskoleundervisningens uppgift att främja barnets förutsättningar att växa, utvecklas och lära sig. Den ordnas i multiprofessionellt samarbete med undervisningsväsendet och social- och hälsovården så att den bildar en fungerande och enhetlig helhet. Enligt hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010) ansvarar barnrådgivningstjänsterna för den hälso- och sjukvård som hör till förskoleundervisningens elevhälsa.

Förskoleundervisningen och den övriga småbarnspedagogiken samarbetar med social- och hälsovården, det övriga utbildningsväsendet och andra myndigheter. Det ska säkerställas att samarbetsstrukturerna fungerar och processerna är smidiga på lokal nivå i synnerhet inom småbarnspedagogiken, socialservicen för barnfamiljer, barnskyddet och barnrådgivningen.

.....

Ett smidigt och framgångsrikt multiprofessionellt samarbete kräver att det har fastställts gemensamma mål och verksamhetsprinciper och fungerande strukturer och rutiner på lokal nivå.

.....

FIGUR. Småbarnspedagogikens mest centrala samarbetspartner.

Samarbete med socialservicen för barnfamiljer och barnskyddet

De samarbetsstrukturer och -processer som överenskommit och beskrivits på lokal nivå är grunden för att skapa förtroende mellan olika aktörer och samarbeta i syfte att skydda barnet. Personalen inom småbarnspedagogiken ska ha tydliga handlingsmodeller för samarbetet med socialservicen för barnfamiljer och barnskyddet. I samarbetet ska i synnerhet följande beaktas:

Småbarnspedagogikens tydliga roll och skyldighet att hänvisa familjer till socialservicen för barnfamiljer och barnskyddet

- Småbarnspedagogiken kan instruera en familj att själv kontakta socialvården.
- Småbarnspedagogiken kan tillsammans med barnet och föräldrarna kontakta socialvården för en bedömning av stödbehovet (se kapitel 5.3 i guiden).
- Om klienten inte samtycker till att ta kontakt eller barnets situation kräver så brådskande kontakt att rådgivningen inte hinner be om samtycke, ska en barnskyddsanmälan göras omedelbart och utan klientens samtycke.

Möjlighet att konsultera barnskyddet

- Småbarnspedagogiken kan konsultera barnskyddet om de anställda är osäkra på hur det är bäst att agera. Barnskyddet kan konsulteras utan att barnets personuppgifter avslöjas.
- Det är bra om det barn- och familjeinriktade barnskyddet utser en socialarbetare som ansvarar för konsultationer från småbarnspedagogiken och ger närmare anvisningar om praxisen vid konsultation.

Information/informationsansvar mellan småbarnspedagogiken och socialservicen eller barnskyddet

- Om det efter att barnets servicebehov har bedömts konstateras att det inte finns något behov av en klientrelation eller stödåtgärder, är det bra att informera småbarnspedagogiken om detta. Huvudregeln är att vårdnadshavarens samtycke alltid behövs vid utlämnande av information.

Samarbete mellan småbarnspedagogiken och socialservicen eller barnskyddet vid samtal med klienter och arbete med klientplaner

- Då en bedömning av servicebehovet inleds är det bra att be småbarnspedagogiken delta redan vid de samtal som förs med klienten under bedömningen.
- För ett barn som är klient inom barnskyddet ska en klientplan utarbetas (barnskyddslagen, 30 §). En plan görs upp inom socialservicen, såvida det inte är uppenbart att det är onödigt. Barnets plan för småbarnspedagogik och barnskyddets eller socialservicens klientplan ska stödja varandra, enligt 7 a § i lagen om småbarnspedagogik ska en individuell plan för småbarnspedagogik göras upp utgående från genomförandet av barnets fostran, undervisning och vård.
- Gemensamma samtal ska ordnas och en separat samarbetsplan ska eventuellt göras upp även om barnet har deltagit i småbarnspedagogik redan innan barnet blev klient inom socialservicen eller barnskyddet.
- I samarbetsmötet deltar överenskomna anställda inom småbarnspedagogiken, barnet (beroende på situationen) och vårdnadshavaren/vårdnadshavarna, en socialarbetare inom barnskyddet eller den egna kontaktpersonen inom socialvården och eventuellt en hälsovårdare, med tillstånd av klienten. (Observera! Aktörerna ska alltid se till att genuint lyssna på barnet. Läs mer i kapitel 2 i guiden).
- Vårdnadshavarnas samtycke begärs för samarbete mellan myndigheter och utlämnande av information. I vissa fall kan olika aktörer samarbeta även utan vårdnadshavarnas samtycke, men i sådana fall ska det finnas särskilda i lag föreskrivna grunder för samarbetet.
- Barnskyddets klientplan ska bedömas vid behov, dock minst en gång per år. Om småbarnspedagogik har ordnats som en stödåtgärd inom barnskyddets öppenvård eller om barnet redan tidigare har deltagit i småbarnspedagogik är det bra att också en representant för småbarnspedagogiken är med vid bedömningsamtalen (huvudregeln är fortsättningsvis att vårdnadshavarens samtycke behövs för samarbete och utlämnande av uppgifter aktörer emellan).
- Om det beslutas att klientrelationen inom barnskyddet eller socialvården ska upphöra och stödåtgärder inte längre ska ordnas, informeras småbarnspedagogiken om detta.

BILAGA 3. ELEVVHÄLSA

Marke Hietanen-Peltola

Elevhälsa är en basservice för barn och unga, och även för familjer, som erbjuds i barnens och de ungas naturliga utvecklingsmiljö, i skolor och vid läroanstalter. Elevhälsan främjar och upprätthåller elevers och studerandes studieframgång, psykiska och fysiska hälsa och sociala välbefinnande i skolor och vid läroanstalter.

Verksamheten styrs av flera olika författningar, varav den viktigaste är lagen om elev- och studerandevård (1287/2013). Enligt lagen kan den samlade elevhälsan indelas i generellt inriktad elevhälsa och individuellt inriktad elevhälsa. Elevhälsan ordnas genom multiprofessionellt samarbete mellan utbildningsväsendet och social- och hälsovården.

Rätt till elevhälsa

Alla barn och unga – från förskolan tills det att studier på andra stadiet avslutas – har rätt till elevhälsa. Elevhälsan omfattar därmed över 800 000 barn och unga. Också deras familjer kan få stöd via elevhälsan.

Inom elevhälsan och i denna bilaga används följande termer:

- studerande = alla barn och unga som omfattas av lagen, det vill säga elever i förskolan och grundskolan och studerande vid gymnasier och inom yrkesutbildning på ungdomsstadiet
- läroanstalt = förskolor, grundskolor, gymnasier och yrkesläroanstalter

Ledning och planering av elevhälsan

Elevhälsan planeras, bedöms, utvecklas och styrs multiprofessionellt. Kommunens välfärdsplan för barn och unga innehåller en del som behandlar elevhälsa. Varje utbildningsanordnare, i fråga om förskoleundervisning och grundläggande utbildning varje kommun, har en sektorsövergripande styrgrupp för elevhälsan. Elevhälsogruppen ansvarar för planeringen, bedömningen och utvecklingen av elevhälsan och genomförandet av den generellt inriktade elevhälsans insatser vid läroanstalterna. I den elevhälsoplan som varje läroanstalt gör upp beskrivs läroanstaltens samlade elevhälsa på en konkret nivå.

Myndigheter inom utbildningsväsendet, hälso- och sjukvården och socialvården medverkar i planeringen och styrningen av verksamheten. Det är viktigt att de studerande och vårdnadshavarna är delaktiga på alla nivåer och att även samarbetspartner utanför läroanstalten och ovan nämnda verksamhetsområden tas med i planeringen och genomförandet av arbetet. En av elevhälsans viktigaste samarbetspartner är barnskyddet, och det är bra om en representant för barnskyddet är med även vid planeringen och utvecklingen av elevhälsan och dess samarbetspraxis.

Generellt inriktad elevhälsa

Den generellt inriktade elevhälsan stödjer på ett förebyggande sätt hela läroanstalten och den är den främsta arbetsformen. Med generellt inriktad elevhälsa avses en verksamhetskultur och åtgärder som innebär att man inom hela läroanstalten främjar de studerandes inläring, välbefinnande, hälsa, sociala ansvarstagande, växelverkan och delaktighet samt en sund, trygg och tillgänglig studiemiljö.

Den generellt inriktade elevhälsans insatser genomförs av alla aktörer inom elevhälsan. Arbetet vid läroanstalten samordnas, planeras, bedöms och utvecklas av en sektorsövergripande elevhälsogrupp som är specifik för läroanstalten. Målet är att också de studerande och vårdnadshavarna ska vara med och planera, utveckla och genomföra arbetet.

Individuellt inriktad elevhälsa

Med individuellt inriktad elevhälsa avses

- skol- och studerandehälsovårdstjänster
- psykolog- och kuratorstjänster inom elevhälsan
- insatser från den sektorsövergripande expertgruppen

De individuellt inriktade insatserna är förebyggande, men även korrigerande och stödjande arbete utförs, och vad gäller studier på andra stadiet kan också sjukvårdens insatser vara aktuella. Syftet med de individuella insatserna är att försöka stödja den enskilda studeranden och den studerandes familjs precis enligt deras individuella behov.

Som klient inom den individuellt inriktade elevhälsan har den studerande beroende på ålder och utvecklingsnivå en självständig ställning, precis som inom social- och hälsovården i allmänhet. Vid behov bedömer en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården som arbetar vid läroanstalten, det vill säga en kurator, psykolog, hälsovårdare eller läkare, barnets och eller den ungas ålder och utvecklingsnivå och huruvida personens intressen tillgodoses. Enligt lagen om elev- och studerandevård har vårdnadshavaren inte rätt att förbjuda sitt minderåriga barn att anlita elevhälsotjänster.

Alla studerande genomgår hälsoundersökningar och är därigenom klienter inom skol- och studerandehälsovården. Hälsotjänster för elever i förskolan ordnas av barnrådgivningen. Vid skolhälsovårdens omfattande hälsoundersökningar i årskurserna 1, 5 och 8 utreds också hela familjens och föräldrarnas hälsa och välbefinnande. Stöd ordnas vid behov för både den studerande och föräldrarna.

Utöver hälsoundersökningarna ordnas inom skol- och studerandehälsovården nödvändiga tilläggsbesök och uppföljningar och öppna mottagningar dit barn och unga på eget initiativ kan komma utan tidsbokning vid behov. Inom skol- och studerandehälsovården utreds också behovet av särskilt stöd, och stöd ordnas enligt behov i multiprofessionellt samarbete med andra aktörer inom elevhälsan eller vården. Studerandehälsovården omfattar också sjukvårdstjänster och mentalvårdstjänster, missbrukartjänster och tjänster som gäller den sexuella hälsan. Läroanstaltens personal och personalen inom elevhälsan ska handleda de studerande att söka de tjänster inom skol- och studerandehälsovården som de behöver.

De individuellt inriktade tjänster som tillhandahålls av elevhälsans kurator och psykolog omfattar vanligtvis endast en del av läroanstaltens studerande. De utreder enligt behov den studerandes situation och behov av stöd, stödjer den studerande och föräldrarna, ordnar det stöd som behövs och samarbetar med andra aktörer. Kuratorn gör vid behov också sociala utredningar och psykologen psykologiska undersökningar och utlåtanden.

Studerande har rätt att på eget initiativ eller med hänvisning av en annan person besöka en kurator eller psykolog för ett personligt samtal inom sju arbetsdagar eller, om det är fråga om ett brådskande ärende, redan samma eller nästa dag. Anställda vid läroanstalten och inom elevhälsan är skyldiga att tillsammans med den studerande kontakta läroanstaltens kurator eller psykolog om de identifierar ett behov av tjänster. Om det inte är möjligt att ta kontakt tillsammans med den studerande, ska den studerande ändå informeras om att aktören i fråga har kontaktats. Även vårdnadshavaren meddelas om att kontakt tagits i fall där den studerande på grund av ålder eller utvecklingsnivå ännu inte kan fatta beslut självständigt.

Sektorsövergripande expertgrupp

Sektorsövergripande insatser från elevhälsan riktade till en enskild studerande genomförs av en expertgrupp, som tillsätts från fall till fall enligt den studerandes situation och behov. Gruppen har i uppgift att utreda den studerandes stödbehov och ordna det stöd personen behöver.

Gruppen samlas ihop av den personalrepresentant inom elevhälsan eller vid läroanstalten som först börjar oroa sig för den studerande och vars arbetsuppgifter omfattar att utreda ärendet. De personer som ingår i expertgruppen utses med samtycke av den studerande eller, beroende på den studerandes ålder och utvecklingsnivå, vårdnadshavaren. Sammansättningen är alltid multiprofessionell, vilket betyder att yrkesutbildade personer från olika branscher är med. I gruppen kan beroende på behovet ingå till exempel en hälsovårdare, läkare, kurator, psykolog, studiehandledare, rektor, lärare, den studerandes gruppHandledare eller klassföreståndare. Med skriftligt tillstånd av den studerande eller vårdnadshavaren kan också den studerandes närstående eller samarbetsparter inom elevhälsan vara med i gruppen. Den studerande och vårdnadshavaren är med då gruppen träffas.

Expertgruppens ansvarsperson sörjer för de praktiska arrangemangen, att processen framskrider och att det görs anteckningar i elevhälsojournalen. Medlemmarna i expertgruppen är med och ordnar och genomför de individuellt inriktade insatserna från elevhälsan, så de kan enligt 23 § i lagen om elev- och studerandevård trots sekretessen sinsemellan utbyta uppgifter som är nödvändiga för den här uppgiften. Enligt 26 § 3 mom. i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet har medlemmarna i gruppen också rätt att konsultera en enskild expert som är viktig för ärendet i fråga.

Den studerande eller vårdnadshavaren har rätt att låta bli att ge sitt samtycke till att den studerandes ärende behandlas i en expertgrupp eller vägra ta emot det stöd som elevhälsan erbjuder. I sådana fall är det emellertid bra om en aktör inom elevhälsan fortsätter sitt arbete med den studerande och vid behov med familjen och därigenom följer situationen. Om kontakten till den studerande och familjen helt håller på att brytas och aktören känner stor oro, vidtas i fråga om minderåriga studerande nödvändiga åtgärder för att få med barnskyddet i arbetet.

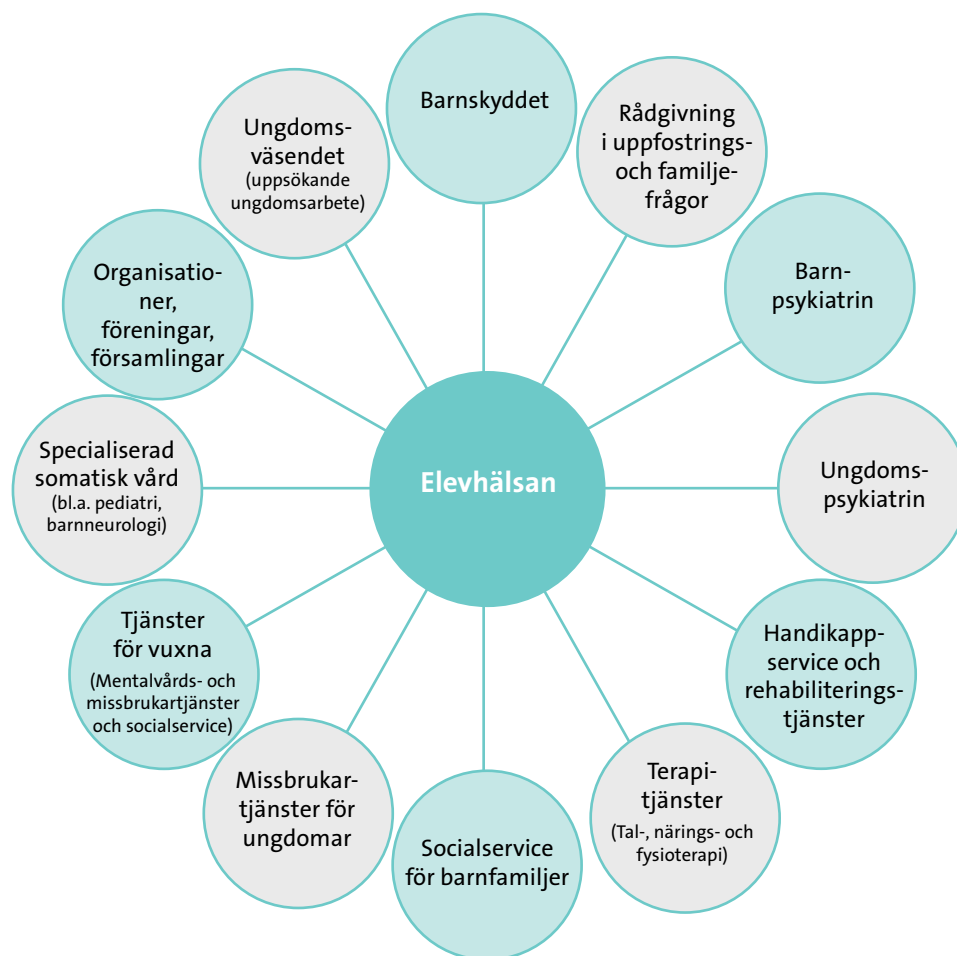
Elevhälsans samarbete med aktörer utanför läroanstalten

Inom den individuellt inriktade elevhälsan samarbetar elevhälsan med olika aktörer utanför läroanstalten beroende på den studerandes, familjens eller vårdnadshavarens behov. Det vanliga är att elevhälsan samarbetar med den specialiserade sjukvården och specialtjänster, men den kan också samarbeta med organisationer och ungdomsväsendet för att stödja den studerande. I mån av möjlighet tillhandahålls tjänster, stöd och konsultationer vid läroanstalten.

Elevhälsans samarbete med socialservicen för barnfamiljer och barnskyddet

Alla yrkesutbildade som arbetar inom elevhälsan och vid läroanstalten är skyldiga att vid behov hänvisa en familj att själv ta kontakt med socialvården. Dessutom kan de tillsammans med den studerande och vårdnadshavaren kontakta socialvården för en bedömning av stödbehovet. I så fall ska socialvården kontaktas genast, och myndigheten eller den yrkesutbildade personen ska berätta varför kontakt tagits. I första hand ska samarbete med klienterna eftersträvas. Ärendet får inte fördröjas för att inhämta samtycke så att barnets situation äventyras. Om samtycke inte ges för att ta kontakt eller barnets situation kräver så brådskande kontakt att samtycke inte hinner begäras, ska barnskyddsanmälan göras omedelbart utan klientens samtycke. (Observera! Läs mer om kontakten till socialvården och skyldigheten att göra en anmälan till barnskyddet och polisen i kapitel 5 i guiden).

Elevhälsan behöver emellertid samarbeta med socialservicen för barnfamiljer eller barnskyddet även i många situationer innan en barnskyddsanmälan görs och även under en eventuell klientrelation.

FIGUR 1. Elevhälsans vanligaste samarbetspartner vid skötsel av en enskild studerandes ärende

Aktörer inom elevhälsan stöder i sitt arbete dagligen på situationer där en studerande och föräldrarna behöver stöd. Barnskyddet är en viktig samarbetspartner att konsultera då aktörerna inom elevhälsan bedömer hur stora problem det är fråga om och planerar vilka stödåtgärder som behövs. Barnskyddet kan konsulteras utan att barnets personuppgifter avslöjas. Det är nödvändigt att samarbeta med barnskyddet i synnerhet i fall där en studerande eller vårdnadshavarna vägrar ta emot stöd från elevhälsan eller undervisningsstöd i en situation där behovet av stöd är uppenbart. En anställd inom barnskyddet kan med tillstånd av den studerande eller vårdnadshavaren ombes komma med i den expertgrupp som tillsatts för den studerandes ärende.

För att få den information som behövs för bedömningen av stödbehovet och för att kunna ordna heltäckande stöd för den studerande är det viktigt att socialservicen för barnfamiljer, barnskyddet och elevhälsan samarbetar under den tid bedömningen görs. Skolan och elevhälsan har mycket information om eleverna och deras situation och familjer. De här uppgifterna är en viktig informationskälla då servicebehovet bedöms. I skolan kommer också barnets funktionsförmåga och styrkor fram. Lärarna arbetar med eleverna flera timmar per dag, så de har en bra uppfattning om barnens mående och funktionsförmåga. Skol- och studerandehälsovården har information eftersom varje studerande följs upp i flera år. Genom skolhälsovårdens omfattande hälsoundersökningar fås också information om hela familjens och föräldrarnas välbefinnande, hälsovanor, sjukdomar och stödbehov och om vilken typ av stöd och hjälp de fått. Ofta har även elevhälsans kurator och psykolog en klientrelation med det barn som är föremål för en utredning av behovet av barnskydd. Aktörerna inom elevhälsan kan vara med och samla in den information som behövs för bedömningen av servicebehovet och till exempel

medverka i utredningen av barnets situation och stödbehov i situationer där oro för familjens situation har väckts hos aktörer som vårdar föräldrarna.

Om det i bedömningen konstateras att **barnet inte är i behov av stödåtgärder inom socialservicen för barnfamiljer eller barnskyddet** är det dock viktigt att komma ihåg att ordna tillräckligt med stöd och uppföljning inom elevhälsan. Det här kräver samarbete mellan socialvården, barnskyddet, elevhälsan, den studerande och vårdnadshavarna.

I fråga om barn som omfattas av stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård är samarbetet mellan elevhälsan och barnskyddet nödvändigt för att tillgodose barnets intressen. Skolan är barnets dagliga utvecklingsmiljö där det finns möjlighet att i betydande utsträckning stödja barnet och den unga som en del av den vanliga skolgången eller de vanliga studierna. Det är bra om barnskyddet och elevhälsan kommer överens om vilket stöd som erbjuds vid läroanstalten och vilken nödvändig uppföljning som genomförs där under den tid barnet får stödåtgärder inom barnskyddets öppenvård.

I fråga om ett placerat barn behövs intensivt samarbete av den karaktär som beskrivits ovan mellan barnskyddet och elevhälsan vid den läroanstalt där barnet för närvarande studerar. Utöver det övriga stöd som barnskyddet ordnar behöver barnet alltid stöd och uppföljning i sin dagliga miljö, det vill säga vid läroanstalten.

BILAGA 4.

Kontrollista för ett barnvänligt bemötande

1. Välj en mötesplats som är lämplig för barnet

Fundera på vilken mötesplats som är passlig och avslappnande för barnet. Om möjligt, fråga om barnet till exempel vill gå ut och gå, på café eller någon annanstans för att prata. Ge barnet möjlighet att sysselsätta sig med någonting samtidigt som ni pratar, till exempel rita, färglägga eller bläddra i kort.

2. Möt stressen

Låt barnet förstå att du gärna tillbringar tid med barnet och att du inte har bråttom. Om du har en stram tidtabell, berätta det för barnet genast i början av träffen. Då vet barnet när träffen måste ta slut på grund av tidtabellen och att den inte tar slut eftersom du inte längre vill vara med barnet.

"Den här gången har vi tid till klockan xx. Då måste vi tyvärr sluta, men nästa gång..."

3. Visa att du bryr dig

Se barnet i ögonen. Kom ihåg att presentera dig. Om du träffar barnet första gången, fråga vad barnet heter även om du redan vet det.

Fäst uppmärksamhet vid ditt tonfall och hur du pratar: prata lugnt och med varm röst. Förmedla värme och intresse till barnet.

"Är det bekvämt att sitta där?", "Vill du ha vatten?" är naturliga frågor.

Beröm, ge respons eller uppmuntra barnet, till exempel *"Du berättar så fint om vad som hände..."*, *"... det är säkert svårt att prata om det här, du är modig och duktig som vågade berätta..."*, *"... det hörs att du har tänkt mycket och skickligt funderat/funderat djupt på saken."*, *"Det är bra att du över huvudtaget har kommit hit."*

4. Fråga och lyssna

Berätta för barnet att det är viktigt att du får veta hur barnet har lättast att prata om sina angelägenheter. Fundera tillsammans på olika sätt. Locka barnet att berätta om sina angelägenheter och sin situation genom att visa intresse för allt som barnet berättar. Du kan fråga barnet för att försäkra dig om på vilket sätt barnet vill prata.

"Vill du att jag frågar mycket och du svarar så mycket som du vill?", "Skulle du hellre vilja berätta om saker genom att skriva?"

Fråga barnets åsikter om alla angelägenheter som berör barnet. *"Hur tycker du att det här låter?", "Det är viktigt att du berättar hur det här känns för dig..."*

Fråga hur barnet önskar att ni ska gå vidare. Säg att barnet ska berätta om någonting är oklart eller om det finns något barnet är rädd för.

5. Berätta om ditt yrke och se till att ditt arbete är transparent

Berätta noggrant och tydligt varför barnet träffar dig, även om du antar att barnet redan vet det. Kontrollera att barnet har förstått allt eller om det finns någonting barnet funderar på.

"Jag berättar alltid noggrant för alla barn vad jag gör och i vilka ärenden jag träffar barnen, även om de redan vet mycket."

"Fråga/avbryt mig genast om du börjar fundera på någonting eller om det finns någonting du inte förstår."

Om du gör anteckningar då barnet är närvarande, berätta varför du skriver ner saker och vad du skriver ner. Fråga om barnet vill se de saker du antecknat om barnet.

s. 1/2

6. Berätta hur du kan hjälpa

Berätta vad du kan göra för barnets situation och barnets angelägenheter. Använd praktiska exempel för att barnet bättre ska förstå. Ge exempel på i vilka situationer du har hjälpt andra barn eller unga och vad som har kunnat göras för dem. Berätta konkret varför det är bra att barn har kommit till dig och berättat om sina angelägenheter.

"Ett barn jag brukade träffa funderade på och var rädd för att... Vi löste situationen genom..."

7. Berätta öppet om din tystnadsplikt

Berätta vilka saker som är konfidentiella och som stannar mellan er två. Berätta också öppet om i vilka situationer du måste avvika från din tystnadsplikt och för vem du då berättar om sakerna i fråga. Om det går så att du måste berätta om något för någon annan, berätta varför du måste agera på det sätt du gör och vad som då händer.

Fråga om barnet har förstått vad du menar eller om barnet funderar på något.

8. Ta emot alla slags reaktioner

Var beredd på att ett barn också kan visa enbart negativa känslor, till exempel irritation, hat eller nonchalans gentemot dig eller era träffar. Du får inte låta barnets attityd påverka ditt arbete och ditt sätt att prata med barnet. Det tar tid att bygga upp ett förtroende, i synnerhet om barnets tidigare erfarenheter av vuxna är negativa. Visa genom dina frågor att du försöker förstå barnets situation och känslor och sätt ord på de erfarenheter barnet eventuellt har.

"Kändes det nervöst att komma till den här träffen...?"

"Tycker du att det är irriterade när jag frågar dig sådana här saker?" "Det kan kännas nervöst/jobbigt att en främmande vuxen frågar dig om sådana här saker..."

9. Stärk barnets tro på framtiden

Ge barnet hopp om en ljus framtid

"Även om det just nu kan kännas som om ingenting kommer att förändras... Jag har träffat många barn i liknande situation som du och det har hänt att..."

"Du är viktig och värdefull och förtjänat att må bra/få hjälp..."

Fråga om träffen har hjälpt barnet och fundera tillsammans med barnet på vad du eventuellt kunde göra på annat sätt nästa gång eller vad som var bra. Ge barnet möjlighet att ge respons också genom att skriva, rita eller kryssa för färdiga alternativ.

10. Se till att det händer saker

Se till att barnet vet vad som kommer att ske i fortsättningen. Berätta hur barnet framöver kan ta kontakt med dig. Om du inte längre fortsätter arbeta med barnet, berätta hur barnets angelägenheter kommer att skötas och vilken vuxen som kommer att kontakta barnet nästa gång. Se till att saker går framåt. Tacka barnet för att du fått tillbringa tid med barnet.

s. 2/2

INTRESSENTGRUPPER OCH EXPERTER SOM VARIT MED OCH PRODUCERAT OCH SKRIVIT GUIDEN

Skapa förtroende – skydda barnet. THL 2017

Redaktörer: Katja Sankalahti och Päivi Lindberg. Redaktör för avsnittet om lagstiftning Jaana Tervo (THL)

Guiden har producerats i två skeden. År 2015 färdigställdes en pilotversion. Utarbetandet av pilotversionen finansierades av projektet LaskeTut (<https://www.thl.fi/sv/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankke-et-ja-ohjelmat/lastensuojelun-kehittamis-ja-tutkimushanke>) (på finska). Den färdiga versionen och webbutbildningen Skydda barnet som färdigställdes samtidigt testades under 2016. Efter pilotförsöket samlades respons in, som fungerade som stöd för utvecklingen av den egentliga versionen av guiden.

SKEDE 1: 2013–2015

Personer som varit med och skrivit guiden

THL:s experter: Sannakaisa Koskinen (red.), Jaana Tervo, Tiina Muukkonen, Päivi Petrelius, Jukka Pyhäjoki, Päivi Lindberg, Johanna Hietamäki, Marke Hietanen-Peltola, Tuovi Hakulinen, Marja-Leena Perälä, Nina Halme och Jukka Mäkelä.

Dessutom har följande personer varit med och bearbetat texten: Pia-Liisa Heiliö (SHM), Annika Juurikko (SHM), Lotta Hämeen-Anttila (SHM), Marjaana Pelkonen (SHM), Hanna Tulensalo (Vanda stad), Reetta Laaksonen (Salo stad), Anni Mäkinen (Helsingfors stad) och Teija Karttunen (Vanda stad).

Intressentgrupper som varit med och planerat innehållet i guiden

Redaktionsråd

Arbetet med guiden har följts och styrts av ett redaktionsråd som THL:s generaldirektör utsett för handlednings- och utbildningshelheten inom projektet LaskeTut. Redaktionsrådet hade i uppgift att styra planeringen av guiden och att godkänna dess innehåll.

Medlemmar i redaktionsrådet, utöver THL:

Pasi Brandt (Helsingfors stad), Pia-Liisa Heiliö (SHM), Mervi Herola (Nurmijärvi kommun), Sari Husa (Regionförvaltningsverket i Lappland), Annika Juurikko (SHM), Jorma Komulainen (Duodecim), Anne Kuvaja (Helsingfors stad), Reetta Laaksonen (Salo stad), Kristiina Laitinen (Utbildningsstyrelsen), Mikko-Petteri Masalin (Anna-Kaisa Heinämäki), Antti Simanainen, Ari Evwaraye (inrikesministeriet), Mikko Oranen (Nuorten Ystävät)

Medlemmar i redaktionsrådet, THL:s experter:

Päivi Lindberg (ordf.), Rika Rajala (sekr.), Helena Ewalds, Arja Hastrup, Sannakaisa Koskinen, Auvo Mäkinen, Jarmo Salo, Katja Sankalahti, Päivi Santalahti och Jaana Tervo.

Övriga personer som varit med och planerat och kommenterat innehållet

Arbetet kring planeringen av guiden utfördes i omfattande, sektorsövergripande samarbete med olika aktörer inom branschen, experter inom olika branscher och andra intressentgrupper. Innehållet bearbetades bland annat i flera verkstäder. Hösten 2015 kommenterade många olika aktörer utkastet till guiden. Även erfarenhetsexperter från Delaktighet nu rf har kommenterat guiden.

SKEDE 2: 2016–2017

Regeringens spetsprojekt Programmet för utveckling av barn- och familjetjänster (LAPE), som inleddes 2016, finansierade det andra skedet av guiden. Guiden skrevs om så att den svarade mot målen i LAPE-projektet.

Aktörer som pilottestat guiden

Guiden och webbutbildningen blev resultatmål för Helsingfors stads fostrans- och utbildningssektor och avdelningen familje- och socialtjänster år 2016. Målet var 600 användare, och detta mål över-skreds.

I Nurmijärvi kommun testades guiden och webbutbildningen i multiprofessionella grupper som omfattade anställda inom både socialvården och utbildningsväsendet. Elevhälsa var ett fokusområde i pilotförsöken.

Dessutom testades guiden och webbutbildningen av Eksotes barn- och familjetjänster och av en multiprofessionell grupp för utbildning i att föra oro på tal inom samkommunen JJK.

Webropol-respons (ca 800) samlades in inom alla pilotförsök och i varje kommun/region fördes ett separat utvärderingssamtal.

Bearbetning av innehåll och utveckling av nytt innehåll

Innehållet i guiden bearbetades och några nya avsnitt lades till utifrån responsen från pilotförsöken och nätverksarbetet inom projektet LAPE hösten 2016. Katja Sankalahti, Päivi Lindberg och delvis Jukka Pyhäjoki (THL) ansvarade för skrivarbetet och arbetet för att omredigera hela guiden. Olli Laiho och Miira Arminen (Nurmijärvi kommun) bidrog med perspektiv från fältet.

Skydda barnet -webbutbildning

Webbutbildningen Skydda barnet är vid sidan om guiden den andra delen av utbildningshelheten Skapa förtroende – skydda barnet. Webbutbildningen är avsedd för alla som möter barn och familjer i sitt arbete. Innehållet i guiden och webbutbildningen kompletterar varandra.

Webbutbildningen består av fem praktiska delar, varav en riktas till ledningen av samarbetet. Varje del inleds med en video som leder in tittaren på rätt ämne och väcker tankar. Temana i varje ämnesavsnitt behandlas genom information och separata frågor och uppgifter som lockar till reflektion. På sidan med information finns länkar till tilläggsmaterial som anknyter till ämnet.

Utbildningen ger mest om webbutbildningen avläggs en del åt gången i olika team (t.ex. med den egna arbetsgemenskapen eller multiprofessionella nätverk) så att personerna diskuterar och funderar tillsammans. Hur länge det tar att avlägga utbildningen beror på vilket sätt den genomförs på. Om en person avlägger utbildningen så att hen funderar på frågorna på egen hand, tar den cirka 2–4 timmar.

THL:S HANDBÖCKER OCH TEMAN

Lastensuojelun käsikirja (Handbok för barnskyddet).

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>

Barn, unga och familjer (Tillsammans för en bättre välfärd)

<https://www.thl.fi/sv/web/barn-unga-och-familjer>

Lastenneuvolakäsikirja (Handbok för barnrådgivningen)

<https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuolakasikirja>

Handbok för handikappservice (Barn & familjer)

<https://thl.fi/sv/web/handbok-for-handikappservice/barn-familjer>